

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

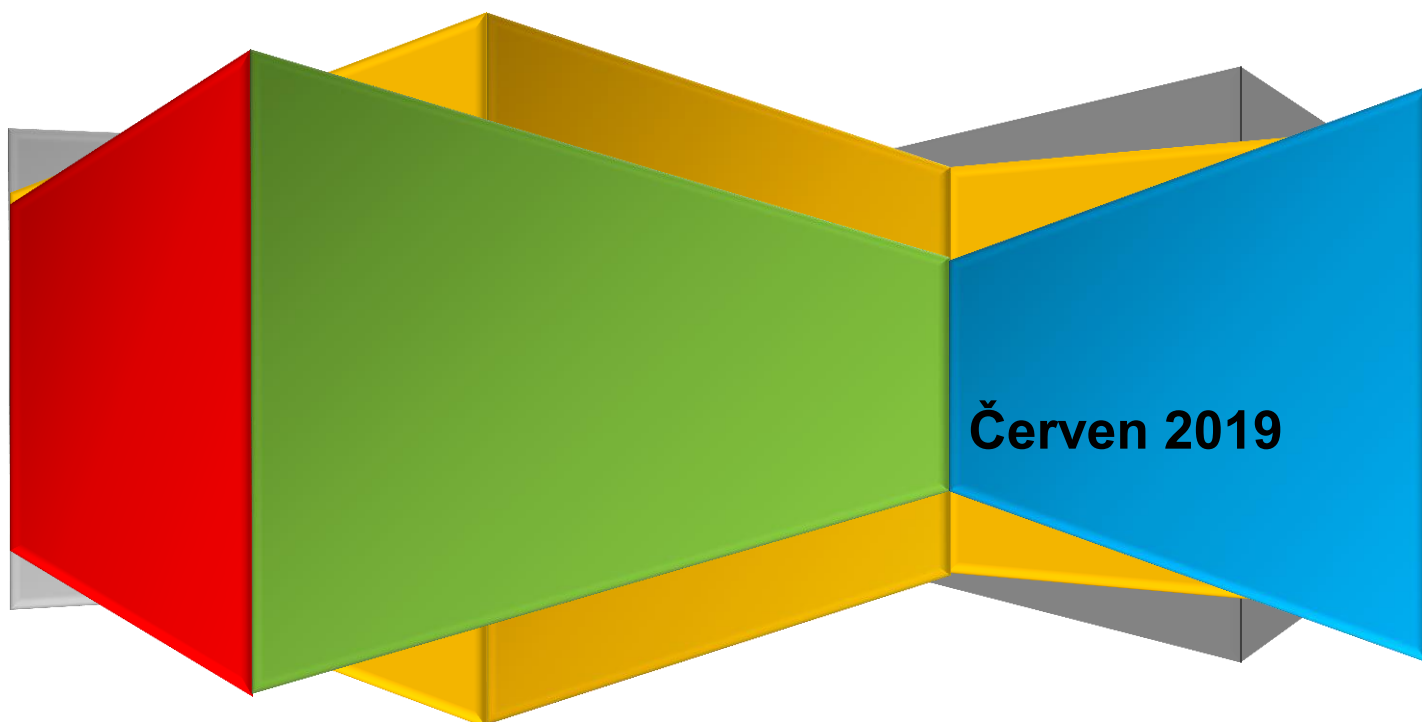
Agentura
pro sociální začleňování

Realizováno v rámci projektu „Systémové zajištění sociálního začleňování“, registrační číslo projektu
CZ.03.2.63/0.0/0.0/15_030/0000605.

Vstupní analýza města Jihlavy

Výzkumná zpráva

Zpracovala: Zuzana Korecká

Text neprošel jazykovou korekturou

Obsah

Manažerské shrnutí výzkumu v Jihlavě.....	2
Seznam zkratk.....	4
Cíle vstupní analýzy	5
Metodologie výzkumu	5
Standardy výzkumné práce Agentury pro sociální začleňování	7
Základní terminologie.....	8
Agentura pro sociální začleňování	8
Sociální vyloučení.....	8
Stručná charakteristika města Jihlavy.....	10
Deskripce sociálního vyloučení v Jihlavě	12
Bydlení.....	17
Bytový fond v Jihlavě	17
Byty ve vlastnictví města	18
Byty v soukromém vlastnictví.....	22
Ubytovny	23
Pobytové služby	24
Bydlení osob ohrožených sociálním vyloučením.....	25
Zaměstnanost	28
Zadluženost.....	36
Bezpečnost	44
Sociální služby.....	50
Zdraví.....	56
Zdroje.....	61

Manažerské shrnutí výzkumu v Jihlavě

Hlavní cílem výzkumu Agentury pro sociální začleňování bylo ve sledovaném území zmapovat situaci obyvatel sociálně vyloučených nebo ohrožených sociálním vyloučením.

Terénní sběr dat proběhl v období od března do května roku 2019. Celkem bylo realizováno téměř 60 rozhovorů, a to jak s místními znalostními aktéry, tak s obyvateli částí města, kde se nachází domy s vyšším podílem osob ohrožených sociálním vyloučením.

Předkládaná vstupní analýza vychází z poznatků získaných ze statistických dat i z profesních zkušeností oslovených místních aktérů či z osobních zkušeností respondentů z lokalit se zvýšenou koncentrací osob ohrožených sociálním vyloučením. Přináší zjištění v oblasti **bydlení, zaměstnanosti, bezpečnosti, zadluženosti, sociálních služeb a zdraví**.

Město Jihlava disponuje 747 byty, přičemž 320 z nich je v režimu domu s pečovatelskou službou, dalších 340 bytů se nachází v domech v majetku města. Zbývající byty jsou v privatizovaných domech, v nichž město vlastní pouze jednotlivé bytové jednotky. V majetku města je také 18 bytů, jež pro své klienty využívají organizace poskytující sociální služby.

Město Jihlava má schválené zásady, jimiž se stanoví postup při pronajímání bytů v obecním majetku. Dokument s názvem Mechanismus hospodaření s byty ve vlastnictví statutárního města Jihlavy je platný od 1. 10. 2018. Rada města poskytuje do nájmu kromě bytů se smluvním nájemným na základě výběrového řízení také byty zvláštního určení (bezbariérové byty a byty v domech s pečovatelskou službou) a byty pro osoby v nepříznivé sociální nebo životní situaci, spojené se ztrátou bydlení nebo s nevyhovujícím bydlením (tzv. sociální byty).

Poptávka po bydlení v Jihlavě již několik let neklesá. Zvýšený zájem o pronájem bytů souvisí zejména s nárůstem pracovních míst ve společnostech vyrábějících komponenty pro automobilový průmysl. Příliv pracovních sil má značný vliv i na složení klientely ubytoven. Zaměstnanci velkých firem z těchto ubytovacích zařízení postupně vytlačují osoby ohrožené sociálním vyloučením pobírající dávky pomoci v hmotné nouzi, což vyplynulo i z rozhovorů s majiteli ubytoven.

Osoby ohrožené sociálním vyloučením pak nacházejí bydlení především v nájemních bytech soukromých vlastníků pronajímajících byty za podmínek, které by byly jinými zájemci o pronájem neakceptovatelné. Byty často vykazují zhoršené hygienické podmínky i nedostatky v technickém stavu a vybavení. Ceny nájemného jsou vysoké, mnozí nájemníci hradí část nákladů na bydlení prostřednictvím dávek pomoci v hmotné nouzi.

Vzhledem k tomu, že bydlení u těchto pronajímatelů představuje v současné době pro většinu osob ohrožených sociálním vyloučením jedinou možnost, je důležité jim poskytnout podporu v tom, aby si bydlení udržely. To se týká především vícečlenných a romských rodin, které mají na trhu s byty v Jihlavě jen minimální šanci bydlení sehnat.

Velmi palčivý problém představuje absence krizového bydlení. V Jihlavě dlouhodobě chybí možnost krátkodobého ubytování pro osoby v obtížné životní situaci spojené s náhlou ztrátou bydlení.

V Jihlavě bylo v únoru roku 2019 celkem 1 102 uchazečů o zaměstnání. Téměř 25 % uchazečů o zaměstnání bylo v evidenci úřadu práce déle než 1 rok. V posledních letech

dochází ke kontinuálnímu poklesu nezaměstnanosti v Jihlavě i v celém regionu. Důležitější však je zaznamenaný pokles počtu a zejména podílu dlouhodobě evidovaných uchazečů.

Nejzávažnější překážku vstupu na legální trh práce představují dluhy a exekuce. U většiny domácností v exekuci je garantovaná nezabavitelná částka výrazně nižší, než jsou minimální standardy definované v dávkových systémech. Domácnostem se tak buď zcela nevyplatí pracovat, nebo je pro ně výhodnější práce za nízkou mzdu, při níž mají stále nárok na sociální dávky. Další navýšení příjmu je pro tyto domácnosti finančně nevýhodné, nebo přímo existenčně ohrožující.

V roce 2017 bylo v exekuci 3 606 obyvatel Jihlavy starších 15 let a celkový počet exekucí dosáhl čísla 22 987. Podíl osob s 10 a více exekucemi dosáhl 25 % (905 osob). Kumulace exekucí je považována za nejzávažnější problém. Se zvyšováním počtu osob s deseti a více exekucemi se zvětšuje skupina lidí ohrožených sociálním vyloučením. Obyvatelé Jihlavy mají poměrně dost příležitostí získat informace, na koho se v případě problémů s dluhy obrátit. Občanská poradna poskytující dluhové poradenství je hodnocena jako kompetentní, ale potýká se s nedostačujícím finančním zajištěním personální kapacity, vzhledem k tomu, že se jedná o jedinou organizaci akreditovanou ke zpracování a podání insolvenčního návrhu v Jihlavě.

Za poslední období došlo ve spádovém území Obvodního oddělení PČR Jihlava k poklesu zjištěné kriminality. Což koresponduje s vývojem nápadu trestných činů v České republice. Objasněnost trestných činů naopak stoupá, tento vývoj rovněž odpovídá celorepublikovému trendu. V Jihlavě podobně jako v dalších městech hraje významnou roli i další dimenze bezpečnosti, kterou je pocit bezpečí. V médiích se na jaře roku 2019 objevily informace o organizovaných gangzích mladistvých. Zástupci Policie České republiky ani Městské policie nepotvrdili, že by přítomnost gangů registrovali v rámci pochůzkové činnosti nebo při řešení spáchaných přestupků a trestných činů. Řada aktérů však varuje před bagatelizací tohoto tématu, neboť skupiny starších školních dětí a mladistvých trávící velkou část volného času bezprizorně na ulicích jsou v očích veřejnosti vnímány jako riziková skupina.

Ze zjištění vyplývá, že potřeby cílových skupin jsou do velké míry sociálními službami satureovány, výjimku představuje zajištění terénní práce pro osoby bez domova. Většina oslovených respondentů z řad osob ohrožených sociálním vyloučením je či byla, v kontaktu s pracovníky organizací poskytujících sociální služby. Mnozí z nich využili jejich asistenci při jednání s úřady či při řešení konkrétních životních situací.

Z rozhovorů o potřebách osob ohrožených sociálním vyloučením vyplynulo, že nejméně satureovanou skupinou jsou lidé bez přístřeší. Podle odhadů relevantních aktérů se jedná zhruba o 80 - 100 osob. V Jihlavě není pro skupinu osob bez domova zajištěna terénní práce ani zařízení (jako je například nízkoprahové denní centrum) nabízející poradenství, ale také možnost získat základní stravu, hygienu a ošacení.

Sníženou dostupnost primární zdravotní péče – zejména pak stomatologů, všeobecných praktických lékařů a praktických lékařů pro děti a dorost artikulovala většina poskytovatelů sociálních služeb, jejichž klienti zaznamenali ztížený přístup k takové péči. Z hlediska dostupnosti zdravotní péče ve městě představuje velmi rizikový faktor důchodový věk řady lékařů praktiků. Odchod byť jen jednoho lékaře do důchodu může ovlivnit celkovou dostupnost poskytovaných zdravotních služeb. U osob ohrožených sociálním vyloučením je tento problém ještě palčivější, neboť zdaleka ne všichni lékaři jsou ochotni k jejich registraci.

Seznam zkratek

Agentura, ASZ – Odbor (Agentura) pro sociální začleňování, Úřad vlády ČR
APK – Asistent prevence kriminality
APZ – Aktivní politika zaměstnanosti Úřadu práce
ČSÚ – Český statistický úřad
DnB – Doplatek na bydlení (dávka pomoci v hmotné nouzi)
DPS – Dům s pečovatelskou službou
IROP – Integrovaný regionální operační program
KoP ÚP – Kontaktní pracoviště Úřadu práce ČR
KPSVL – Koordinovaný přístup k sociálně vyloučeným lokalitám
MMR – Ministerstvo pro místní rozvoj
MP – Městská policie
MPSV ČR- Ministerstvo práce a sociálních věcí
NNO – Nestátní nezisková organizace
NRPZ – Národní registr poskytovatelů zdravotnických služeb
NZDM – Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež
PnŽ – příspěvek na živobytí (dávka pomoci v hmotné nouzi)
RSO – Registr sčítacích obvodů a budov
OP Z – Operační program Zaměstnanost
OP VVV – Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání
OSPOD – Orgán sociálně právní ochrany dětí
OZV – obecně závazná vyhláška
OO PČR – Obvodní oddělení Policie ČR
OOP – opatření obecné povahy
SLDB – Sčítání lidu, domů a bytů
SÚPM – společensky účelné pracovní místo
SVL – Sociálně vyloučená lokalita
TČ – trestný čin
ÚP ČR – Úřad práce ČR
UoZ – uchazeč o zaměstnání
VPP – Veřejně prospěšné práce (nástroj APZ)
VS – veřejná služba
ZZS – zdravotnická záchranná služba

Cíle vstupní analýzy

Následující zpráva předkládá výsledky výzkumu realizovaného Agenturou pro sociální začleňování (dále také „ASZ“) v období **od března do května roku 2019**. Hlavním cílem této vstupní analýzy je zmapování situace sociálního znevýhodnění a vyloučení.

Vstupní analýza se zabývá širšími okolnostmi existence sociálního vyloučení ve sledovaném městě. Zásadní pozornost je upřena na identifikaci a popis sociálního vyloučení, dále na původ a mechanismy jeho vzniku. Analýza se rovněž věnuje přesnějšímu definování cílových skupin intervence ASZ, identifikaci problémů a potřeb těchto cílových skupin v oblasti **bydlení, zaměstnanosti, bezpečnosti, zadluženosti, sociálních služeb a zdraví**.

Samostatnou oblastí je **vzdělávání**, které bude řešeno samostatně v komplementárním projektu **„Inkluzivní a kvalitní vzdělávání v územích se sociálně vyloučenými lokalitami“**, který realizuje ASZ s podporou OP VVV. V Jihlavě v tomto směru vzniká další vstupní analýza ASZ, která cílí na problematiku **vzdělávání** a na pomezí téma **volného času**. Téma **vzdělávání** tak v tomto výstupu zpracováno není, problematika **rodiny** je zde popsána pouze z pohledu možnosti využití příslušných dostupných sociálních služeb.

Vstupní analýza má posloužit jako základní informační materiál pro efektivní spolupráci ASZ s městem a dalšími aktéry sdruženými v lokálním partnerství. Je teoretickým podkladem pro tvorbu strategického plánu sociálního začleňování a bude k dispozici členům lokálního partnerství při činnosti jednotlivých pracovních skupin. Zároveň analýza poslouží jako materiál pro další analytickou práci ASZ, a pro evaluaci výsledků její činnosti.

Metodologie výzkumu

Výzkum využil ve své metodologii kombinaci **kvalitativních a kvantitativních metod**, kdy jsou analyzována sebraná kvantitativní (povětšinou číselné údaje) a kvalitativní data (např. polostrukturované rozhovory) společně. Další z metod uplatněných v předkládané analýze byl i tzv. **desk research**, tedy sekundární analýza dostupných zdrojů. Tato metoda spočívá v získávání a zanalyzování dat získaných od institucionálních aktérů. Polostrukturované hloubkové rozhovory byly zpracovány pomocí metody otevřeného kódování. Jednotliví respondenti byli rekrutováni na základě vztahu k vydefinovaným tématům vstupní analýzy. Sběr dat probíhal od března do května 2019.

Tabulka č. 1: Seznam realizovaných rozhovorů

Respondenti	Počet rozhovorů
Magistrát - Odbor sociálních věcí	1 polostrukturovaný skupinový rozhovor (vedoucí a pracovníce oddělení sociální péče) 1 polostrukturovaný rozhovor (vedoucí)
Magistrát - Odbor správy realit, Ekonomický odbor	1 polostrukturovaný rozhovor (vedoucí) 1 polostrukturovaný skupinový rozhovor (vedoucí odboru, vedoucí oddělení pohledávek)
Městská policie	1 polostrukturovaný rozhovor se zástupcem vedení 1 polostrukturovaný rozhovor s preventistkou
ÚP Krajská pobočka v Jihlavě	2 polostrukturované skupinové rozhovory (pracovnice oddělení projektů, pracovníce oddělení zprostředkování, pracovníce oddělení hmotné nouze)
Vlastníci bytů v centru města, vlastníci ubytoven	1 polostrukturovaný rozhovor 4 neformální rozhovory
Zástupci firem zaměstnávajících nízkokvalifikované uchazeče o zaměstnání	1 polostrukturovaný skupinový rozhovor (personalistka, mistr) 1 neformální rozhovor
Zástupci neziskových organizací	7 polostrukturovaných skupinových rozhovorů 5 polostrukturovaných rozhovorů
Obyvatelé Jihlavy	9 polostrukturovaných rozhovorů v objektech s vyšším podílem osob ohrožených sociálním vyloučením 21 neformálních rozhovorů v různých lokalitách města

Celkem bylo realizováno téměř 60 rozhovorů. Ve 12 případech se jednalo o skupinové rozhovory, kdy výzkumník hovořil se dvěma a více respondenty najednou. Šlo o rozhovor s pracovníky oddělení sociální péče odboru sociálních věcí, o rozhovory s pracovníci úřadu práce, s pracovníky ekonomického odboru Magistrátu, s pracovníky Služeb města Jihlavy a s pracovníky a pracovníky organizací poskytující sociální služby. S obyvateli Jihlavy bylo uskutečněno celkem 30 rozhovorů. V částech města, kde se nachází skupiny domů nebo domy s vyšším podílem osob ohrožených sociálním vyloučením, bylo realizováno 18 rozhovorů. Většina z nich se odehrála v domácnostech respondentů nebo v prostorách domů, kde respondenti žijí.

Veškeré informace a údaje použité v této analýze byly získány se souhlasem respondentů, kteří byli informováni o účelu sběru dat a způsobu jejich dalšího využití. Statistická data jsou uváděna v agregované podobě tak, aby byla zachována ochrana osobních údajů dotčených osob. Některé údaje a zdroje byly za účelem ochrany respondentů anonymizovány.

Standardy výzkumné práce Agentury pro sociální začleňování

Výzkumníci Agentury pro sociální začleňování ctí obecně uznávané standardy kvality a etiky výzkumné práce. Mezi tyto standardy kvality patří především dodržování **zásady validity a reliability dat**. Validity (platnosti) dat je v ASZ dosahováno longitudinálním šetřením na místě, pečlivým výběrem (rekrutací) respondentů, užitím vhodných nástrojů výzkumu (scénáře rozhovoru, karty checklistů a indikátorů sociálního vyloučení, příp. výzkumnického deníku) i za pomoci přímých citací.

Pro zajištění validity dat výzkumníci v ASZ při své práci využívají tzv. **metodu triangulace zdrojů**, kdy závěry z terénního šetření vycházejí z kombinace min. 3 zdrojů zjištění informací. Práce výzkumníků ASZ je dále založena i na triangulaci výzkumných metod. Mezi standardní použité metody v ASZ tak patří zúčastněné/nezúčastněné pozorování, polostrukturované rozhovory, sekundární analýza získaných dat včetně statistických dat (deskresearch), skupinové rozhovory (FG), příp. dotazníková šetření. Výzkumníci využívají i tzv. triangulaci zjištění v časové ose, tj. ověřují získaná data v rozličných etapách výzkumu.

Reliability (spolehlivosti) dat dosahují výzkumníci v ASZ standardizovaným postupem analýzy dat od jasně stanovených oblastí dotazování (scénáře rozhovorů), vyhotovením přepisů rozhovorů až po kódování sebraných dat (tzv. clustering). Při kódování výzkumníci ASZ redukují velké množství získaných dat do menších počtů analytických jednotek (clusterů) na základě souvislostí (podobnosti či odlišnosti).

Se sběrem a s analýzou dat končí výzkumníci v ASZ v momentě tzv. **nasycení** (saturace) dat. Nasycením se chápe jev, kdy již nepřicházejí nové informace či poznatky z terénu, naopak se objevují stále stejné vzorce a kategorie.

Při své práci se výzkumníci ASZ řídí i **Etickým kodexem výzkumníků Agentury pro sociální začleňování**, který ukotvuje mimo jiné práci s citlivými daty či nestrannost vůči subjektům v terénu. Ve zprávách o výsledcích výzkumníci v ASZ jasně rozlišují mezi poznatky zjištěnými od respondentů, svou interpretací těchto poznatků a jakýmkoliv doporučeními na nich založenými. Použití tohoto kodexu mj. znamená, že v šetření není narušeno soukromí a důstojnost respondentů, respondenti byli vždy informováni o smyslu výzkumu a v případě nahrávání požádáni o jeho svolení. Samozřejmostí je i zaručená anonymita dotazovaných respondentů.

Základní terminologie

Agentura pro sociální začleňování je jedním z odborů Sekce pro lidská práva při Úřadu vlády ČR. Agentura funguje od roku 2008 a je vládním nástrojem na podporu obcím, které řeší problematiku sociálního vyloučení.

Agentura pro sociální začleňování

- pomáhá obcím a městům při mapování a detailním poznávání problémů sociálně vyloučených lokalit a jejich obyvatel, při přípravě a nastavování dlouhodobějších procesů pro jejich řešení a při získávání financí na tyto postupy.
- propojuje přitom místní subjekty (města a obce a jejich úřady, ale také neziskové organizace, školy a školská zařízení, Úřad práce ČR, zaměstnavatele, policii a veřejnost), aby při sociálním začleňování spolupracovaly.
- spolupracuje s ministerstvy, přenáší informace z komunální úrovně směrem ke státní správě, podílí se na formování státní politiky sociálního začleňování a její koordinaci. Koordinovaný přístup k sociálně vyloučeným lokalitám (KPSVL) je nástrojem pomoci obcím a svazkům obcí při sociálním začleňování sociálně vyloučených obyvatel z prostředků Evropských strukturálních a investičních fondů (ESIF) za místní podpory Agentury pro sociální začleňování. V rámci tohoto přístupu mohou obce koordinovaně čerpat prostředky ze tří operačních programů. Podmínkou čerpání je vypracování strategického plánu sociálního začleňování, který obcím a městům Agentura pomáhá zpracovat.

Sociální vyloučení

Pod pojmem sociální vyloučení chápeme **proces vylučování lidí nebo skupin lidí na okraj společnosti, do chudoby a izolace**. Tento způsob vyloučení se projevuje na různých úrovních, např. sociální, prostorové, ekonomické či symbolické. Sociálně vyloučení se nacházejí v situaci, kdy mají sníženou míru přístupu ke zdrojům běžně dostupným většině obyvatel, zároveň s tím se snižuje jejich schopnost udržovat sociální kontakty s obyvateli mimo situaci sociálního vyloučení a možnosti participace na organizaci sociálního života a účasti v rozhodování.

Sociální vyloučení se vyznačuje různými charakteristikami, které se v různých lokalitách vyskytují s různou intenzitou. Společná všem lokalitám a jejich obyvatelům je však skutečnost, že se potýkají s několika zásadními existenčními problémy zároveň, a tudíž jejich řešení, které by směřovalo k vymanění se ze stavu sociální exkluze, je natolik obtížné, že je pro sociálně vyloučeného takřka nedosažitelné bez vnější pomoci.

Základními indikátory sociálního vyloučení je materiální chudoba, dlouhodobá nezaměstnanost, závislost na dávkách v hmotné nouzi, nízká kvalita a nejistota v bydlení, ztížený přístup ke kvalitnímu společnému vzdělávání, vysoká míra zadlužení, výskyt rizikového chování a kriminality a vysoká míra migrace. Jednotlivé ukazatele sami o sobě sociální vyloučení nezakládají. Je to teprve jejich kombinace, která zasaženým jedincům či rodinám brání v integraci či plnohodnotném životě a na různých úrovních je vylučuje ze společnosti. Každý z uvedených aspektů sociálního vyloučení může být v různých lokalitách a u různých jejich obyvatel zastoupen v jiné míře. Kombinace intenzity přítomnosti těchto jevů pak vytváří charakter jednotlivých lokalit, které se stejně jako lokální kontext mnohdy výrazně liší.

Pokud dochází k vyšší koncentraci osob s kombinací několika nebo všech výše zmíněných ukazatelů, hovoříme o sociálně vyloučené lokalitě. Sociálně vyloučené lokality obvykle vznikají působením systémových aktérů či tržních mechanismů. Při jejich vzniku lze sledovat vnější příčiny tohoto procesu, jako jsou schvalované zákony, postoje institucí, tržní mechanismy a stanoviska zbytku společnosti i faktory vnitřní, mezi které se řadí životní styl samotných sociálně vyloučených, které se často mezigeneračně reprodukuje. Specifickou roli v sociálním vyloučení hraje etnicita. V českém kontextu se pak jedná o etnicitu romskou.

Stručná charakteristika města Jihlavy

Statutární město Jihlava se nachází na historické hranici Čech a Moravy v centrální části Českomoravské vrchoviny. Jihlava je přirozeným historickým, administrativně-správním, průmyslovým a kulturním centrem Kraje Vysočina. Jako krajské město je sídlem řady institucí, dochází zde k přirozené koncentraci investic, zaměstnanosti, průmyslu, obchodu a služeb. Ve městě funguje síť kulturních zařízení a nachází se zde instituce s nadregionálním významem (Horácké divadlo, Muzeum Vysočiny, Galerie Vysočiny, Městská knihovna, ZOO Jihlava). Správní území statutárního města Jihlavy se administrativně člení na 16 částí a rozkládá se na 18 katastrálních územích. Vlastní město Jihlava, kde trvale žije většina obyvatel, je tvořeno čtyřmi katastry (Jihlava, Pančava, Kosov, Staré Hory). Ostatní části se v převážné většině nachází mimo intravilán města a jsou charakteristické relativně malým počtem obyvatel.

Tabulka č. 2: Počet obyvatel Jihlavy v letech 2014 - 2018

	2014	2015	2016	2017	2018
Počet obyvatel (střední stav)	50 543	50 504	50 617	50 647	50 891
Přírůstek (celkem)	11	193	-155	165	121
přirozený	122	187	90	81	-20
stěhováním	-111	6	-245	84	141

Zdroj dat: ČSÚ

Jihlava se podle počtu trvale žijících obyvatel řadí na 21. místo mezi městy České republiky a patří k nejmenším krajským městům. K 1. 1. 2019 počet obyvatel statutárního města Jihlava činil 50 845 osob. Počet obyvatel v posledních pěti letech stoupá, celkový přírůstek obyvatelstva kromě roku 2016 dosahuje kladných hodnot.

Z celkového počtu obyvatel k 1. 1. 2019 ženy představovaly 51 % (26 027 žen) a muži 49 % (24 818 mužů). Průměrný věk žen byl vyšší než průměrný věk mužů (44,2 vs. 41,2 let), průměrný věk všech obyvatel pak byl 42,7 let. Lidé v produktivním věku (20 – 64 let) tvořili k 1. 1. 2019 necelých 60 % obyvatel (30 437 osob), skupina dětí a mladých lidí (0 – 19 let) vykazovala stejný podíl na celkovém počtu obyvatel jako skupina lidí v seniorském věku (65 a více let) – tedy 20 % (10 210 a 10 198 osob).

V porovnání s ostatními městy Kraje Vysočina vykazuje Jihlava vyšší podíl vysokoškolsky vzdělaných lidí, a naopak nižší podíl osob se základním vzděláním. Příznivý vliv na vzdělanostní strukturu má přítomnost Vysoké školy polytechnické a dále skutečnost, že Jihlava je jako krajské město sídlem řady vzdělávacích institucí. Podle výsledků Sčítání lidu, domů a bytů 2011 byli v Jihlavě nejvíce zastoupeni lidé se středním vzděláním bez maturity – vyučení (32,3 %), následovali lidé s úplným středním vzděláním s maturitou (30,1 %). Osoby se základním vzděláním představovaly 15,8 % z celkového počtu obyvatel města, vysokoškoláků bylo 12,7%. Zbývající část tvořili lidé s nástavbovým studiem (3,1 %), lidé s vyšším odborným vzděláním (1,5 %) a osoby bez vzdělání (0,4 %).

Jihlava je průmyslovým městem, přičemž nejvýznamnější odvětví představuje strojírenství, v němž působí velké podniky se značným potenciálem pracovních míst. Největším a nejvýznamnějším zaměstnavatelem v rámci okresu i kraje je firma Bosch Diesel, s.r.o., která

stejně jako další významný zaměstnavatel Automotive Lighting, s.r.o., vyrábí komponenty pro automobilový průmysl.

Deskripce sociálního vyloučení v Jihlavě

Stanovení jasných kritérií pro kvantifikaci sociálně vyloučených osob je obtížné. Přibližnou velikost cílové skupiny lze odhadnout na základě několika relevantních ukazatelů, jež odkazují k ohrožení různými rizikovými faktory. Jedním z indikátorů může být počet příjemců dávek pomoci v hmotné nouzi v území. V případě města Jihlava byla analyzována data vztahující se k vyplácení příspěvku na živobytí (dále také „PnŽ“) a doplatku na bydlení (dále také „DnB“) poskytnutá Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR (dále také „MPSV“). Nárok na příspěvek na živobytí vzniká tehdy, pokud po odečtení přiměřených nákladů na bydlení nedosahuje příjem této osoby nebo rodiny tzv. částky živobytí. Podmínkou nároku na doplatek na bydlení je získání nároku na příspěvek na živobytí nebo ho lze přiznat i osobě, která nárok na příspěvek na živobytí nemá, ale její příjem (nebo příjem domácnosti) činí méně než 1,3 násobek částky na živobytí. V Jihlavě bylo v roce 2018 vyplaceno 3 081 PnŽ a 1 336 DnB. V prosinci 2018 bylo vyplaceno 238 příspěvků na živobytí a 115 doplateků na bydlení. V meziročním srovnání došlo k poklesu počtu vyplácení těchto dávek – v roce 2017 bylo vyplaceno 128 PnŽ a 287 DnB. Jejich územní distribuci zachycují následující tabulky.

Tabulka č. 3: Distribuce příspěvku na živobytí na území Jihlavy (prosinec 2018)¹

Ulice	Příjemci příspěvku na živobytí (% z celkového počtu 238 příjemců)	
Srázná	12,6	30
Brněnská	10,1	24
Březinova	9,7	23
Čajkovského	7,6	18
Husova	4,2	10
Malátova	4,2	10

Zdroj dat: MPSV

Tabulka č. 4: Distribuce doplatku na bydlení na území Jihlavy (prosinec 2018)²

Ulice	Příjemci doplatku na bydlení (% z celkového počtu 115 příjemců)	
Srázná	25,2	29
Čajkovského	13,9	16
Březinova	12,2	14
Jiráskova	7,8	9

Zdroj dat: MPSV

¹ Z důvodu zachování anonymity respondentů byla ze strany MPSV poskytnuta pouze data na úrovni ulic. Neznamená to tedy, že by se aspekty sociálního vyloučení vždy musely týkat celé ulice/všech domů či vchodů. Některé lokality jsou více homogenní a zahrnují téměř celé ulice, jinde se kumulace problémů, chudoby a vyloučení může týkat pouze konkrétního vchodu nebo domu.

² Z důvodu zachování anonymity respondentů byla ze strany MPSV poskytnuta pouze data na úrovni ulic. Neznamená to tedy, že by se aspekty sociálního vyloučení vždy musely týkat celé ulice/všech domů či vchodů. Některé lokality jsou více homogenní a zahrnují téměř celé ulice, jinde se kumulace problémů, chudoby a vyloučení může týkat pouze konkrétního vchodu nebo domu.

Nejvyšší počet příjemců PnŽ i DnB byl identifikován v ulici Srážná. Následovala ulice Březinova, v obou těchto ulicích se nachází ubytovna. V lokalitě vymezené Březinovou ulicí převažují panelové domy, takže podíl příjemců dávek pomoci v hmotné nouzi na celkovém počtu obyvatel ulice je nižší než na adresách uvedených dále. V ulicích Brněnská a Čajkovského lze najít domy, kde příjemci PnŽ a DnB tvoří větší část nájemníků. V ulici Čajkovského sídlí navíc azylový dům pro muže, kde příjemci dávek na bydlení představují zhruba polovinu ubytovaných klientů (11 osob). V dalších ulicích uvedených v tabulkách č. 3 a 4 již není počet příjemců PnŽ a DnB tak vysoký, jak v absolutních číslech, tak ani v podílu na celkovém počtu obyvatel. V ulici Malátova jsou dva domy ve vlastnictví města, kde se nacházejí sociální byty, a rovněž byty pronajímané poskytovatelům sociálních služeb, jež zde ubytovávají své klienty. Ve dvou z výše jmenovaných ulic se nacházejí ubytovny a v jedné dům vlastníka orientujícího se na ubytování sociálně slabých obyvatel.

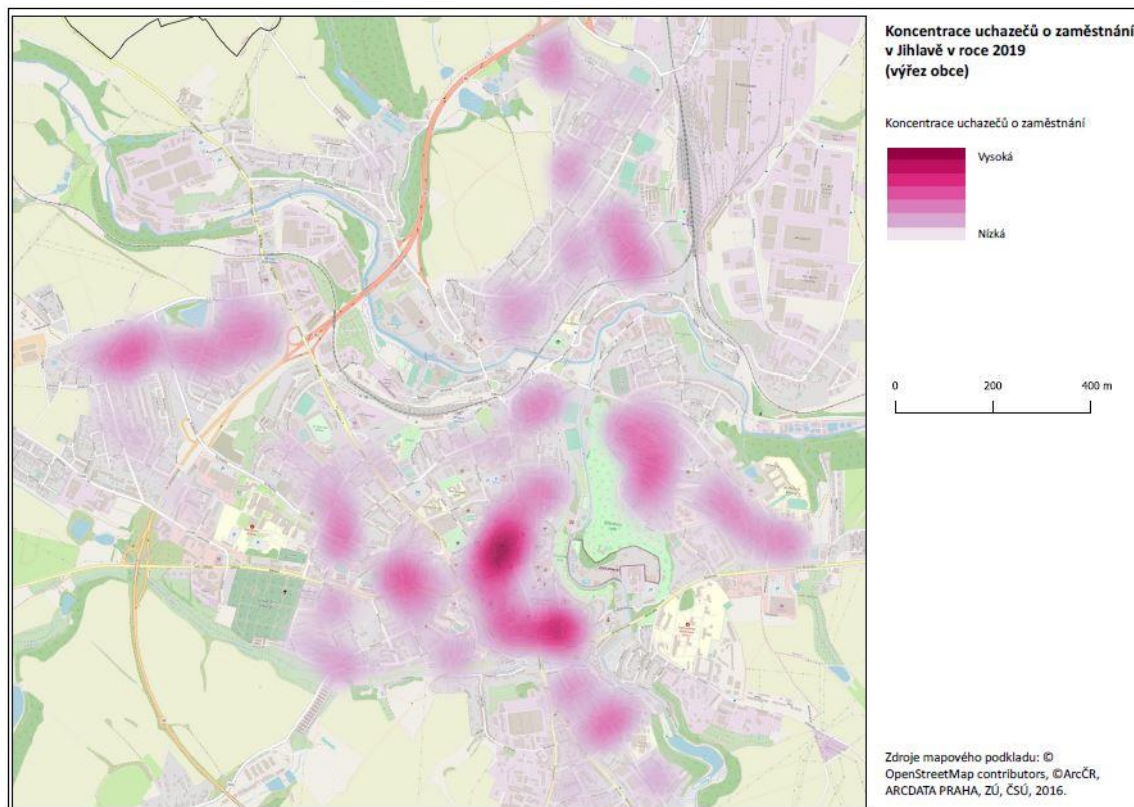
Dalším indikátorem sociálního vyloučení je počet uchazečů o zaměstnání, kteří jsou dlouhodobě v evidenci úřadu práce. Dlouhodobě nezaměstnané (12 měsíců a více) lze rovněž označit za osoby ohrožené sociálním vyloučením. V únoru 2019 bylo v Jihlavě 270 uchazečů o zaměstnání evidovaných déle než 1 rok. Z nich bylo více než 2 roky v evidenci 161 uchazečů a 96 uchazečů bylo v evidenci déle než 5 let. Prostorové rozložení uchazečů podle místa pobytu zobrazuje schéma níže, které vychází z dat získaných od Krajské pobočky ÚP ČR v Jihlavě (dále také „krajská pobočka ÚP“) za únor roku 2019.

Tabulka č. 5: Prostorové rozložení míst pobytu uchazečů o zaměstnání na území Jihlavy (únor 2018)

Ulice	Uchazeči o zaměstnání	
	(% z celkového počtu 1 103 UoZ)	
Masarykovo náměstí	13,4	148
Březinova	7,9	87
Srážná	2,5	28
Jarní	2,4	27
Husova	2,1	23
Polní	2,0	22

Zdroj dat: ÚP ČR Krajská pobočka v Jihlavě

Schéma č. 1: Prostorové rozložení míst pobytu uchazečů o zaměstnání na území Jihlavy (únor 2018)

Zdroj dat: ÚP ČR Krajská pobočka v Jihlavě

Na adrese Magistrátu města Jihlavy, mají ve zvýšené míře uchazeči o zaměstnání hlášen trvalý pobyt, a proto dochází k dominantnímu výskytu právě na této adrese³. Jinak se adresy do značné míry překrývaly s místy, na něž byly vypláceny PnŽ a DnB. Opět se jednalo o ulice Březinovu a Srážnou. V ulici Srážné tvořili, podle informací získaných z rozhovoru s vlastníkem ubytovny, třetinu z nich lidé žijící právě v tomto ubytovacím zařízení. V ulici Březinova nezaměstnaní obyvatelé ubytovny představovali zhruba pětinu z celkového počtu uchazečů o zaměstnání. Z přehledu míst pobytu dlouhodobě evidovaných uchazečů je možné identifikovat i ulice Jarní a Polní, v jejich případě je však třeba brát v úvahu, že jde o sídlištní zástavbu s velkokapacitními panelovými domy. Prostřednictvím analýzy údajů o uchazečích o zaměstnání za adresné body došlo k identifikování dalších objektů, které je možné označit jako domy se zvýšeným podílem osob ohrožených sociálním vyloučením. Tyto domy byly navštíveny výzkumníci ASZ v rámci terénního výzkumu. Jednalo se zejména o domy v ulicích Dvořákova (12 osob) a Husova (25 osob).

Některé domy s vysokou koncentrací osob ohrožených sociálním vyloučením byly identifikovány na základě rozhovorů s pracovníky organizací poskytujících sociální služby, s pracovníky oddělení sociální péče a zástupci městské policie. Jejich obyvatelé totiž v naprosté většině nejsou příjemci dávek pomoci v hmotné nouzi ani nejsou v evidenci úřadu práce. Jednalo se o hlavně objekty v Nerudově (20 osob) a Zborovské ulici (10 osob), jejichž majitel se orientuje na pronájem bydlení sociálně slabým.

V předchozím textu již bylo zmíněno, že mezi příjemci dávek na bydlení a uchazeči o zaměstnání představovali početnější skupinu lidí žijící na ubytovnách. Obyvatelé

³ V roce 2018 bylo v Jihlavě hlášeno k pobytu na radnici 2 562 osob. Často se jedná o osoby, které se po odstěhování z bytu, kde byly trvale přihlášeny, samy nepřihlásily k jinému trvalému pobytu. Dále jsou zde přihlášeni i lidé, kteří se cíleně snaží vyhnout soudům či exekutorům a záměrně trvalé bydliště nechťejí mít v bytě, kde skutečně žijí.

ubytoven, azylových domů a dalších druhů substandardního bydlení lze zcela jistě považovat za osoby ohrožené sociálním vyloučením. Vzhledem k tomu, že kapacita azylových domů je dlouhodobě využívána v maximálním rozsahu, je možné všech přibližně 50 osob využívajících pobytové služby obou těchto zařízení zařadit do skupiny ohrožených sociálním vyloučením.

V posledních dvou letech významně poklesl počet lidí žijících na ubytovnách. Potvrzují to relevantní institucionální aktéři, sociální pracovníci i majitelé ubytoven. Struktura obyvatel ubytoven odráží ekonomickou konjunkturu – velkým zaměstnavatelům v regionu se daří a to úzce souvisí se zvýšenou poptávkou po pracovní síle. V ubytovnách proto nyní převládají zaměstnanci firem a agenturní pracovníci včetně cizinců. Podle údajů krajské pobočky ÚP bylo v květnu 2019 registrováno 74 žadatelů o dávku DnB se smlouvami na ubytovnách v Jihlavě a okolí (ubytovny v Kostelci u Jihlavy, v Batelově a v Brtnici). Počet osob žijících v ubytovnách na území města Jihlavy lze tedy odhadovat na 70 - 80 osob. Společně posuzované osoby nepředstavují významnou část celkového čísla vzhledem k tomu, že ubytovny obvykle nepřijímají rodiny s dětmi.

Sociálním vyloučením silně ohroženou skupinou jsou zcela jistě lidé bez domova/bez přístřeší. Jejich počet se dle odhadů městské policie a pracovníků organizací poskytujících sociální služby pohybuje okolo 80 - 120 osob.

Mezi osoby ohrožené sociálním vyloučením patří také lidé v exekuci, zejména pak lidé s vícečetnými exekucemi (podrobněji viz kapitola Zadluženost). V roce 2017 činil podíl obyvatel s více exekucemi v Jihlavě 72 % (2 579 osob) ze všech lidí v exekuci. Podíl osob s 10 a více exekucemi dosáhl 25 % (905 osob). Z údajů poskytnutých krajskou pobočkou ÚP vyplývá, že v únoru 2019 bylo ve městě 15 % uchazečů o zaměstnání v exekuci (tj. 165 osob).

Podle informací poskytnutých pracovníky Odboru sociálních věcí počet osob propuštěných z výkonu trestu v roce 2018 činil 61 osob, v roce 2017 to bylo 82 osob.

V Jihlavě působí zařízení určené pro reedukaci dětí v náhradní rodinné péči Dětský domov se školou, středisko výchovné péče a základní škola Jihlava (dále také „Dětský domov“), kde jsou umísťovány děti s diagnostikovanou poruchou chování, jimž byla nařízena ústavní výchova, uložena ochranná výchova či předběžné opatření. Kapacita dětského domova je 37 dětí. V roce 2018 ukončilo pobyt v zařízení 11 osob. Domov disponuje startovacím bytem, jenž je určen pro děti v závěrečné fázi resocializace. Tento byt je v majetku státu. Ve městě však není k dispozici zařízení typu Dům na půl cesty, proto lze mladé lidi odcházející z dětského domova rovněž považovat za osoby vykazující zvýšené riziko ohrožení sociálním vyloučením.

Podle Interaktivní mapy sociálně vyloučených lokalit, známé jako Gabalova mapa (dále také „mapa“), byly v Jihlavě v roce 2015 identifikovány 3 lokality vykazující znaky sociálního vyloučení. Jednalo se o komerční ubytovny v majetku soukromníků. Dále bylo ve zprávě konstatováno, že ve městě se nacházejí domy se zvýšeným podílem obyvatel ohrožených sociálních vyloučením, které však netvoří jednolitou lokalitu. Počet obyvatel lokalit činil dle mapy 300 - 400 osob.

Vzhledem k tomu, že se v posledních dvou letech výrazným způsobem snížil počet sociálně vyloučených obyvatel ubytoven identifikovaných v Gabalově mapě, je možné říci, že se v Jihlavě žádné koncentrované sociálně vyloučené lokality nenacházejí. V tomto se shodují i

oslovení aktéři, kteří v souvislosti s lokalizací sociálního vyloučení hovoří mikrolokalitách, kde většina obyvatel znaky sociálního vyloučení nenese, nebo o objektech s vyšším podílem osob ohrožených sociálním vyloučením.

Rovněž podle Zprávy o stavu romské menšiny v kraji za rok 2018 (dále také „Zpráva o stavu romské menšiny“) v Jihlavě neexistují prostorově definované sociálně vyloučené lokality. Ve Zprávě o stavu romské menšiny se však upozorňuje na skutečnost, že řada lidí ve městě žije v podmínkách, které se sociálnímu vyloučení blíží, nebo jsou s ním totožné. Jde zejména o obyvatele nájemních domů v centru Jihlavy, obyvatele některých ubytoven a obyvatele azylových domů. Mnohé z těchto osob vykazují znaky sociálního vyloučení jako je nezaměstnanost, zadlužení, užívání návykových látek, záškoláctví, nízká finanční gramotnost a s nimi související riziko páčání trestné činnosti⁴. Podle informací poskytnutých koordinátorem pro romské záležitosti Kraje Vysočina žilo roku 2017 v Jihlavě okolo 2 600 Romů a zhruba 60 % z nich bylo ohroženo sociálním vyloučením.

Tabulka č. 6: Osoby ohrožené sociálním vyloučením v Jihlavě

Příjemci PnŽ	238	prosinec 2018, MPSV
Příjemci DnB	115	prosinec 2018, MPSV
UoZ v evidenci ÚP déle než 1 rok	270	únor 2019, ÚP
UoZ v evidenci ÚP déle než 5 let	96	únor 2019, ÚP
Osoby s více než 2 exekucemi	2 579	2017, Mapa exekucí
Osoby s více než 10 exekucemi	905	2017, Mapa exekucí
Osoby v osobním bankrotu	625	2018, Mapa bankrotů
Osoby bez domova	80 - 120	2019, odhady MP
Osoby v azylových domech	50	2019, poskytovatelé služeb
Osoby v ubytovnách	70 - 80	2019, odhad na základě informací ÚP, OSV, terénních pracovníků, provozovatelů ubytoven
Osoby, které potřebují pomoc v oblasti bydlení	400	2017, odhad OSV (Výstup z pracovní skupiny zabývající se tématem sociálního bydlení)
Osoby propuštěné z VTOS	61	2018, OSV
Osoby opouštějí dětský domov	11	2018
Romové ohrožení sociálním vyloučením	1 560	2017, odhad koordinátora pro romské záležitosti Kraje Vysočina

⁴Zprávy o stavu romské menšiny v kraji za rok 2018, str. 21

Bydlení

Bytový fond v Jihlavě

Podle Sčítání lidu, domů a bytů z roku 2011 (dále také „SLDB 2011“) tvořilo bytový fond města Jihlavy 23 179 bytů. Registr sčítacích obvodů a budov⁵ (dále také „RSO“) uvádí, že v Jihlavě se nachází celkem 24 143 bytů, z toho 21 856 bytů bylo obydlených. Z údajů SLDB 2011 vyplývá, že v rodinných domech bylo 5 713 bytů, v bytových domech 17 154 bytů a 312 bytů bylo v tzv. ostatních budovách. Z hlediska vlastnické struktury největší podíl představovaly byty v osobním vlastnictví, dále to byly byty ve vlastním domě, následovaly nájemní byty a nejméně bylo družstevních bytů. Z výsledků SLDB 2011 je zřejmé, že největší část bytů byla ve spoluvlastnictví vlastníků bytů a ve vlastnictví fyzických osob. Již méně zastoupenými vlastníky bytového fondu byla bytová družstva a město. K aktualizaci takto podrobných údajů dojde až při dalším Sčítání v roce 2021, co se týče nájemních bytů, je možné již v současné době konstatovat, že jejich zastoupení v Jihlavě významně stouplo. Jihlava s 6 200 nájemními byty přesto v roce 2017 patřila mezi krajská města s nejnižším počtem nájemních bytů⁶.

Podle údajů z ČSÚ bylo v období mezi roky 2006 – 2017 v Jihlavě dokončeno 2 419 bytů. Více než 70 % z těchto bytů bylo dokončeno mezi lety 2006 až 2010. V posledních letech však výstavba opět vzrostla. V okrajových částech města probíhá rezidenční výstavba, jejíž součástí jsou i bytové domy. Podle územního plánu jsou pro novou bytovou výstavbu určeny především jižní a západní části města. Jedná se především o realizaci developerských projektů, jež reagují na zvýšenou poptávku po bydlení ve městě.

Tabulka č. 7: Bytový fond v Jihlavě podle SLDB 2011

	Byty celkem	v rodinných domech	v bytových domech	Počet osob	
				celkem	z toho v rodinných domech
Byty	23 179	5 713	17 154	48 809	13 992
obydlené	20 956	5 048	15 664		
Právní důvod užívání bytu					
ve vlastním domě	4 215	4 090	109	12 193	11 812
v osobním vlastnictví	8 977	1	8 965	20 010	5
nájemní	3 747	193	3 487	8 172	521
družstevní	1 640	2	547	3 865	4
neobydlené	2 253	665	1 683		

Zdroj: ČSÚ, Veřejná databáze SLDB 2011

⁵ https://www.czso.cz/csu/rso/registr_scitacich_obvodu, zobrazeno 31. 5. 2019

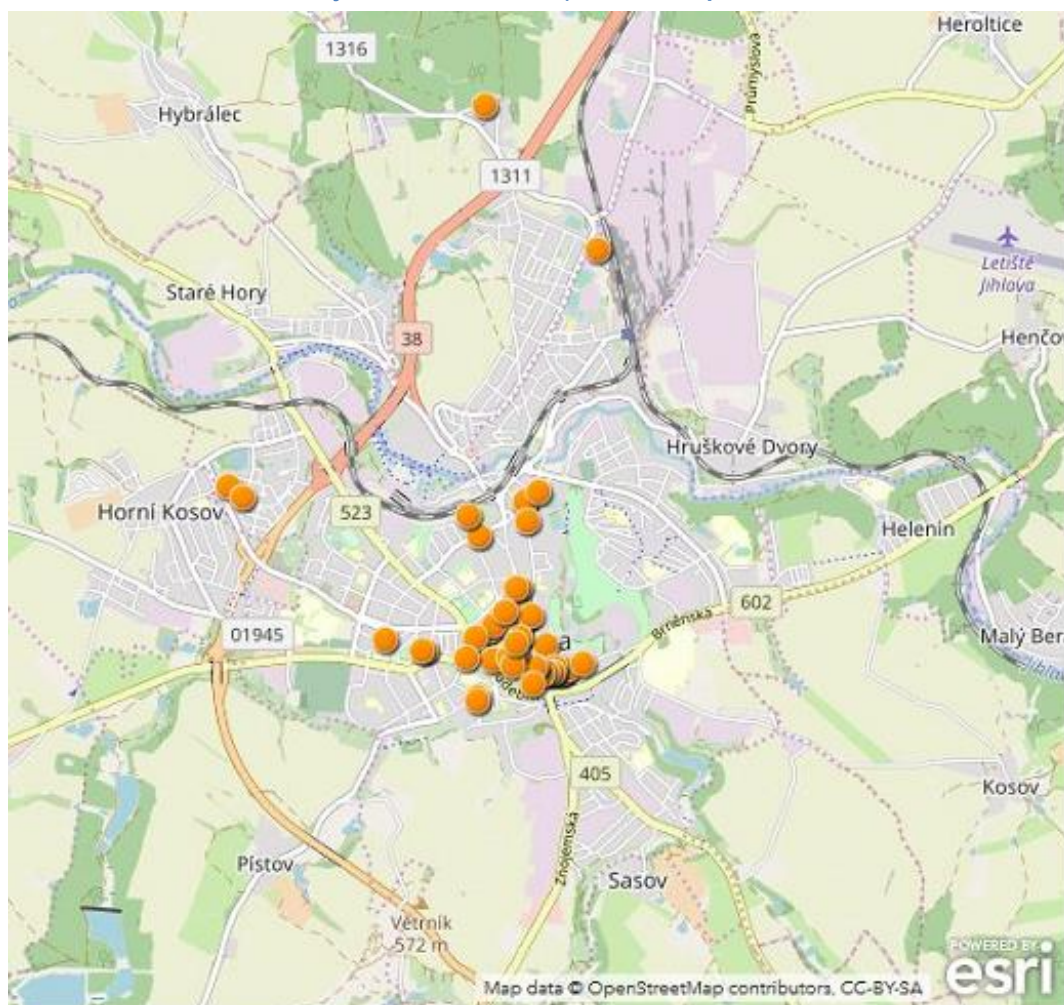
⁶ <https://zpravy.aktualne.cz/finance/najemne-v-cesku-prudce-zdrazuje-ukazuji-nova-cisla-nejvice-s/r-f113c98e42211e88b47ac1f6b220ee8/>, zobrazeno 5. 6. 2019

Byty ve vlastnictví města

Podle údajů poskytnutých Odborem správy realit město Jihlava k 31. 3. 2019 disponovalo 747 byty, přičemž 320 z nich je v režimu domu s pečovatelskou službou (dále také „DPS“), dalších 340 bytů se nachází v domech v majetku města. Zbývající byty jsou v privatizovaných domech, město zde vlastní pouze bytové jednotky. V majetku města jsou také byty, jež pro své klienty využívají organizace poskytující sociální služby (Centrum pro rodinu Vysočina, z.s., Diecézní charita Brno, F POINT, z.s., VOR Jihlava, z.ú., Středisko křesťanské pomoci – Naděje pro život Jihlava, Denní a týdenní stacionář Jihlava, p.o.). Jedná se o 18 bytů.

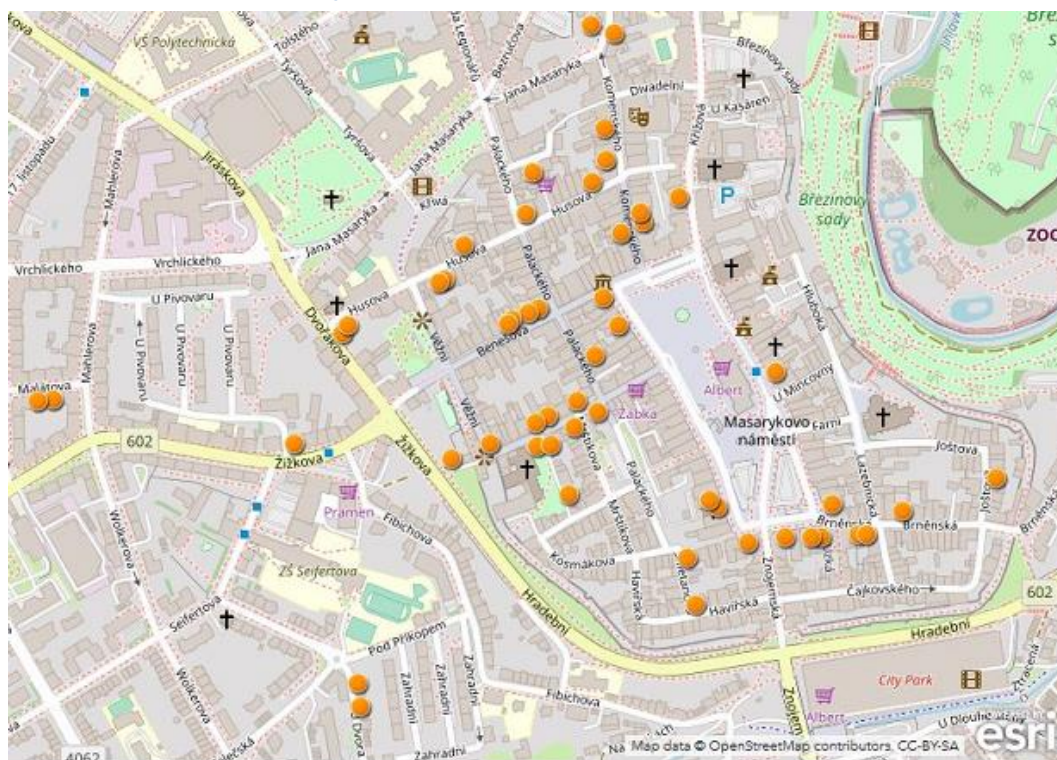
K 31. 3. 2019 bylo 625 bytů obsazených a 122 bytů neobsazených. Z celkového počtu neobsazených bytů je určeno a připraveno k pronájmu 30 bytů, 87 bytů není obyvatelných z důvodu nevyhovujícího technického stavu. Tyto byty je nutné rekonstruovat – 80 bytů vyžaduje rekonstrukci za více než 400 000,- Kč, zbytek bytů pak rekonstrukci, jejíž cena se bude pohybovat mezi 100 000,- až 400 000,- Kč. Co se týče kvality bytů, tak 679 bytů je standardních a 68 se sníženou kvalitou. Největší počet bytů má dispozici 1+1 (423 bytů) a 2+1 nebo 2+kk (236). Následují byty s dispozicí 3+1 (53), dále jsou to garsoniéry a byty s dispozicí 1+kk (31). Pouze 3 byty mají dispozici 4+1 a jeden byt 5+1. Většina domů v majetku města je situována v centru Jihlavy, velká část z nich se nachází přímo v historickém jádru v blízkosti Masarykova náměstí (viz schémata níže).

Schéma č. 2: Rozložení domů v majetku města Jihlava (březen 2019)

Zdroj dat: Odbor správy realit

Schéma č. 3: Rozložení domů v majetku města Jihlava v centru (březen 2019)

Zdroj dat: Odbor správy realit

Město Jihlava má schválené zásady, jimiž se stanoví postup při pronajímání bytů v obecním majetku. Dokument s názvem Mechanismus hospodaření s byty ve vlastnictví statutárního města Jihlavy (dále také „Mechanismus hospodaření s byty“) je platný od 1. 10. 2018. Ve věcech nájmu a podnájmu bytů nesvěřených Radou města Jihlavy Odboru správy realit Magistrátu města Jihlavy rozhoduje Rada města Jihlavy v souladu se zákonem č. 128/2000 Sb. o obcích v platném znění. Působnost ve věcech tohoto mechanismu vykonává Bytové oddělení Odboru správy realit Magistrátu města Jihlavy. Rada města poskytuje do nájmu kromě bytů se smluvním nájemným na základě výběrového řízení také byty zvláštního určení (bezbariérové byty a byty v DPS) a byty pro osoby v nepříznivé sociální nebo životní situaci, spojené se ztrátou bydlení nebo s nevyhovujícím bydlením (dále také „sociální byty“). Část bytů v majetku města je vyhrazena pro zaměstnance městských organizací, jimž je možnost získání nájmu v městském bytě nabízena například v rámci náborových kampaní. Jedná se například o byty pro řidiče veřejné dopravy nebo zaměstnance služeb.

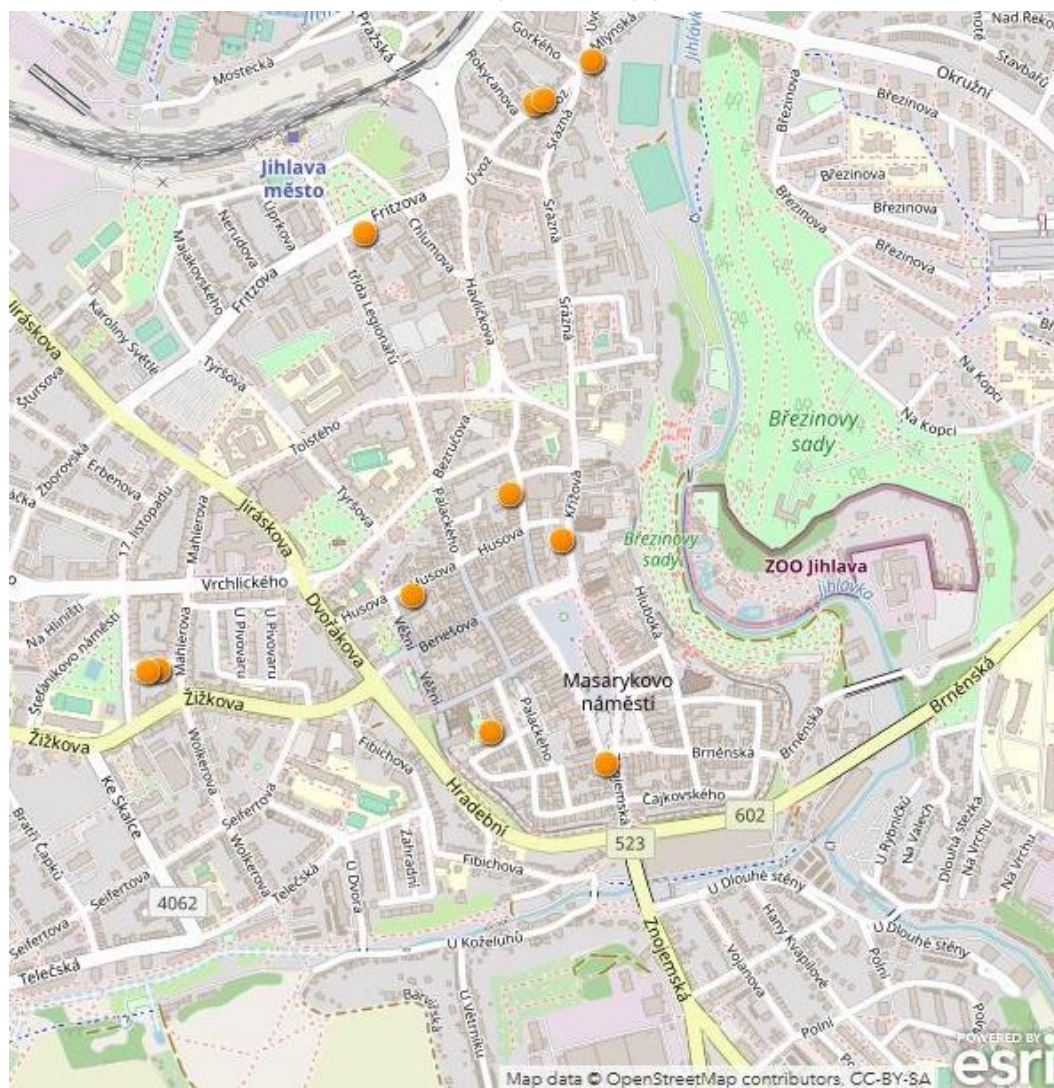
Žadatel o sociální byt nesmí mít vůči statutárnímu městu Jihlava závazky po lhůtě splatnosti, musí splňovat podmínku trvalého pobytu na území města nejméně po dobu 3 let před podáním žádosti, dále musí prokázat příjem domácnosti, tj. přiložit k žádosti doklady o výši čistých měsíčních příjmů žadatele a všech společně žijících osob. Odbor správy realit informuje odbor sociálních věcí o podané žádosti o poskytnutí bytu pro osoby v nepříznivé sociální nebo životní situaci. Odbor sociálních věcí provede ve věci sociální šetření v rámci realizace činnosti sociální práce vedoucí k řešení nepříznivé sociální situace a k sociálnímu začleňování osob v souladu s ustanovením § 92 písm. d) zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách ve znění pozdějších právních předpisů. V rámci sociálního šetření ověří rodinné, bytové a majetkové poměry žadatele a osob, které s ním budou bydlet a vést společnou domácnost. Po zpětném předání dokumentů včetně zprávy o sociální situaci žadatele a všech společně posuzovaných osob na bytové oddělení odboru správy realit tento

předloží žádost o poskytnutí bytu do nájmu s veškerými podklady a zprávou odboru sociálních věcí Radě města k zhodnocení a rozhodnutí. Přednostně jsou poskytovány byty do nájmu těm žadatelům, u kterých Odbor sociálních věcí vyhodnotí na základě šetření, že jejich bytová nebo sociální situace je nejvíce nepříznivá a je z těchto důvodů hodna zvláštního zřetele.

Řada žadatelů, kteří jsou v situaci, kdy jim hrozí ztráta bydlení, nebo žijí v nevyhovujícím bydlení, však tyto podmínky nesplňuje. Nejčastěji mají dluhy vůči městu nebo nemají trvalý pobyt v Jihlavě, přestože zde dlouhodobě a nepřetržitě pobývají. Překážky v zajištění bydlení některých potřebných žadatelů jsou však i na straně města, jež nedisponuje v bytovém fondu dostatečným počtem velkých bytů, respektive bytů dispozičně vhodných pro vícečlenné domácnosti. Z 20 sociálních bytů je 8 bytů s dispozicí 1+1, dalších 8 jich má dispozici 2+1, 3 byty 2+kk a jeden byt 3+1. Odbor správy realit se z pozice správce bytů a dobrého hospodáře s majetkem města brání pronajímání stávajících bytů vícečlenným domácnostem. Poukazuje na zkušenosti s tzv. vybydlováním bytů nevhodným užíváním početnými domácnostmi. Pracovníci Odboru správy realit se dle vyjádření vedoucí pravidelně setkávají s pracovníky Odboru sociálních věcí, většinou jednou měsíčně případně i častěji. Na setkáních se řeší právě otázky spojené s žádostmi o sociální byty nebo o byty v DPS. Řeší se také aktuální potíže v užívání bytů v majetku města, se sousedskými vztahy, atp., jelikož tyto události mohou být vyhodnoceny jako důvody k výpovědi. Na společných schůzkách se pracovníci obou odborů též zabývají dluhy za nájemné. Z pohledu Odboru správy realit je v případě sociálních bytů ideální model pronajmutí bytu poskytovateli sociální služby nebo jinému podobně zaměřenému subjektu. Dobrou zkušenost mají například s pronájmem bytů v jednom z městských domů Středisku křesťanské pomoci – Naděje pro život Jihlava, jemuž město opakovaně prodlužuje smlouvy od roku 2014.

Nájemní smlouva se v případě sociálních bytů uzavírá standardně na dobu určitou na 1 rok, po uplynutí jednoho roku je za podmínky dodržení všech smluvních podmínek (především hrazení nájmu a dalších poplatků) smlouvu možno prodloužit o další 1 rok. Výše nájemného u stávajících sociálních bytů činí 73,42 Kč za m² měsíčně. Podle údajů poskytnutých Odborem správy realit za období mezi roky 2016 až 2018 bylo průměrně za rok přiděleno osobám v nepříznivé sociální nebo životní situaci, spojené se ztrátou bydlení nebo s nevyhovujícím bydlením celkem 10 bytů. K 31. 3. 2019 byly 4 sociální byty volné. Zájem o tyto byty převyšuje nabídku, ale velký počet zájemců nesplňuje výše uvedené podmínky stanovené Mechanismem hospodaření s byty. Z výpovědí pracovníků organizací poskytujících sociální služby i respondentů ze skupiny osob nacházejících se v nepříznivé sociální situaci spojené s nevyhovujícím bydlením vyplynulo také zjištění, že mnozí z těchto lidí nemají zájem žádost podat, protože nájemní smlouvu lze získat pouze na jeden rok (v případě prodloužení pak maximálně na roky dva). Vzhledem k situaci na trhu s byty v Jihlavě, kde mají kvůli většímu počtu dětí, etnicitě a nízkému sociálnímu statusu nejmenší šanci na získání bytu, pro ně bydlení v sociálním bytě zajištěné pouze na dobu 1 nebo 2 roků není vyhledávanou možností. Raději se snaží udržet si stávající byt nevyhovující bydlení, protože jsou si dobře vědomi skutečnosti, že majitel je schopen uvolněný byt znovu pronajmout během velmi krátkého času.

Schéma č. 4: Rozložení domů, v nichž se nacházejí sociální byty (březen 2019)

Zdroj dat: Odbor správy realit

Problematikou sociálního bydlení se v posledních letech zabývá Komise pro neziskovou, sociální oblast a prevenci Rady města Jihlavy (dále také „KPNSO“)⁷, která zřídila počátkem roku 2018 pracovní skupinu pro tvorbu koncepce sociálního bydlení. Pracovní skupina vytvořila dokument, jenž by měl sloužit jako základní materiál pro tvorbu koncepce sociálního bydlení ve městě. Sociální bydlení zůstalo jednou z prioritních oblastí KPNSO i po volbách v roce 2018. V březnu roku 2019 byl členům komise představen zástupcem Platformy pro sociální bydlení projekt „Bydlení především: Testování konceptu Housing First v Jihlavě“. V dubnu 2019 pak členové Zastupitelstva města Jihlavy schválili počtem 24 hlasů z 37 záměr zapojit se do programu Housing First. Jihlava se tak přidá k dalším dvěma desítkám měst, které se budou ucházet o financování z OPZ. V jeho rámci Ministerstvo práce a sociálních věcí vyhlásilo výzvu č. 108: “Podpora programu Housing First (Bydlení především)”, inspirovanou zkušenostmi z úspěšného brněnského pilotního projektu Rapid Re-Housing. Podle informací uvolněného člena Rady města Jihlavy pro oblast školství, kultury a tělovýchovy a pro oblast sociálních věcí, jenž je zároveň i předsedou KPNSO, probíhá v současné době ve spolupráci s koordinátorem Platformy pro sociální bydlení revize dokumentu Mechanismus hospodaření s byty ve vlastnictví statutárního města Jihlavy.

⁷ Současný název je Komise pro neziskovou a sociální oblast. V lednu 2019 byla zřízena samostatná Komise pro bezpečnost a prevenci kriminality.

Sociální bydlení SBMN – dotace IROP

V roce 2016 a 2018 Ministerstvo pro místní rozvoj (dále také „MMR“), které spravuje Integrovaný regionální operační program (dále také „IROP“) vypsalu dvě dotační výzvy na sociální bydlení. Jednalo se o výzvu č. 34 Sociální bydlení a výzvu č. 79 Sociální bydlení II. Podpora se zaměřuje na pořízení bytů, bytových domů, nebytových prostor a jejich adaptaci pro potřeby sociálního bydlení a pořízení nezbytného základního vybavení. Sociální bydlení musí splňovat parametry stanovené pro IROP uvedené ve specifických pravidlech výzvy. Sociální byt se základním vybavením je určen pro osoby, které v důsledku nepříznivých životních okolností nemají přístup k bydlení, a jsou schopné plnit povinnosti vyplývající z nájemního vztahu.⁸ Udržitelnost projektu byla stanovena u výzvy č. 34 na 5 let, u výzvy č. 79. už byla udržitelnost 20 let. Dotace měly původně získat obce, ale MMR umožnilo žádat o dotace i neziskovým organizacím a mezi nimi také spolkům. V případě města Jihlavy o dotaci z výzvy č. 34 požádal spolek SBMN, z.s.⁹, který využil získané prostředky na zřízení 5 sociálních bytů (3 x 1+1, 2 x 2+1) v činžovním domě v centru města. Přestože výzva vyvolala řadu otázek (dotace na sociální byty se díky podmínkám mohly stát motivem k výhodnému investování, otázkou rovněž zůstává, jak bude s dotovanými byty naloženo po pětileté lhůtě udržitelnosti), v Jihlavě navázal spolek spoluprací s pracovníky Terénních programů Sovy (Diecézní charita Brno – Oblastní charita Jihlava) a byty byly obsazeny pěti rodinami. Oslovené sociální pracovnice ocenily, že výběr nájemníků je zcela v jejich režii a že jsou s pronajímatelem v intenzivním kontaktu. Hodnotit dopady projektu je podle nich prozatím brzo, ale u jedné rodiny došlo k zřetelnému posunu díky zajištění standardního bydlení - předtím rodina žila v jedné místnosti v bytě rodičů.

Byty v soukromém vlastnictví

Jak je uvedeno v tabulce č. 7 z hlediska právního důvodu užívání se většina obydlí v Jihlavě nachází v osobním vlastnictví, ve vlastním domě nebo jde o byty nájemní. Přehled o cenách běžného nájemného v Jihlavě je možné získat například z cenové mapy Asociace realitních kanceláří ČR¹⁰, podle které se cena za 1 m² pohybuje v rozmezí 75,- až 105,- Kč. Poptávka po bydlení v Jihlavě již několik let neklesá. Zájem o pronájem bytů souvisí zejména s nárůstem pracovních míst ve velkých společnostech vyrábějících komponenty pro automobilový průmysl. Tyto firmy potřebují ubytovat své zaměstnance, ať už jde o dělnické profese, specialisty nebo management. Nabídka nájemního bydlení v Jihlavě je poměrně široká, co se týče parametrů, kvality a polohy bytů, ale omezená v kapacitách volných bytů. Z porovnání inzerátů na webových stránkách tří společností zprostředkovávajících pronájem bytů v Jihlavě (Reality.iDNES.cz, Reality Vysočina s.r.o., a Reality Jihlava¹¹), jejichž prostřednictvím koncem května 2019 každá z těchto společností zveřejnila okolo 20 inzerátů, vyplývá, že v nabídce převažovaly hlavně menší byty, respektive byty s dispozicí 2+1 (2+kk). Cena pronájmu bytů 2+kk se pohybovala mezi 11 000,- až 14 000,- Kč za měsíc. U bytů s dispozicí 2+1 byly ceny pronájmu v rozmezí 9 500,- až 15 000,- Kč za měsíc. Byty 1+1 nebo 1+kk se nabízely za cenu od 8 000,- do 11 000,- Kč za měsíc. V nabídce pronájmů byly nejméně zastoupeny byty s dispozicí 3+1 nebo 3+kk, větší byty (4+1/4+kk nebo 5+1) nebyly nabízené vůbec. Cena za pronájem prvně jmenovaných bytů se v obou případech pohybovala mezi 12 000,- a 14 000,- Kč za měsíc. V nabídce bytů k pronájmu se nejčastěji

⁸ <https://www.irop.mmr.cz/cs/Vyzvy/Seznam/Vyzva-c-34-Socialni-bydleni>, zobrazeno 1. 6. 2019

⁹ <https://or.justice.cz/ias/ui/rejstrik-firma.vysledky?subjektId=954977&typ=PLATNY>, zobrazeno 3. 6. 2019

¹⁰ <http://www.cenovamapa.eu/>, zobrazeno 31. 5. 2019

¹¹ <https://reality.idnes.cz/>, <https://www.realityvysocina.com/>, <https://www.reality-jihlava.info/>, zobrazeno 31. 5. 2019

jednalo o byty nacházející se v domech v centru města, vícekrát se objevily domy v Benešově, Husově, Komenského a Kosmákově ulici.

Z důvodu velké poptávky po nájemním bydlení došlo v Jihlavě k tomu, že řada fyzických a právnických osob začala kupovat byty, které nepotřebují pro vlastní užívání, ale za účelem dalšího pronajímání. Trh s nájemními byty ve městě je možné považovat za segmentovaný, protože se dělí na dílčí trhy, které nejsou navzájem konkurenční. Z rozhovoru s majiteli domu v centru města vyplynulo, že se řada vlastníků domů neorientuje výhradně na jeden typ klientely. V jejich domech se nachází například kanceláře firem nebo jsou tam obchodní prostory, další části domu vyhrazeny pro nájemní byty určené pro náročnější klienty, ale v některých případech zde najdou bydlení i lidé, jež jsou příjemci doplatku na bydlení. Z realizovaného výzkumu vyšlo dále najevo, že další segment trhu s nájemními byty představují soukromí vlastníci, jež pronajímají (větší či menší) část svých bytů výhradně osobám ohroženým sociálním vyloučením.

Ubytovny

Již zmiňovaná přítomnost velkých firem a s nimi spojená poptávka po bydlení ovlivnila i situaci ubytoven ve městě. Většina z nich se začala zaměřovat na poskytování ubytování pro zaměstnance výrobních podniků. Pracující obyvatelé ubytoven, agenturní zaměstnanci ani cizinci žijící v ubytovnách nebyli předmětem zájmu výzkumu, pro potřeby vstupní analýzy je však třeba jejich přítomnost v ubytovacích zařízeních zmínit z důvodů, které jsou uvedeny níže. V roce 2019 se v Jihlavě nacházelo okolo 20 ubytoven se schváleným provozním řádem, do kterých bylo možné vyplácet doplatek na bydlení. Podle vyjádření aktérů z úřadu práce, Odboru sociálních věcí a neziskových organizací začali jejich klienti ubytovny postupně opouštět. Tito respondenti se rovněž domnívají, že pro vlastníky komerčních ubytoven představují agenturní zaměstnanci jistější zdroj příjmu a navíc jsou provozovateli shledáváni jako méně problematictí klienti. Respondenti označili 6 ubytoven, ve kterých mají klienty. Větší počet osob ohrožených sociálním vyloučením lze najít pouze v ubytovnách Srážná (cca 15 osob) a Březinova (12 osob). Ubytovna v objektu společnosti PSJ v Jiráskově ulici, jež je v insolvenci, bude v blízké době uzavřena, v květnu 2019 tam nebydlela žádná rodina s dětmi.

„...ubytovatelé tam teď mají buď pracující, nebo cizince. Postupem času, vidíme to všichni, tak opravdu na těch ubytovnách máme čím dál tím méně klientů. Radši si tam vezmou cizince, kdy je to jasně daný, že jim agentura zaplatí to bydlení. A mají na to asi i víc peněz. Ten trend jde dolů, těch našich lidí... Pro ně je to i víc bez starostí. Ti ubytovaní lidé vlastně nespotřebovávají elektřinu, vodu, nic, protože jdou na směnu a jsou v práci, než ti naši klienti. Pracujou a je ticho, klid...”¹²

„...Našich klientů je na ubytovnách čím dál tím méně. Před pěti rokama se ta naše práce pohybovala hlavně po ubytovnách. A teď tam ty klienti skoro nejsou. Ještě tak Vítková, Srážná a taky PSJ. Jinak jsou všude hlavně pracující, nebo chtějí jen muže...”¹³

„...Lidi na dávkách byli žádané zboží na ubytovnách, ale s hospodářským vývojem se to mění a ubytovny mají teď radši dělníky, za které agentura zaplatí dopředu. Mám pocit, že je teď těžší sehnat pro člověka v nouzi ubytovnu...”¹⁴

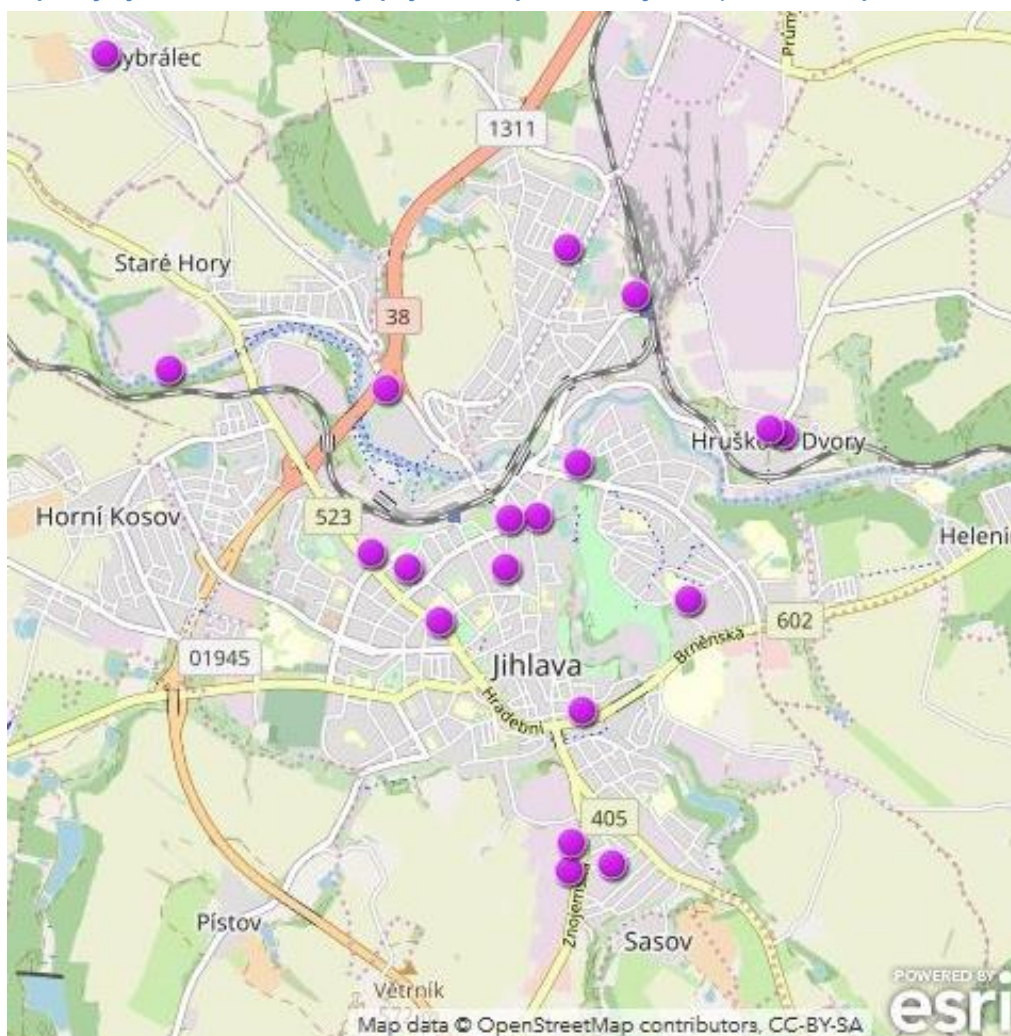
¹² Pracovnice ÚP 1 a 2

¹³ Pracovnice organizace poskytující sociální služby 2 a 4

¹⁴ Pracovník organizace poskytující sociální služby 6

Na jednu stranu lze vidět nepřítomnost rodin s dětmi v ubytovnách pozitivně, ale skutečnost, že rodiny s dětmi není v současné době možné do některé z ubytoven umístit, může představovat závažný problém z hlediska zajištění krátkodobého pobytu v případě okamžité bytové nouze.

Schéma č. 5: Rozložení ubytoven, které přijímají osoby ohrožené sociálním vyloučením – klienty organizací poskytujících sociální služby, příjemce doplatku na bydlení (květen 2019)

Zdroj dat: ÚP ČR Krajská pobočka v Jihlavě

V Jihlavě se někdy jako o ubytovnách hovoří i v případě objektů, jež nebyly zkolaudovány jako ubytovací zařízení. Jedná se zejména o domy ve vlastnictví jednoho jihlavského majitele, z nichž první se nachází v blízkosti městského vlakového nádraží a druhý nedaleko autobusového nádraží. Za ubytovny jsou dále označovány i objekty, kde byly vytvořeny ubytovací kapacity pro pracující cizince. Jeden z takových domů se nachází v ulici Čajkovského.

Pobytové služby

V městě se nachází Domov pro seniory Jihlava – Lesnov a Domov seniorů Stříbrné Terasy o.p.s. Rovněž je zde Alzheimercentrum Jihlava, z.ú. registrované jako domov se zvláštním režimem. Pro osoby s kombinovaným a mentálním postižením je k dispozici Denní a týdenní stacionář Jihlava, jenž zajišťuje také chráněné bydlení. VOR Jihlava, z.ú. zabezpečuje chráněné bydlení pro osoby s duševním onemocněním, které nemohou samostatně bydlet.

Pobytové služby poskytuje v rámci odlehčovacích služeb a služeb následné péče také Oblastní charita Jihlava. Odlehčovací služby pro osoby se zdravotním postižením či chronickým onemocněním zajišťuje Integrované centrum sociálních služeb Jihlava.

Ve městě jsou dva azylové domy a v zimním období zde funguje i noclehárna. Azylový dům pro muže a noclehárnu zabezpečuje Středisko křesťanské pomoci (dále také „SKP“). Azylový dům pro rodiny s dětmi zajišťuje Středisko křesťanské pomoci - Naděje pro život Jihlava. Cílovou skupinou tohoto azylového domu jsou rodiny s dětmi, osamělí rodiče s dětmi a také samotné ženy bez rodiny a bez partnera. Služba je primárně určena osobám bez přístřeší, v bytové nouzi a nevyhovujících podmínkách bydlení, obětmi domácího násilí a osobám v nevyhovujícím rodinném prostředí s dopadem na bydlení. Služby azylového domu jsou poskytovány na základě smlouvy, ze které vyplývají práva a povinnosti – tzn. platit za ubytování, pracovat na individuálním plánu, účastnit se komunit a pracovních aktivit, dodržovat provozní řád. Kapacita je 33 lůžek, k dispozici je 13 bytových jednotek. Jeden třípokojový byt je určen pro 3 samostatně žijící ženy. Ostatní jsou přiděleny celým rodinám (3 byty) nebo rodinám osamělých rodičů (4 byty). Byty jsou, jak už bylo uvedeno výše, SKP pronajímány městem. Kapacita je poskytovatelem i dalšími relevantními aktéry hodnocena jako nedostačující - uvolněný byt je ihned obsazen, žadatelé musí čekat, až se pro ně uvolní další vhodný byt. Aktéři upozorňovali na nedostačující kapacitu také z důvodu nemožnosti zajistit bydlení pro akutní případy, například pro oběti domácího násilí nebo pro osoby, jež se ocitly den ze dne na ulici. Azylový dům pro muže je určen pro zletilé osoby bez přístřeší, v bytové nouzi či nevyhovujících podmínkách bydlení a také osobám v krizi či jiném nevyhovujícím stavu s dopadem na bydlení. Mezi základní podmínky pro poskytnutí služby patří kromě uzavření smlouvy také lékařský posudek a zájem řešit nepříznivou situaci formou individuálního plánu. Kapacita je 22 lůžek, k dispozici jsou 4 pokoje. Dva pokoje jsou šestilůžkové, jeden je sedmilůžkový a jeden třílůžkový. Služby poskytované SKP budou v blízké době zajišťovány v jiných prostorách, kde by měly být klientů nabídnuty lepší podmínky. Noclehárna je v provozu od začátku prosince do konce dubna, otevřeno je od 19:00 do 7:00 hodin. Kapacita je 19 lůžek. V případě naplnění kapacity mohou zájemci v zařízení zůstat na takzvané teplé židli. Cílovou skupinou jsou osoby bez přístřeší starší 18 let. Zájemce o využití služby podává ústní žádost a uzavírá s SKP rámcovou písemnou smlouvu na celou zimní sezónu, kterou ústně obnovuje či potvrzuje každou noc při svém příchodu. Základní podmínkou je ochota přijmout pravidla služby.

Pro mladé lidi opouštějící po dosažení zletilosti dětský domov není ve městě dostupná registrovaná pobytová služba, tzv. Dům na půl cesty.

Bydlení osob ohrožených sociálním vyloučením

Ztížený přístup ke kvalitnímu bydlení je jedním z nejzávažnějších projevů sociálního vyloučení. Bytové podmínky osob ohrožených sociálním vyloučením jsou výrazně horší, než je běžný standard. Zpravidla pro ně bývá charakteristické bydlení v ne zcela obvyklých nájemních vztazích (specifické jednání majitelů orientovaných na ubytovávání této skupině nájemníků), snížená kvalita bydlení (byty vykazují technické i hygienické nedostatky, jsou nedostatečně vybavené nebo jsou prostorově či symbolicky vyloučené – jde o tzv. špatné adresy) a malá šance na zlepšení bytové situace.

Osoby ohrožené sociálním vyloučením nacházejí bydlení především v nájemních bytech soukromých vlastníků pronajímajících byty za podmínek, které by byly většinou zájemců o pronájem neakceptovatelné. Trh s byty v Jihlavě lze vnímat jako segmentovaný, převážná

část osob ohrožených sociálním vyloučením je totiž při hledání bydlení omezena na byty určitých soukromých vlastníků. Tito lidé prakticky nemají šanci dostat se do jiných bytů. Platí to zvláště pro Romy, neboť významným limitem získání pronájmu na běžném trhu s byty je velká neochota majitelů pronajímat byty Romům.

„...většinou bílí [klienti z majority] mají větší šanci na to bydlení. Je problém najít pro romskou rodinu podnájem. A když ho najdeme, tak i když neodpovídá vůbec kvalita, tak si ho snaží udržet. Nikdo jiný je nevezme, protože jsou Romové a protože je jich hodně, třeba 15 lidí v 1+1. Většinou si to snaží udržet, protože vědí, že nikde nenajdou bydlení“¹⁵

Byty vlastníků orientujících se na pronajímání bydlení osobám ohroženým sociálním vyloučením nejsou koncentrovány v jednom území, jedná se spíše o domy či skupiny domů s větším počtem takovýchto bytů nebo jsou to jednotlivé byty rozptýlené v běžné zástavbě. To znamená, že vedle bytů pronajímatelů orientujících se na pronajímání bydlení osobám ohroženým sociálním vyloučením jsou zde byty bydlících vlastníků nebo vlastníků upřednostňujících nájemníky z majority nebo z řad cizích státních příslušníků. Velká část takových domů je v centru města, jsou mezi nimi i historické budovy v památkové zóně. Zejména jde o domy v Husově a Brněnské ulici, kde jsou některé nájemní byty obývány téměř výhradně Romy.

Značná část domů i bytů v Jihlavě, které obývají osoby ohrožené sociálním vyloučením, je ve zhoršeném technickém stavu. Pronajímatelé nechávají bydlet nájemníky v nevyhovujících podmínkách a je zřejmé, že využívají skutečnosti, že sociálně slabí (především pak Romové) kvůli chudobě a diskriminaci nemají šanci získat byt jinde. Z hlediska snížené kvality bydlení lze označit výši nájemného hrazeného často úřadem práce prostřednictvím doplatku na bydlení jako značně přemrštěnou. Mezi nejběžnější problémy v bytech patří netěsnící okna, zvýšená vlhkost a výskyt plísní. V některých bytech si nájemníci museli na vlastní náklady zajistit topná tělesa nebo nové kuchyňské linky. Časté jsou rovněž problémy se zajištěním ohřevu vody a s nedostatečným vytápěním místností. Je však třeba konstatovat, že technický stav a vybavení jednotlivých bytů jsou na různé úrovni, a to i v rámci souboru bytů jednoho majitele.

„...Je tady taková ulice, kde je těch domů víc, ve kterých bydlí jenom Romové. Jeden to je takový dům hrůzy. Zvenku to trochu vypadá, ale uvnitř katastrofa. Majitelka má tři domy, ale ani jeden z těch dvou nevypadá jako ten na Husovy. Tam trčí kabely ze zdi, propadají se podlahy...“¹⁶

„...Teď třeba řešíme jednu rodinu, mají čtyři děti, jsou tam šílený vchodový dveře, ty dveře nejsou ani nijak zajištěný, klika tam není, zavírají je koštětem. Není to bezpečný, nemají soukromí a ještě jim tam lezou myši...“¹⁷

Náklady na bydlení představují pro domácnosti osob ohrožených sociálním vyloučením velkou zátěž. Podle výpovědí respondentů z těchto domácností se ceny nájemného pohybují od 6 000,- do 14 000,- Kč za měsíc. Výše nájmu se liší podle velikosti bytu, počtu bydlících osob, vybavení bytu, dále podle technického stavu domu a lokality, v níž se dům nachází. Běžnou praxí při pronajímání bytů je požadavek majitele na uhrazení kauce obvykle ve výši dvou měsíčních nájmů. Z rozhovorů s respondenty, kteří žijí v nájemních bytech soukromých vlastníků, vyplynulo, že kauci většinou platili.

¹⁵ Pracovnice organizace poskytující sociální služby 1

¹⁶ Pracovnice organizace poskytující sociální služby 1

¹⁷ Pracovnice organizace poskytující sociální služby 3

Část domácností oslovených v rámci výzkumu má přiznaný doplatek na bydlení. Jejich příjmy jsou tak nízké, že jsou odkázáni na čerpání sociálních dávek určených na úhradu nákladů spojených s bydlením, které podstatnou část plateb za bydlení uhradí. Lidé, kteří jsou ohroženi sociálním vyloučením, se však z tohoto segmentu trhu s bydlením jen velmi těžko dostanou, protože na městské byty (ani ty sociální) kvůli podmínkám stanoveným Mechanismem hospodaření s byty nedosáhnou. Vzhledem k tomu, že poptávka po bydlení v Jihlavě výrazně převyšuje nabídku, a soukromí vlastníci jsou tedy jedinými pronajímateli ochotnými ubytovat osoby ohrožené sociálním vyloučením, je třeba této skupině obyvatel nabídnout potřebnou podporu ve formě sociální práce. Prostřednictvím terénních služeb a odborného poradenství jim pomoci udržet si bydlení, které už mají.

Většina respondentů bydlících v nájemních bytech soukromých vlastníků měla uzavřeny nájemní smlouvy. Ve většině případů se jednalo o smlouvu na 1 rok s možností dalšího prodloužení. Některým respondentům byla smlouva již několikrát prodloužena, podle jejich výpovědí to je proto, že jim majitelé věří a vědí, že s nimi nebudou problémy. Doba, na kterou se nájemní smlouva uzavírá a mnohdy i výše nájemného jsou odvislé od zkušeností pronajímatele.

Nejčastějším důvodem pro ukončení nájemní smlouvy je neplacení nájemného. V některých případech se obě strany snaží situaci řešit, někdy i ve spolupráci s pracovníky organizací poskytujících sociální služby. K fluktuaci osob mezi nájemními byty soukromých vlastníků přesto dochází poměrně často. Mezi respondenty z domácností žijících v těchto bytech byla i žena, jež během posledních několika let vystřídala dvě ubytovny v Jihlavě, ubytování u soukromého vlastníka v Nerudově ulici, dvakrát bydlela v nájemním bytě mimo Jihlavu. Pronajímatelé se primárně snaží neplatiče nájemného ze svých bytů vystěhovat - počet zájemců o pronájem je veliký. Někteří vlastníci bytů však častou výměnu nájemníků nevitají, neboť jim to přináší administrativní zátěž a nutnost vynaložení finančních prostředků na úpravu bytu pro nové nájemníky. Proto je dobré, když rodina spolupracuje se sociálním pracovníkem, neboť se zde otevírá aspoň nějaký prostor pro jednání s pronajímatelem v případě problémů s úhradou nájmu.

Pokud jsou osoby či rodiny vnímány pronajímateli jako problematické, je pro ně hledání bydlení ještě obtížnější. Patří sem většinou dlužníci nájemného, ale také lidé, jež pronajímatelé označují jako problémové i z jiných důvodů (násilí v rodině, konfliktní chování vůči dalším obyvatelům domu, závislosti, výchovné problémy dětí). Nejohroženější skupinou z hlediska ztráty bydlení jsou domácnosti s větším počtem dětí, kde se navíc objevují ještě výše uvedené patologické jevy. Pro tyto rodiny nebo alespoň pro některé jejich členy (zejména pak pro matky s dětmi) by bylo třeba zajistit krizové bydlení. Jak již bylo zmíněno, v Jihlavě není dostatečná kapacita v azylovém domě pro rodiny s dětmi a není jednoduché sehnat místo v ubytovně ani pro krátkodobý přechodný pobyt.

Zaměstnanost

Na konci 1. čtvrtletí roku 2019 dosáhl podíl nezaměstnaných osob na obyvatelstvu ve věku 15 - 64 let (dále také „podíl nezaměstnaných“ nebo „PNO“) v Kraji Vysočina 2,8 %. K 31. 3. 2019 byla v mezikrajském srovnání tato hodnota osmá nejvyšší. Spolu se Středočeským krajem patřil Kraj Vysočina k regionům, kde podíl nezaměstnaných dosahoval hodnot mezi 2,5 až 3 %. Nejnižší podíl nezaměstnaných osob dlouhodobě vykazuje Praha (1,9 %¹⁸). Za hlavním městem následovaly kraje Pardubický a Plzeňský, kde podíl nezaměstnaných činil 2,1 %. Nejvyšší podíly pak vykazovaly kraje Ústecký a Moravskoslezský (4,6 %). Na úrovni okresů byly v rámci Kraje Vysočina patrné výraznější rozdíly. Nejvyšší podíly nezaměstnaných k 31. 3. 2019 vykazoval okres Třebíč (3,6 %) a Žďár nad Sázavou (3,3 %). Následovaly okresy Jihlava (2,7 %) a Havlíčkův Brod (2,2 %). Nejnižší podíl nezaměstnaných byl zaznamenán v okrese Pelhřimov (1,5 %).

V okrese Jihlava byly z hlediska podílu nezaměstnaných mezi jednotlivými obcemi rovněž poměrně výrazné rozdíly. K 30. 4. 2019 vykazovalo 15 obcí nulový podíl nezaměstnaných a v dalších 6 obcích nedosáhl tento podíl ani 1 %. Jde vesměs o malé obce nejčastěji jen s desítkami obyvatel v produktivním věku. V porovnání měst s více než 3 tisíci obyvatel z hlediska podílu nezaměstnaných byla nejvyšší hodnota zaznamenána v Jihlavě, kde podíl nezaměstnaných dosáhl 2,8 %. Následovala Telč (2,6 %) a Třešť (2,0 %), nejlépe na tom byla Polná (1,6 %).

Tabulka č. 8: Vývoj podílu nezaměstnaných v Jihlavě v letech 2014 – 2018 (včetně podílu za 1. čtvrtletí roku 2019)

Podíl nezaměstnaných v Jihlavě (v %)					
31. 12. 2014	31. 12. 2015	31. 12. 2016	31. 12. 2017	31. 12. 2018	30. 4. 2019
7,1	5,9	4,6	3,6	3,3	2,8

Zdroj dat: Portál MPSV

Podle statistiky nezaměstnanosti poskytované Ministerstvem práce a sociálních věcí bylo v Jihlavě v dubnu 2019 evidováno 918 dosažitelných uchazečů o zaměstnání ve věku 15 - 64 let. Tito uchazeči tvořili 2,8 % z celkového počtu obyvatel města ve věku 15 - 64 let, který činil 32 564 osob.

Podrobnější statistické údaje o uchazečích o zaměstnání k účelu vypracování vstupní analýzy byly poskytnuty Úřadem práce České republiky Krajskou pobočkou v Jihlavě (dále také „krajská pobočka“). Dle těchto údajů bylo v únoru roku 2019 v Jihlavě celkem 1 102 uchazečů o zaměstnání. Z celkového počtu uchazečů tvořily ženy 46,10 % (508 osob) a muži 53,90 % (594 osob). Téměř 25 % uchazečů o zaměstnání bylo v evidenci úřadu práce kontinuálně déle než 1 rok. Tuto skupinu 270 uchazečů, kteří byli v evidenci déle než rok, lze označovat jako dlouhodobě nezaměstnané. Zbývajících 75 % uchazečů (832 osob) bylo v evidenci po dobu kratší než 1 rok.

¹⁸ Všechny hodnoty PNO uvedené v tomto odstavci se vztahují k datu 31. 3. 2019.

Tabulka č. 9: Uchazeči o zaměstnání v Jihlavě podle délky evidence (únor 2019)

	Celkem uchazečů	V evidenci nad 1 rok	V evidenci do 1 roku
Celkem	1102	270	832
Muži	594	135	459
Ženy	508	135	373

Zdroj dat: ÚP ČR Krajská pobočka v Jihlavě

V únoru 2019 činila v Jihlavě průměrná délka evidence dlouhodobě nezaměstnaných uchazečů 1 720 dní, tzn. téměř 5 let. Průměrná délka evidence všech uchazečů o zaměstnání byla 520 dní. Průměrná délka evidence v České republice byla 531 dní¹⁹. Nejdelší průměrnou délku evidence v rámci Kraje Vysočina vykazovaly v roce 2018 okresy Žďár nad Sázavou, Třebíč a Havlíčkův Brod. Naopak nejkratší délky evidence uchazečů o zaměstnání dosáhl okres Pelhřimov, který patří mezi okresy s nejkratší délkou evidence v České republice²⁰.

V rámci Kraje Vysočina tvoří dlouhodobě největší skupinu uchazečů v evidenci osoby se středním vzděláním bez maturity - vyučení. V roce 2017 tyto uchazeči představovali téměř 50 % ze všech uchazečů o zaměstnání. Tento trend se pravděpodobně nebude měnit ani nadále. Vzhledem k poptávce ze strany zaměstnavatelů je situace příznivější pro uchazeče s výučním listem, ačkoliv se možnosti uchazečů se základním vzděláním v posledních letech výrazně zvýšily. Druhou nejpočetnější skupinou byli uchazeči se středním vzděláním s maturitou, kteří představovali zhruba čtvrtinu všech uchazečů. Uchazeči se základním vzděláním tvořili necelou pětinu, což byla po Praze a Zlínském kraji 3. nejnižší hodnota v mezikrajském srovnání. Osoby s vysokoškolským vzděláním jsou mezi evidovanými uchazeči dlouhodobě nejméně zastoupenou skupinou, v roce 2017 představovali 8 % ze všech uchazečů v evidenci úřadu práce²¹.

V Jihlavě byli v únoru 2019 v celkovém počtu uchazečů o zaměstnání nejvíce zastoupeni vyučení – lidé se středním odborným vzděláním bez maturity (33,30 %). Téměř čtvrtinu všech uchazečů představovaly osoby, které mají základní vzdělání (24,32 %). Další početně významnější skupinu tvořili uchazeči se středním vzděláním s maturitou (19,96 %). Následovali vysokoškoláci, jejichž podíl na celkovém počtu uchazečů o zaměstnání činil 8,53 %. Osoby bez vzdělání představovaly 4,36 % z celkového počtu uchazečů.

¹⁹ https://portal.mpsv.cz/upcr/media/tz/2019/03/2019_03_08_tz_nezamestnanost_unor_2019.pdf, zobrazeno 24. 5. 2019

²⁰ <https://samosprava.kr-vysocina.cz/priloha/download/ZK-08-2018-60pr01.pdf>, zobrazeno 24. 5. 2019

²¹ <https://samosprava.kr-vysocina.cz/priloha/download/ZK-08-2018-60pr01.pdf>, zobrazeno 24. 5. 2019

Tabulka č. 10: Uchazeči o zaměstnání v Jihlavě podle dosaženého vzdělání (únor 2019)

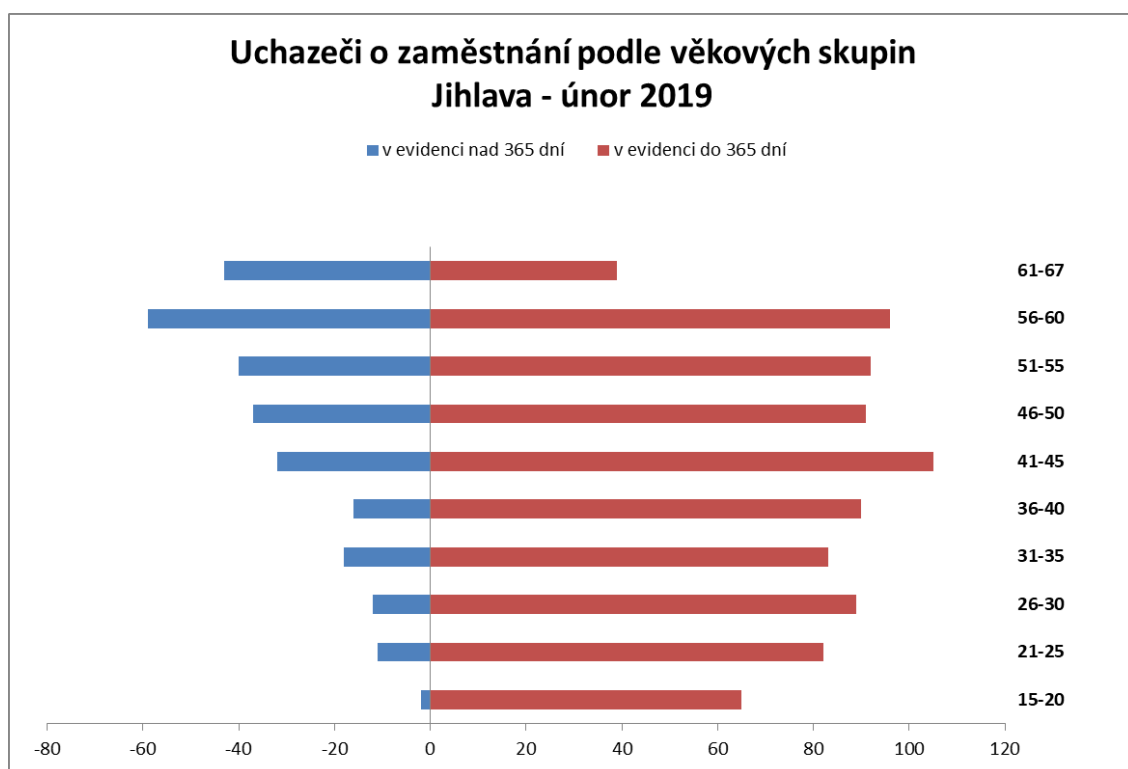
	Celkem uchazečů	v %	V evidenci nad 1 rok	v %	V evidenci do 1 roku	v %
Střední odborné (vyučen)	367	33,30	86	31,85	281	33,77
Základní a praktická škola	268	24,32	105	38,89	163	19,59
Úplné střední odborné s maturitou (bez vyučení)	220	19,96	47	17,41	173	20,79
Vysokoškolské	94	8,53	17	6,30	77	9,25
Bez vzdělání	48	4,36	1	0,37	47	5,65
Úplné střední odborné (vyučení s maturitou)	42	3,81	7	2,59	35	4,21
Nižší střední odborné	28	2,54	1	1,48	24	2,88
Úplné střední vzdělání	23	2,09	2	0,74	21	2,52
Vyšší odborné	9	0,82	0	0,00	9	1,08
Neúplné základní	2	0,18	1	0,37	1	0,12
Střední nebo střední odborné bez maturity a bez vyučení	1	0,09	0	0,00	1	0,12
Celkem	1102	100	270	100	832	100

Zdroj dat: ÚP ČR Krajská pobočka v Jihlavě

Ve skupině uchazečů o zaměstnání, kteří byli v evidenci déle než 1 rok, převažovaly osoby se základní a praktickou školou (38,89 %) a osoby se středním odborným vzděláním - vyučením (31,85 %). Třetí nejpočetnější podskupinou byli lidé s úplným středním vzděláním s maturitou (17,41 %). Zastoupení jednotlivých podskupin ve skupině uchazečů evidovaných méně než 1 rok vykazovalo některé odlišnosti. Největší zastoupení zde měly osoby se středním odborným vzděláním – vyučením (33,77 %). Za nimi následovali uchazeči se základní a praktickou školou (19,59 %). V obou skupinách se na čtvrtém pořadí umístili vysokoškoláci. Osob bez vzdělání a s neúplným základním vzděláním bylo mezi uchazeči o zaměstnání celkově méně než vysokoškoláků. Lidé bez vzdělání se až na jedinou výjimku objevili ve skupině uchazečů evidovaných méně než 1 rok. Více než polovina z nich patřila do věkové skupiny 16 – 25 let. Mezi uchazeči o zaměstnání bez vzdělání (tzn. s nedokončenou základní školou) tvořili mladí lidé ve věku 16 – 20 let více než 30 %.

Z analýzy dat vztahujících se k únoru 2019 vyplývá, že průměrný věk všech uchazečů o zaměstnání v Jihlavě byl 42,5 let. U uchazečů evidovaných déle než 1 rok byl průměrný věk 49,1 let a u uchazečů, kteří byli v evidenci do 1 roku, činil průměrný věk 40,4 let. Graf č. 1 ilustruje rozložení uchazečů podle věkových skupin. Zjednodušeně lze říci, že v mladších věkových skupinách výrazně převažovali uchazeči, kteří byli v evidenci do 1 roku. U uchazečů evidovaných déle než 1 rok pak platilo, že čím starší byla věková skupina, tím více do ní náleželo osob (výjimku tvořila věková skupina 36 – 40 let). Nejvíce zastoupená byla skupina 56 – 60 let. V případě uchazečů evidovaných méně než 1 rok byla nejpočetnější skupina 41 – 45 let.

Graf č. 1: Uchazeči o zaměstnání v Jihlavě podle věkových skupin (únor 2019)

Zdroj dat: ÚP ČR Krajská pobočka v Jihlavě

V současné době představuje v Kraji Vysočina klíčové odvětví výroba a kompletace komponent pro automobilový průmysl. Významnými zaměstnavateli na Jihlavsku jsou firmy, jež se orientují právě na tuto oblast. Jedná se zejména společnost BOSCH DIESEL, s.r.o., která v roce 2018 zaměstnávala více než 4 500 lidí, včetně osob s nízkým stupněm dosaženého vzdělání, nízkou kvalifikací a bez praxe. Společnost spolupracuje s agenturami práce a mezi agenturními zaměstnanci jsou hojně zastoupeni cizinci. Dále je to společnost Automotive Lighting, s.r.o., zaměstnávající roku 2018 více než 1 500 lidí. Rovněž tato firma zaměstnává nízkokvalifikované osoby a v posledním období se potýká s nedostatkem pracovních sil z důvodu navýšení objemu výroby. Na velké společnosti jsou navázány subdodavatelské firmy, které v regionu rovněž vytvářejí pracovní příležitosti. Mezi důležité zaměstnavatele se řadí i Nemocnice Jihlava, příspěvková organizace, která v roce 2018 zaměstnávala okolo 1 500 osob²². Vzhledem k tomu, že poptávka po zaměstnancích začala v posledním období výrazně převyšovat nabídku, řada zaměstnavatelů se účastní burz práce pořádaných Krajskou pobočkou Úřadu práce v Jihlavě. Na území okresu Jihlava působí celkem 19 agentur práce s povolením přidělovat své zaměstnance k výkonu práce u jiného uživatele.²³

Na území města Jihlavy působí dva sociální podniky – Světlo Jihlavské Terasy, o.p.s. a Služby Jihlavské Terasy, o.p.s., které nabízejí pracovní příležitosti osobám ohroženým sociálním vyloučením v provozu prádelny, keramické dílny a kavárny.²⁴

²² https://portal.mpsv.cz/upcr/kp/vys/statisticke_prehledy/analyzy/zprava_o_situaci_na_krajskem_trhu_prace_o_realizaci_apz_v_roce_2018_a_strategie_apz_pro_rok_2019_web.pdf, zobrazeno 24. 5. 2019

²³ https://portal.mpsv.cz/sz/obcane/zpr_prace/, zobrazeno 31. 5. 2019

²⁴ https://ceske-socialni-podnikani.cz/index.php?option=com_form2contentsearch&task=search.display&pb=1&moduleid=113&searchformid=3&results=2&f2cs_113_3_3=&f2cs_113_4_3=&f2cs_113_5_3=terasy, zobrazeno 31. 5. 2019

Nabídka volných pracovních míst v okrese Jihlava vzrostla v roce 2018 oproti roku 2017 přibližně o 35 %. V roce 2017 bylo měsíčně nabízeno v průměru 1 750 volných pracovních míst, v roce 2018 to bylo již více než 2 300 volných pracovních míst. K 31. 5. 2019 bylo podle Integrovaného portálu MPSV v okrese Jihlava 2 890 volných pracovních míst²⁵. V tomto čísle bylo zahrnuto i 1 538 míst²⁶, které lze obsadit držiteli zaměstnanecké karty, tedy občany zemí mimo Evropskou unii. Registrovaný počet volných míst tak může být zkreslený s ohledem na zdlouhavý proces vydávání zaměstnaneckých karet a hlášení volných míst agenturou práce i výrobní společnostmi, přičemž se nejedná o skutečnou kapacitu obsaditelných volných míst. Dle údajů zveřejněných v rámci Integrovaného portálu MPSV patřily v okrese Jihlava k nejvíce poptávaným volným pracovním místům v 1. čtvrtletí roku 2019 následující profese: obsluha strojů a zařízení, montéři (1 625 míst), z toho montážní dělníci výrobků a zařízení (833 míst) a dále pomocní a nekvalifikovaní pracovníci (581 míst)²⁷. Nejvíce volných pracovních míst bylo nabízeno uchazečům se základním vzděláním (2 381 míst), následovala volná místa pro uchazeče se středním odborným vzděláním – vyučené (324 míst)²⁸.

Dotázaní aktéři v rozhovorech na téma nezaměstnanost poukazovali na momentální stav trhu práce na Jihlavsku. Uváděli, že nabídka volných pracovních míst je dostatečná, u mnohých pozic nabídka převyšuje poptávku. Jak už bylo zmíněno výše, jde i o pracovní pozice pro nízkokvalifikované osoby.

„...Možnosti tady jsou teď mnohem lepší. Určitě tomu pomohla ta konjunktura, to ano. Snížily se i ty požadavky, ti zaměstnavatelé jsou víc vstřícní vzít prakticky kohokoliv, i bez praxe, bez kvalifikace. To pomohlo spoustě lidem. I z dlouhodobých, tak se do [pracovního] procesu dokonce i vrátili - někteří...“²⁹

Na druhou stranu se však aktéři shodovali v tom, že situaci značné části dlouhodobě nezaměstnaných vývoj trhu práce spojený s ekonomickou konjunkturou zas tak zásadně neovlivní. Existuje totiž celá řada hendikepů či bariér, jež jim brání v uplatnění na pracovním trhu. Mezi tyto bariéry patří podle aktérů exekuce, zdravotní stav, věk, péče o děti (zejména u samoživitelů), komplikovaná dojiždka do zaměstnání, ztráta pracovních návyků související s dlouhodobou nezaměstnaností i nedostatečná motivace hledat zaměstnání. Nejzávažnější překážku podle výpovědí aktérů představují dluhy a exekuce. Během rozhovorů respondenti opakovaně poukazovali na skutečnost, že předluženým lidem s vícečetnými exekucemi se nevyplatí legálně pracovat. U většiny domácností v exekuci je garantovaná nezabavitelná částka výrazně nižší, než jsou minimální standardy definované v dávkových systémech. Domácnostem se tak buď zcela nevyplatí pracovat, nebo je pro ně výhodnější práce za nízkou mzdu, při níž mají stále nárok na sociální dávky. Další navýšení příjmu je pro tyto domácnosti finančně nevýhodné, nebo přímo existenčně ohrožující³⁰. Z údajů poskytnutých krajskou pobočkou vyplývá, že v únoru 2019 bylo v Jihlavě 15 % uchazečů o zaměstnání v exekuci.

²⁵ <https://portal.mpsv.cz/sz/obcane/vmjedno>, zobrazeno 31. 5. 2019

²⁶ https://portal.mpsv.cz/sz/zahr_zam/zamka/vm/#, zobrazeno 31. 5. 2019

²⁷ https://portal.mpsv.cz/sz/stat/trh/?stat=2000000000089&obdobi=1&rok=2019&uzemi=122000&send=send&piref37_1298287_37_241130_241130.pohled=1&piref37_1298287_37_241130_241130.xlsselect=vpm_celkem&piref37_1298287_37_241130_241130.xslorder=0&piref37_1298287_37_241130_241130.usr1=2, zobrazeno 16. 9. 2019

²⁸ https://portal.mpsv.cz/sz/stat/trh/?stat=2000000000088&obdobi=1&rok=2019&uzemi=122000&send=send&piref37_1298287_37_241130_241130.pohled=1&piref37_1298287_37_241130_241130.xlsselect=vpm_celkem&piref37_1298287_37_241130_241130.xslorder=0&piref37_1298287_37_241130_241130.usr1=2, zobrazeno 16. 9. 2019

²⁹ Pracovnice ÚP 3

³⁰ <https://www.pracevobci.cz/upload/studies/2/SPOT-Prace-jako-financni-a-existencni-riziko.pdf>, zobrazeno 24. 5. 2019

„...Oni si promýšlí, jestli se jim vyplatí mít klasickou pracovní smlouvu, a tu taky každý nenabízí... Často jim nabídnou práci na černo. Ale i kdyby chtěli a měli tu smlouvu, tak jak je to v exekucích, tak se jim to hned strhne. Tak pro ně je lepší to nějak obejít. Je to tak. Aby se vůbec nějak uživili. Jakmile je někde přiznaný příjem, i bokem, tak o to se jim sníží dávky a když je příjem z práce, tak to stáhne exekuce...“³¹

Akteři rovněž poukazovali na skutečnost, že exekuce může být u uchazeče o zaměstnání překážkou pro přijetí do pracovního poměru. V souvislosti s prováděním exekucí totiž vzniká zaměstnavateli řada povinností. Zaměstnavatel je například povinen komunikovat s exekutorským úřadem, odpovídá za správné určení pořadí exekučních srážek, za jejich správný a včasný výpočet a platbu, atd. V případě neplnění povinností hrozí zaměstnavateli sankce. Celá agenda zatěžuje především firmy, na jejichž zaměstnance jsou uvaleny vícečetné exekuce. To potvrdila pracovnice jedné ze společností zaměstnávající osoby s vícečetnými exekucemi, která má jako mzdová účetní tuto agendu v pracovní náplni. Firmě přibývá další náročná administrativa, účetní musí kromě toho také komunikovat s exekutory a sledovat změny v příslušných ustanoveních³². Podle personalistů lidé v exekuci také patří k zaměstnancům s nižší motivací, nelze je totiž motivovat třeba prémie nebo odměnou za práci přesčas.

Jako další z příčin dlouhodobého setrvávání v evidenci byla aktéry zmiňována také skutečnost, že někteří zaměstnavatelé nabízejí práci formou brigád nebo uzavřením dohody o provedení práce. Tato forma pracovněprávního vztahu může mnohým dlouhodobě nezaměstnaným lépe vyhovovat, opět z důvodu, že při ní mají stále nárok na sociální dávky. Znamená však pro ně výrazně slabší postavení na trhu práce a minimum jistot. Pracovníci organizací poskytujících sociální služby i respondenti z řad osob ohrožených sociálním vyloučením hovořili i o „brigádách bez smlouvy“, jež pro ně na jednu stranu znamenají okamžitý příjem v hotovosti, na straně druhé je však třeba přijmout riziko, že výdělek nedostanou v dohodnuté výši nebo dokonce vůbec. Z rozhovorů s respondenty z cílové skupiny vyplynulo, že brigády se týkají jak mužů, tak žen. Ve výpovědích žen často zaznívalo, že mají jako „brigádu“ úklid. Muži takto pracují většinou na stavebách nebo provádějí vyklízení, bourací a úklidové práce.

Akteři zabývající se problematikou zaměstnanosti dále uváděli, že zaměstnávání na dohodu o provedení práce bylo výhodné nejen pro nezaměstnané v evidenci, ale hlavně pro zaměstnavatele, protože neodváděl za zaměstnance žádné pojištění. Od července roku 2017 však již nelze mít tzv. nekolidující zaměstnání na dohodu o provedení práce, ale pouze na dohodu o pracovní činnosti s podmínkou, že výdělek v hrubém nepřesáhne polovinu minimální mzdy. Být registrovaný na Úřadě práce jako uchazeč o zaměstnání, a zároveň pracovat v nekolidujícím zaměstnání je v současnosti o mnohem méně výhodné než dříve.

Další rizikovou skupinu uchazečů o zaměstnání, která vykazuje překážky pro vstup na trh práce, jsou rodiče (zejména pak matky) pečující o malé děti. Vzhledem k tomu, že je stále nedostatek pracovních pozic na zkrácený úvazek, situace těchto osob se příliš nezlepšila ani přes zmiňovaný nárůst nabídky volných pracovních míst v posledních několika letech. Velká část oslovených žen z domácností ohrožených sociálním vyloučením, které měly nezletilé děti, byla na rodičovské dovolené, další nepracovaly právě z důvodu péče o děti. Některé z nich však uvedly, že mají zkušenost s prací na několik hodin denně formou krátkodobých

³¹ Pracovník organizace poskytující sociální služby 2

³² Viz např.: <https://www.spcr.cz/muze-vas-zajimat/pravni-infoservis/11740-exekuce-firmy-zatezuji-financne-i-administrativne>, zobrazeno 26. 5. 2019

brigád se smlouvou i bez smlouvy – nejčastěji se jednalo o úklid. Většina z těchto respondentek vyjádřila zájem o legální zaměstnání na zkrácený pracovní úvazek zohledňující jejich potřebu pečovat o malé děti. S tím ale úzce souvisí otázka dostupnosti zajištění hlídání dětí v předškolním a mladším školním věku. Dotázané ženy by preferovaly zařízení typu předškolního klubu, kam by mohly děti umístit na menší počet hodin než je tomu v mateřské škole. Zájem žen o práci na zkrácený úvazek potvrdily i pracovnice organizace poskytující terénní programy.

„...Ženský mají zájem o oficiální práci, i o brigády, ale oficiální. Třeba ty úklidy nebo práci v kuchyni. Mají za to sice minimum, ale už nechtějí sedět doma, jen s dětma, taky si chtějí zvednout sebevědomí a každá kačka se hodí. Využívají třeba [předškolní klub] Klubíčko, dají tam děti a pak toho využívají, že jdou na tu brigádu na ty dvě hodiny...“³³

V roce 2018 byla v Kraji Vysočina na snižování nezaměstnanosti zaměřena celá řada poradenských programů, rekvalifikací i projektů ESF a podpora nástroji aktivní politiky zaměstnanosti (dále také „APZ“). Nástroje APZ byly zaměřeny především na podporu rizikových skupin uchazečů – osoby dlouhodobě nezaměstnané, mladé lidi do 25 let, osoby starší 50 let, osoby se zdravotním znevýhodněním a rodiče s dětmi do 15 let. Nejvyšší počet uchazečů o zaměstnání byl podpořen v rámci nástroje APZ veřejně prospěšné práce (dále také „VPP“). V celém kraji bylo za rok 2018 prostřednictvím VPP umístěno celkem 818 uchazečů. Dalším 240 uchazečům se podařilo najít pracovní uplatnění díky nástroji společensky účelná pracovní místa (dále také „SÚPM“). Jednalo se o SÚPM vyhrazená u zaměstnavatele, na SÚPM zřízená zaměstnavatelem nebyl v kraji umístěn žádný uchazeč. O tato SÚPM není ze strany zaměstnavatelů zájem³⁴. Podle údajů poskytnutých krajskou pobočkou úřadu práce v únoru 2019 vykonávaly v Jihlavě VPP pouze 3 osoby. Ve stejném měsíci roku 2018 to přitom bylo 41 osob a v únoru roku 2017 dokonce 60 osob. VPP u obce nevykonávala v únoru 2019 žádná osoba, v roce 2018 to bylo 25 osob a v roce 2017 pak 34 osob. Lidé zaměstnaní na VPP u obce pracovali v předchozích letech především u Služeb města Jihlava (dále také „SMJ“), u Správy městských lesů Jihlava a v ZOO Jihlava. Pracovníci SMJ k tomu uvedli, že v poslední době rapidně ubylo zájemců o práci na VPP u jejich společnosti. Úřad práce podle nich „nemá momentálně z koho vybírat“. Lepší situace je v rámci využívání nástroje SÚPM – v únoru 2019 vykonávalo SÚPM 83 osob, v únoru 2018 to bylo 100 osob a v témže měsíci roku 217 pak 90 osob. Veřejnou službu ve sledovaném období Jihlavě nevykonávaly žádné osoby. I přes opakované výzvy Krajské pobočky ÚP v Jihlavě nebyl ze strany města Jihlava projevem zájem vytvořit pracovní místa pro výkon veřejné služby.

Na území Kraje Vysočina je realizováno šest regionálních individuálních projektů. Jsou to projekty: „Záruky pro mladé“, „Práce bez bariér na Vysočině“, „Nová šance na Vysočině“, „Práce s rodinou na Vysočině“, „45 + na Vysočině“ a „Outplacement v Kraji Vysočina“³⁵. Projekt „Nová šance na Vysočině“ řeší problematiku dlouhodobě nezaměstnaných uchazečů a projekt „Práce s rodinou na Vysočině“ se zaměřuje na podporu uchazečů o zaměstnání pečujících o děti do 15 let věku. V rámci obou těchto projektů by mělo dojít k zařazení podpořených osob na společensky účelná pracovní místa. V rámci Národních individuálních projektů probíhaly na úřadu práce v Jihlavě také rekvalifikační kurzy formou

³³ Pracovnice organizace poskytující sociální služby 1

³⁴ https://portal.mpsv.cz/upcr/kp/vys/statisticke/prehledy/analyzy/zprava_o_situaci_na_krajskem_trhu_prace_o_realizaci_apz_v_roce_2018_a_strategie_apz_pro_rok_2019_web.pdf, zobrazeno 24. 5. 2019

³⁵ https://portal.mpsv.cz/upcr/kp/vys/projekty/evropskeho_socialniho_fondu/projekty_v_realizaci/regionalni_individualni_projekty, zobrazeno 24. 5. 2019

zabezpečovaných a zvolených rekvalifikací. V roce 2018 se rekvalifikačních kurzů v okrese Jihlava zúčastnilo 156 uchazečů. Mezi zabezpečovanými rekvalifikacemi převládaly kurzy profesní způsobilosti, počítačové rekvalifikace a svářečské průkazy. V regionálních individuálních projektech bylo v roce 2018 rekvalifikováno 21 uchazečů o zaměstnání.

V posledních letech představují významnou část zaměstnanců v Kraji Vysočina cizinci – hlavně v okresech Jihlava a Pelhřimov. Jejich počet se v roce 2018 opět zvýšil z důvodu růstu zakázek klíčových zaměstnavatelů, kteří díky tomu stále rozšiřují nabídku volných pracovních míst. Počet cizinců zaměstnaných v roce 2018 v Kraji Vysočina činil 11 663 osob³⁶.

³⁶ https://portal.mpsv.cz/upcr/kp/vys/statisticke_prehledy/analyzy/zprava_o_situaci_na_krajskem_trhu_prace_o_realizaci_apz_v_roce_2018_a_strategie_apz_pro_rok_2019_web.pdf, zobrazeno 24. 5. 2019

Zadluženost

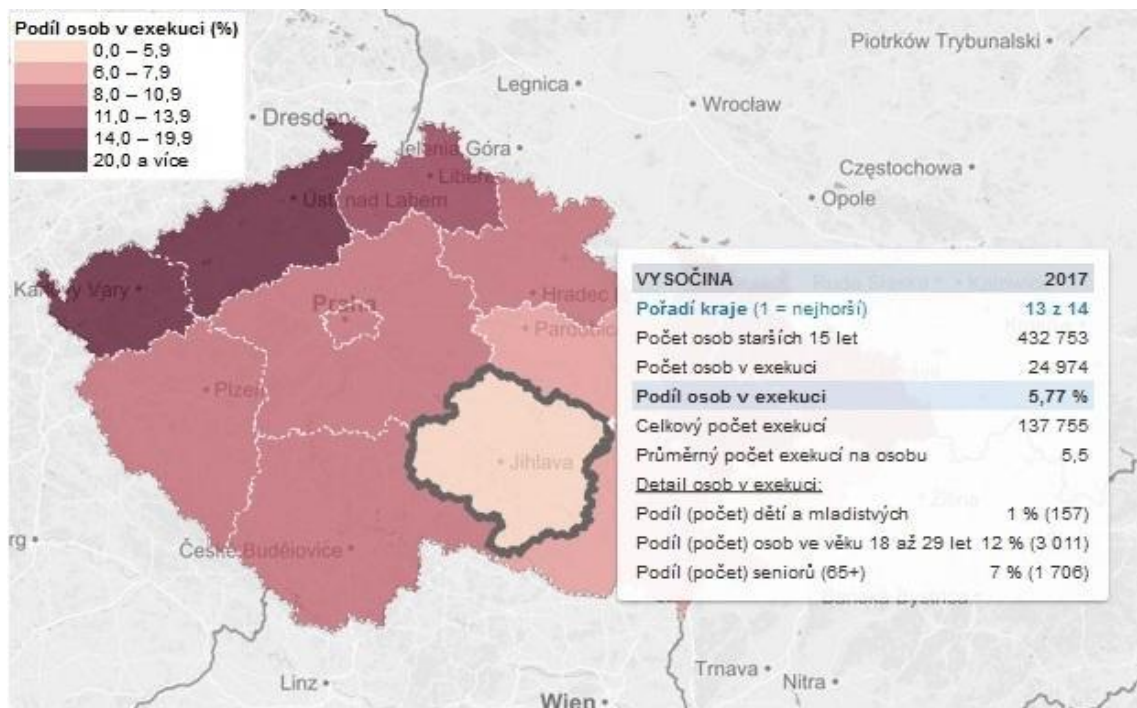
Zadluženost je fenomén, jenž má na vznik a prohlubování sociálního vyloučení významný vliv. Dlouhodobě neřešená zadluženost, zvláště pak po uvalení exekuce, má často za následek rozhodnutí takto postižených osob pracovat mimo legální trh práce. Dluhy a exekuce patří mezi faktory snižující motivaci při hledání legálního zaměstnání. Neformální zaměstnání a pobírání sociálních dávek je pak z pohledu osob v exekuci výhodnější strategií. Zadluženost zaměstnanců bývá vnímána jako komplikace i ze strany zaměstnavatelů, kteří musí srážky ze mzdy na splácení řešit (viz kapitola Zaměstnanost). Zadluženost rovněž ovlivňuje i stabilitu bydlení. Splátka dluhu či exekuční srážka s sebou nesou propad ve finančním rozpočtu domácnosti, což může zapříčinit nezaplacení nájemného. Dluhy na nájemném pak mohou být příčinou ztráty standardního bydlení. Dluhy vůči obci zase představují překážku pro získání obecního bytu.

Vyšší náchylnost spadnout do dluhové pasti mají obyvatelé s nízkým stupněm dosaženého vzdělání, osoby s nízkými příjmy nebo nezaměstnaní, kteří jsou zároveň vystaveni většímu tlaku ze strany neetických poskytovatelů půjček. Problematika zadluženosti se však týká všech skupin obyvatel Jihlavy. Rozhodně nesouvisí pouze s nižším sociálním statutem, etnicitou, nezaměstnaností, nebo dalšími indikátory sociálního vyloučení. Častou příčinou kumulace dluhů bývá opomenutí rizik, která mohou ovlivnit splácení. Dlužníci si nevytváří finanční rezervu, pro případ, že se jim v době splácení sníží příjem a podceňují též mimořádné výdaje. V rozhovorech bylo ze strany respondentů z organizací poskytujících sociální služby zdůrazňováno, že častou příčinou zadlužování je absence finanční gramotnosti. Mnoho lidí chce ihned naplnit svou potřebu vlastnit určitou věc nebo využít určité služby a zároveň jim chybí dovednost spočítat výši splátky, úrok či roční procentní sazbu nákladů. Respondenti zařadili mezi příčiny zadlužení následky neočekávaných životních situací (ztrátu zaměstnání, nemoc, invaliditu, rozvod či rozchod, úmrtí živitele rodiny) i následky neodpovědného jednání (půjčky na základě impulzivního rozhodnutí při nákupu, rizikové půjčky, opakované půjčky, umořování dluhů další půjčkou, nezaplacené pokuty, hazard). Někteří respondenti upozorňovali na dluhy seniorů, kteří si vzali půjčku pro své potomky nebo jim ručí. K zadlužování lidí v důchodovém věku v předchozích letech přispívaly také předváděcí akce. Všichni respondenti velmi negativně hodnotí nejrůznější reklamy nabízející půjčky.

Vývoj zadluženosti v Jihlavě v posledních letech odpovídá trendu vývoje tohoto fenoménu v celé České republice. To znamená, že zadlužení obyvatel se zvyšovalo a rostl také počet osob v exekuci. Počet exekucí stále narůstá i přes vysokou zaměstnanost, rekordně nízkou nezaměstnanost a růst mezd. Schéma č. 6 ukazuje podíl osob v exekuci v Kraji Vysočina, jenž se hodnotou tohoto podílu řadí k nejméně postiženým krajům České republiky. V roce 2017 se exekuce v kraji týkala necelých 6 % lidí nad patnáct let. Meziroční nárůst počtu osob v exekuci zde činil 3,5 % (856 osob) a počet exekucí vzrostl o 1 % (1 337 exekucí). Celkový počet exekucí v Kraji Vysočina dosáhl v roce 2017 čísla 137 755³⁷.

³⁷ <http://mapaexekuci.cz/index.php/mapa-2/>, zobrazeno 25. 5. 2019

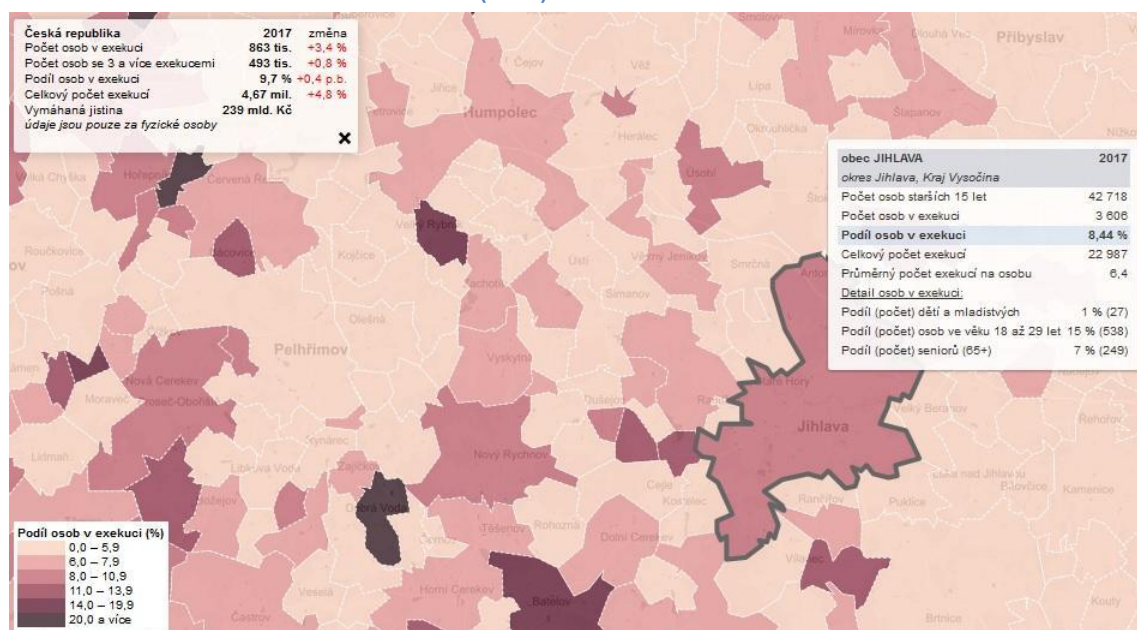
Schéma č. 6: Podíl osob v exekuci v Kraji Vysočina (2017)

Zdroj: Mapa exekucí

Podle údajů z Mapy exekucí³⁸ byl v roce 2017 v Jihlavě podíl obyvatel v exekuci 8,44 %, což je zhruba o 1,26 p. b. méně, než činil celorepublikový průměr, jenž dosahoval hodnoty 9,70 %. V exekuci bylo 3 606 obyvatel Jihlavy starších 15 let a celkový počet exekucí dosáhl čísla 22 987. Souhrnný přehled těchto údajů nabízí následující schéma.

Schéma č. 7: Podíl osob v exekuci v Jihlavě (2017)

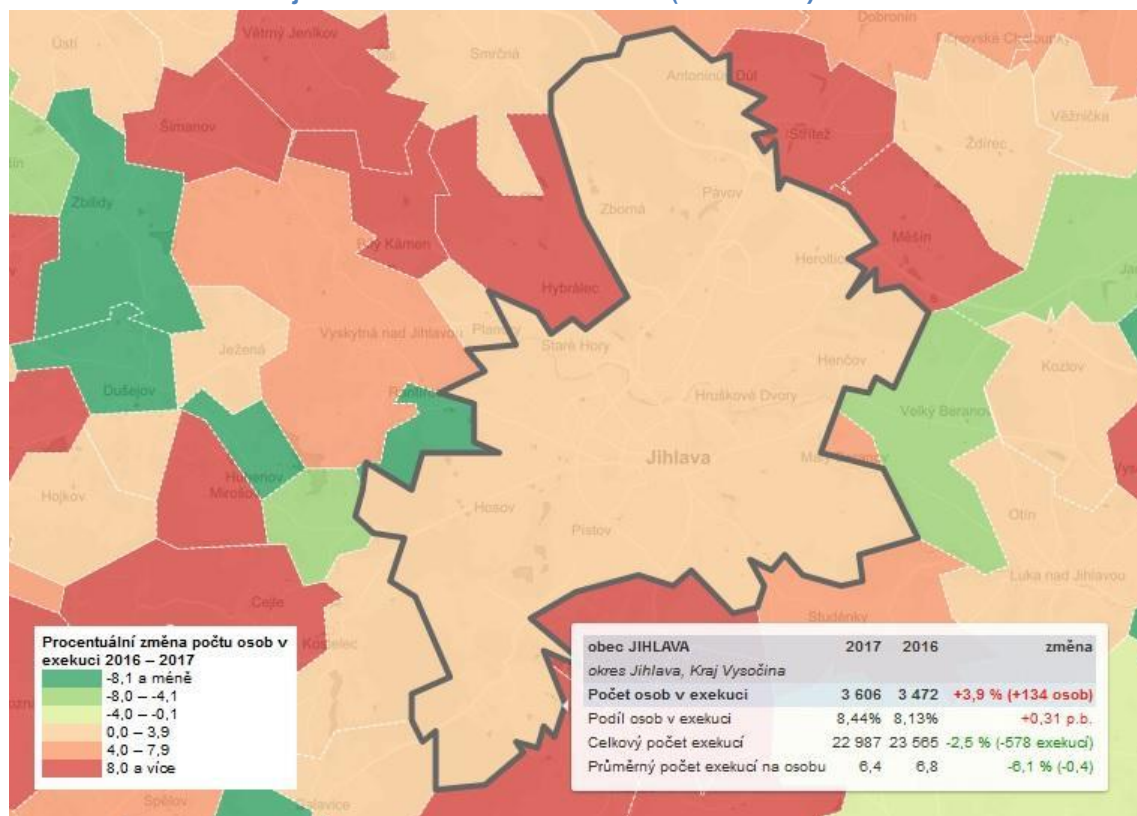

Zdroj: Mapa exekucí

³⁸ <http://mapaexekuci.cz/>, zobrazeno 25. 5. 2019

Od roku 2016 lze v Jihlavě sledovat nárůst několika ukazatelů zadluženosti. Absolutní počet osob v exekuci se zvýšil o 134 osob, což činí nárůst 3,9 %. Došlo rovněž k nárůstu podílu osob v exekuci o 0,48 p.b. Celkový počet exekucí se snížil o 2,5 % (578 exekucí). Hodnotou, která se také pozitivně snížila, je průměrný počet exekucí na osobu, jež meziročně klesla o 0,4 p.b. Pokles je patrný také u průměrné jistiny na osobu, která v roce 2017 klesla oproti roku 2016 ze 378 808,- Kč na 276 135,- Kč.

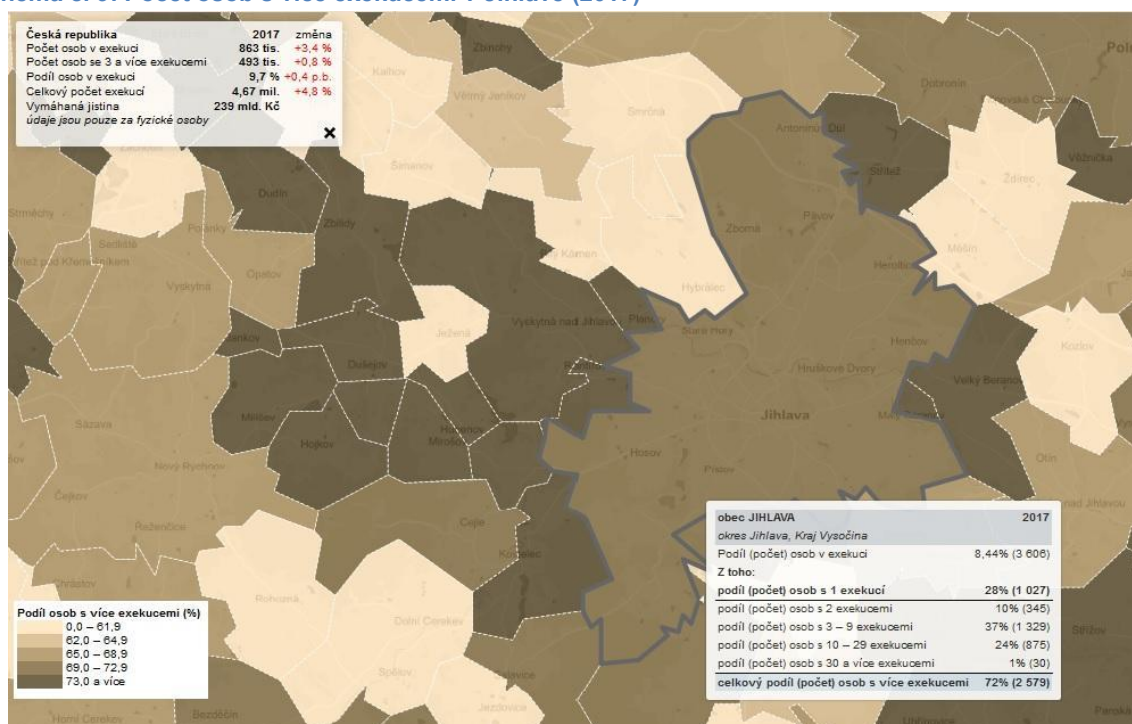
Schéma č. 8: Porovnání údajů o osobách v exekuci v Jihlavě (2016 - 2017)

Zdroj: Mapa exekucí

V roce 2017 činil podíl obyvatel s více exekucemi v Jihlavě 72 % ze všech osob v exekuci (2 579 ze 3 606 osob). Podíl osob s 10 a více exekucemi dosáhl 25 % (905 osob). Kumulace exekucí je považována za nejzávažnější problém. Se zvyšováním počtu osob s deseti a více exekucemi se zvětšuje skupina lidí, kteří se dostali do prakticky neřešitelné životní situace. Když má člověk několik exekucí, tak často rezignuje, protože nemá naději se z dluhů vymanit. Podrobnější údaje o počtu vícečetných exekucí ve městě obsahuje schéma níže.

Schéma č. 9: Počet osob s více exekucemi v Jihlavě (2017)

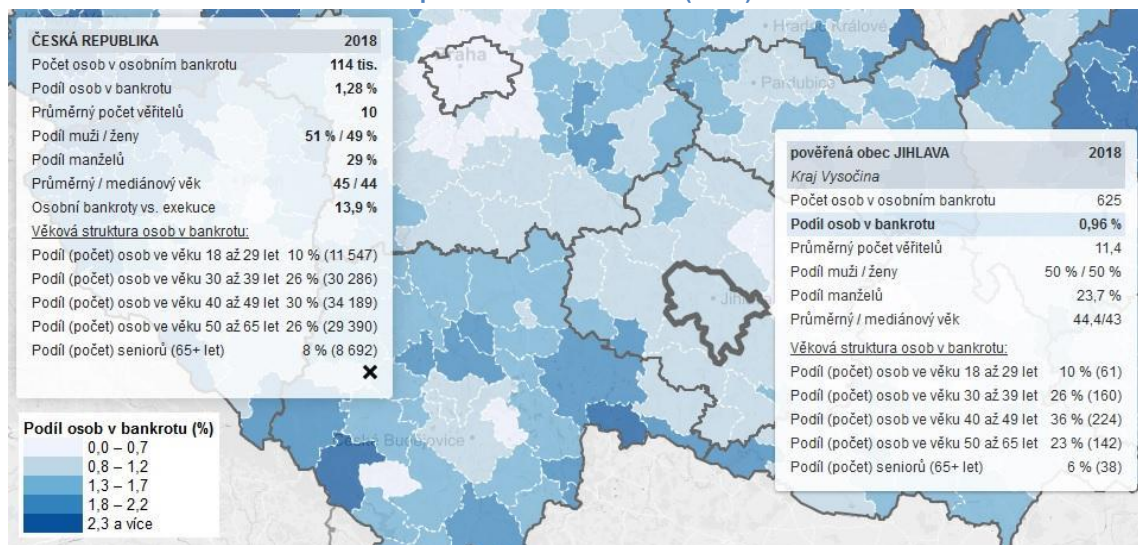

Zdroj: Mapa exekucí

V osobním bankrotu se v Kraji Vysočina k 31. 12. 2018 nacházelo 4 121 lidí. Podíl osob v bankrotu činil 0,95 %, což je zhruba o 0,33 p. b. méně, než činil celorepublikový průměr, jenž dosahoval hodnoty 1,28 %. Podíl lidí v osobním bankrotu byl v Kraji Vysočina třetí nejnižší ve srovnání všech krajů, nižší podíl měly pouze Praha (0,6 %) a Zlínský kraj (0,9 %). Průměrnému dlužníkovi v osobním bankrotu z Kraje Vysočina bylo 45 let a měl deset věřitelů. Počty mužů a žen v bankrotu byly napříč všemi kraji velmi vyrovnané. V Kraji Vysočina byl podíl mužů s 52 % jen nepatrně vyšší než podíl žen. Necelá třetina (30,1 %) ze všech lidí v osobním bankrotu byli manželé. Vzhledem k vysokému počtu osob v dluhové pasti je velmi důležitým ukazatelem poměr počtu osob v osobním bankrotu k počtu osob v exekuci v daném kraji. Tento poměr v Kraji Vysočina činil 16,5 %. Nejvyšší poměr bankrotů vůči exekucím byl v Pardubickém kraji, kde tvořil 19,3 % z počtu exekucí – tzn., že každý pátý člověk v exekuci byl v osobním bankrotu. Osobní bankrot představuje pro dlužníky cestu z dluhové pasti. Na rozdíl od běžící exekuce se zastavuje růst pohledávek. Když se lidé během procesu oddlužení snaží, smaže se jim po pěti letech zbytek dluhů. Naopak v exekuci dluhy dál narůstají o úroky z prodlení nebo třeba o náklady na vymáhání³⁹. Většina hodnot za pověřenou obec Jihlava koresponduje s hodnotami dosaženými v Kraji Vysočina. Podíl osob v bankrotu zde byl 0,96 %. Věk průměrného dlužníka v osobním bankrotu byl necelých 45 let a počet věřitelů průměrně činil 11, 4. Podobný byl i podíl mužů a žen a také podíl manželů v celkovém počtu osob v bankrotu. Souhrnný přehled údajů za pověřenou obec Jihlava nabízejí schémata č. 10 a č. 11.

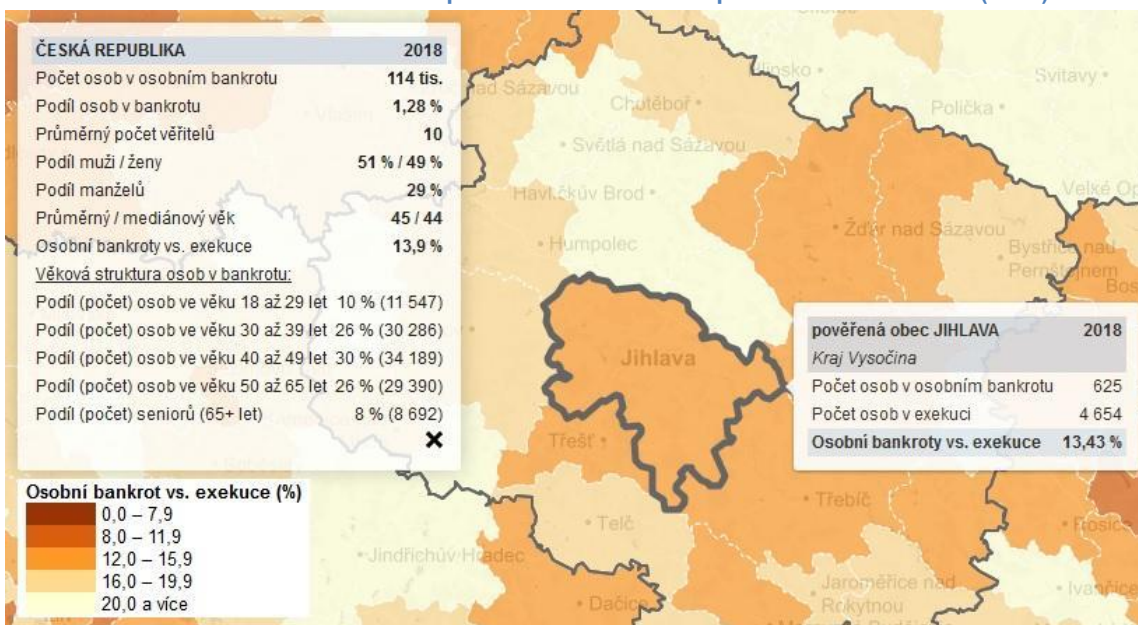
³⁹ <http://mapabankrotu.cz/>, zobrazeno 30. 5. 2019

Schéma č. 10: Podíl osob v bankrotu – pověřená obec Jihlava (2018)

Zdroj: Mapa bankrotů

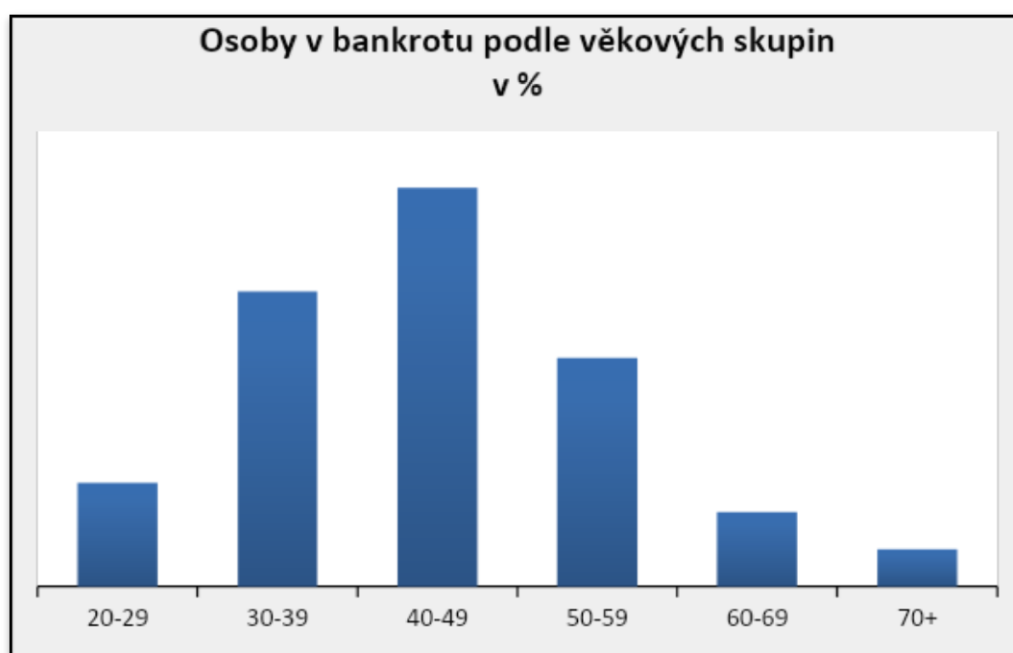
Schéma č. 11: Počet osob v bankrotu vs. počet osob v exekuci – pověřená obec Jihlava (2018)

Zdroj: Mapa bankrotů

Analýza údajů o osobách, jež byly v bankrotu k 31. 12. 2018, přináší základní informace o této skupině zadlužených obyvatel Jihlavy. Z celkového počtu 428 osob s povoleným oddlužením představovali muži 50,23 % (215 osob) a ženy 49,77 % (213 osob), obě pohlaví zde byla zastoupena téměř stejně. Jak je patrné v následujícím grafu, nejpočetnější věkovou skupinou mezi osobami v bankrotu tvořili lidé, kterým bylo 40 – 49 let, po nich následovali třicátníci a s větším odstupem pak padesátníci. Nejmladší věková kategorie – dvacátníci – představovala necelých 10 % (39 osob). Lidé spadající do nejstarší skupiny (60 let a více) byli jen o 3 osoby početnější a rovněž tvořili necelých 10 %.

Graf č. 2: Osoby v bankrotu podle věkových skupin v Jihlavě (prosinec 2018)

Zdroj dat: insolvenční rejstřík

Vzhledem k počtu osob v exekuci nepředstavují počty osob v bankrotu stále nijak vysoká čísla. Novela insolvenčního zákona, již poslanci přijali počátkem roku 2019 a která bude účinná od června 2019, by měla umožnit vstup mnohem většího počtu dlužníků do procesu oddlužení. Osobní bankrot bude umožněn všem, kteří zvládnou měsíčně splácet zhruba 2 200 korun (u společného oddlužení manželů to bude přibližně 3 300 korun). Což však opět nebudou lidé s nejnižšími příjmy (lidé s více dětmi, kteří pobírají minimální mzdu, část starobních důchodců a další osoby s nízkými nebo žádnými příjmy). Ti totiž potřebné minimum dohromady nedají a osobní bankrot jim povolen nebude. Právě na tuto skupinu lidí pamatovala senátní verze novely, kterou však poslanci nepodpořili.⁴⁰

Podle oslovených aktérů vyjde při práci s klienty obvykle až postupně najevo, že mají celé spektrum závazků. Nejčastěji mají dluhy vůči telefonním operátorům, bankám, poskytovatelům nebankovních úvěrů, zdravotním pojišťovnám, ale také vůči společnostem zajišťujícím městskou hromadnou dopravu, dodavatelům televizního signálu a internetu nebo distributorům energií. Objevují se i dluhy na výživném a dluhy u obcí, například za nezaplacené poplatky za odvoz komunálního odpadu nebo za pokuty z přestupkových řízení. V pomoci s dluhy vůči městu je aktivní sociální odbor, jehož pracovníci například pomáhají klientům požádat o splátkový kalendář nebo jim nabídnou doprovod na příslušný odbor magistrátu.

Z dat poskytnutých oddělením vymáhání pohledávek ekonomického odboru Magistrátu města Jihlavy vyplývá, že k 31. 12. 2018 dlužná částka na nájemném z bytů činila celkem 43 860 000,- Kč, z toho představoval dluh na jistině 17 710 000,- Kč a příslušenství 26 150 000,- Kč. Na nájemném dlužilo 407 nájemců, z toho 286 osob byli dlužníci na nájemném z bytů, zbývajících 121 dlužníků mělo dluh na ostatních nájmech (tedy

⁴⁰ viz <https://www.clovekvtisni.cz/snazsi-oddluzeni-ano-ale-5601gp> nebo <https://www.respekt.cz/politika/insolvenzni-novela-je-dobry-krok-ale-pro-nejchudsi-znamenazhorzeni-situace> nebo <https://www.penize.cz/osobni-bankrot/406649-nova-mapa-ukazuje-jak-cesi-bankrotuji-varuje-i-pred-smejdy>, zobrazeno 30. 5. 2019

z nebytových prostor, z pozemků apod.). V těchto počtech dlužníků jsou zahrnuti jak stávající nájemci (s platnou nájemní smlouvou), tak dlužníci, u kterých již došlo k ukončení nájemního vztahu s městem jako pronajímatelem, ale dosud z jejich strany nedošlo k úhradě dluhu na nájemném, které je tedy po nich vymáháno, popř. je hrazeno na základě uzavřených dohod o splátkách. Celková dlužná částka na poplatcích a pokutách k 31. 12. 2018 činila 50 878 000,- Kč, z toho byla 49 641 000,- Kč jistina a příslušenství v částce 1 237 000,- Kč tvořila pouze paušální náhrada nákladů správního řízení a exekuční náklady. Příslušenství (navýšení) podle zákona o místních poplatcích se v Jihlavě neuplatňuje. Na všech místních poplatcích bylo k témuž datu evidováno 5 252 dlužníků, z toho na místním poplatku za komunální odpad bylo 4 973 dlužníků. Dlužných pokut bylo evidováno ke stejnému datu 6 330. Počet osob dlužících na pokutách je však menší, neboť u některých osob je evidováno více nezaplacených pokut po splatnosti.

Odhady respondentů z řad sociálních pracovníků organizací poskytujících sociální služby hovoří až o 80% zadluženosti osob, s nimiž spolupracují, přičemž dodávají, že mnozí klienti s nimi své dluhy v rámci zakázky neřeší a někteří je podle jejich zkušeností neřeší vůbec. Přesto se tito respondenti shodují, že právě dluhy a exekuce mají významný podíl na propadu osob a rodin do sociálního vyloučení. Zadluženost je podle nich rovněž jednou z příčin krizových situací v mnoha domácnostech klientů (rozpad rodiny, ztráta bydlení, náchylnost ke zvýšené konzumaci návykových látek).

„...Oni teda popravdě většinou ani dluhy řešit moc nechtějí. Ti co chtějí, tak hlavně ty dluhy vůči městu, když by třeba chtěli zkusit žádat o sociální byt, tak to ještě jo. Ale víc řešit nechtějí...”⁴¹

Podle výpovědí respondentů vnímají zadlužení klienti svou situaci různým způsobem. Někteří vnímají své dluhy jako stigmatizující - dluh je pro ně něco špatného, něco za co se stydí, což pak může být bariérou pro poptání odborné pomoci. Toto platí zejména u seniorů. U klientů, kteří patří mezi osoby ohrožené sociálním vyloučením, jsou dluhy nezdědka vnímány jako součást každodenní reality – půjčky i nutné umořování alespoň některých dluhu jsou v rámci širokých rodinných a jiných neformálních vazeb běžnou věcí. Pracovníci organizací poskytujících sociální služby v rámci odborného poradenství vysvětlují klientům, že aktivní přístup je při řešení zadluženosti důležitý, mimo jiné i proto, že dluhy velmi úzce souvisí s mnoha dalšími problémy.

„...Dluhy jsou překážkou i dosažení jiných cílů. Třeba bydlení nebo práce, dokud tam ty dluhy jsou, ten člověk se nikam dál nepřehoupne. ...Pokud se podaří ten dluh umořovat a vymanit se z něj, tak by to mohl být rozhodující okamžik, pro to aby se začaly řešit další problémy...”⁴²

Aktéři zabývající se sociální problematikou si uvědomují závažnost situace v oblasti zadluženosti. Z rozhovorů je zřejmé, že pracovníci organizací poskytujících sociální služby a úřadu práce téma dluhů s klienty řeší. Jednak je to prostřednictvím základního a odborného poradenství, kdy jsou klientům poskytnuty veškeré potřebné informace a kontakty na odbornou pomoc, ale také pořádáním přednášek a seminářů.

Pokud klienti sociálních služeb potřebují odborné poradenství zaměřené na problematiku dluhů nebo exekucí, jsou odkazováni do Občanské poradny Jihlava, kde funguje dluhová poradna. Občanská poradna je rovněž akreditovanou organizací ke zpracování a podání insolvenčního návrhu – jako jediná v Jihlavě. Práce Občanské poradny je většinou aktérů

⁴¹ Pracovnice organizace poskytující sociální služby 2

⁴² Pracovníci organizace poskytující sociální služby 3 a 5

zabývajících dluhovou problematikou hodnocena pozitivně, navíc jde o jedno z mála takových zařízení dostupných na Jihlavsku, ale pro větší zabezpečení potřeb v oblasti zadluženosti poradna vykazuje některé limity dané zejména problémy s financováním. Zástupci organizace poukazovali na časovou náročnost poskytování služby, jejíž dostupnost a kvalita může být ohrožena současnou nedostačující kapacitou pracovníků s příslušnou kvalifikací. I z tohoto důvodu se objevuje u pracovníků dalších organizací poskytujících sociální služby zájem o prohloubení znalostí v oblasti dluhů a exekucí a také v oblasti práce s klientem v dluhové pasti. Díky lepší znalosti dluhové problematiky by mohli pracovníci ostatních organizací s klienty efektivněji provádět přípravné práce (zmapování dluhů a zajištění potřebné dokumentace) a tím Občanské poradně pomoci lépe využít znalostí a potenciálu ke zvýšení počtu lidí využívajících institutu oddlužení.

Poskytovatelé dluhového poradenství negativně hodnotili vliv reklamy na půjčky na osoby s nižší finanční gramotností. Z jejich pohledu jsou rizikové i reklamy na sloupech veřejného osvětlení, na vývěsních plochách supermarketů nebo v bytových domech a zejména na internetu.

Bezpečnost

Kriminalita v Kraji Vysočina patří k nejnižším v České republice. V roce 2018 zde bylo zjištěno 5 312 trestných činů, což je o 2,7 % méně než v předchozím roce. Jedná se o nejmenší počet hlášených trestných činů od roku 1991. V Kraji Vysočina tak připadlo na 1 000 obyvatel 10,4 trestných činů. V České republice to bylo 18,1 trestných činů, což je téměř dvakrát více než v Kraji Vysočina. Kraj Vysočina se v mezikrajském srovnání dlouhodobě umísťuje na příčkách s nejnižším počtem trestných činů na obyvatele. Vývoj počtu případů, které se řadí do tzv. obecné kriminality (tj. násilné trestné činy, mravnostní trestné činy, majetkové trestné činy, podvody a zpronevěry, ostatní majetkové a ostatní kriminální trestné činy), vykazuje rovněž klesající tendenci.

Na Jihlavsku bylo v roce 2018 registrováno celkem 1 488 trestných činů, z tohoto počtu jich bylo objasněno 57,1 % (tj. 849 trestných činů), Policisté v průběhu roku 2018 zjistili pachatele u 92 trestných činů spáchaných v předchozích letech. V porovnání s rokem 2017 se mírně zvýšil počet spáchaných trestných činů, a to o 22 skutků. Tato změna ale není nikterak významná v porovnání s předešlými roky. V roce 2016 bylo registrováno 1 724 trestných činů, v roce 2015 to bylo 1 910 trestných činů a v roce 2014 pak 2 182 trestných činů. Nejvíce trestných činů bylo zjištěno v Jihlavě a v obcích v jejím okolí. Na území patřícím do působnosti obvodního oddělení PČR Jihlava registrovali policisté celkem 1 101 trestných činů, z nichž se jim podařilo 55,7 % objasnit (v roce 2017 došlo k 1 038 trestným činům, z nichž se podařilo objasnit 59,92 %).

Tabulka č. 11: Nápad TČ a jejich objasněnost v územních odborech Kraje Vysočina v letech 2017-2018

	2017			2018			porovnání 2017 v. 2018		
	registrováno	objasněno	%	registrováno	objasněno	%	registrováno	objasněno	%
Jihlava	1466	881	60,09	1488	849	57,05	22	-32	-3,04
Třebíč	1098	702	63,93	1074	681	63,40	-24	-21	-0,53
Žďár nad Sázavou	989	612	61,88	957	573	59,87	-32	-39	-2,01
Havlíčkův Brod	975	587	60,20	988	594	60,12	13	7	-0,08
Pelhřimov	931	560	60,15	805	455	56,52	-126	-105	-3,63

Zdroj dat: Krajské ředitelství PČR Kraje Vysočina

Nejvíce trestných činů v Kraji Vysočina v indexovém vyjádření⁴³ bylo v roce 2018 spácháno v územním odboru Jihlava. Index kriminality zde dosáhl hodnoty 131,53. Územní odbor Jihlava tvoří obvodní oddělení Jihlava, obvodní oddělení Polná, obvodní oddělení Telč a obvodní oddělení Třešť. Detailnější údaje za jednotlivá obvodní oddělení PČR (dále také „OO PČR“), včetně objasněnosti trestných činů, jsou uvedeny v následující tabulce.

⁴³ Index kriminality udává počet spáchaných trestných činů za zvolené časové období na daném území, přepočtený na 10 tisíc obyvatel.

Tabulka č. 12: Nápad TČ a jejich objasněnost v obvodních odděleních územního odboru Jihlava v letech 2016-2018

	2016			2017			2018		
	Počet TČ	Index kriminality	Objasněno v %	Počet TČ	Index kriminality	Objasněno v %	Počet TČ	Index kriminality	Objasněno v %
OO PČR Jihlava	1315	211	62	1038	166,6	60	1101	176,7	56
OO PČR Polná	126	68,1	63	133	71,8	58	128	69,1	56
OO PČR Telč	147	103,9	53	140	98,9	56	118	83,4	61
OO PČR Třešť	136	87	54	155	99,2	66	141	90,2	65

Zdroj dat: Mapa Kriminality

Z tabulky je patrné, že ve sledovaném období došlo ve všech těchto OO PČR k poklesu zjištěné kriminality (s výjimkou OO PČR Polná a OO PČR Třešť v roce 2016). Což koresponduje s vývojem nápadu trestných činů v Kraji Vysočina i v ČR.

Podle údajů z Mapy kriminality v roce 2018 zaujímaly ve spádovém území OO PČR Jihlava z hlediska struktury trestné činnosti největší podíl na zjištěné kriminalitě majetkové činy (455 TČ), následovaly krádeže prosté (238 TČ), ostatní činy⁴⁴ (217 TČ), zbývající činy⁴⁵ (132 TČ), hospodářské činy (161 TČ), násilné činy (118 TČ) a krádeže vloupáním (85 TČ). Majetková kriminalita, která je v celkové kriminalitě zastoupena největším podílem, však v posledním období kontinuálně ubývá, což je podle zástupců PČR mimo jiné i důsledkem zlepšující se ekonomické situace obyvatel.

Městskou policií Jihlava byly poskytnuty statistické údaje o přestupkové činnosti ve městě za rok 2018. Z celkového počtu 11 312 přestupků za uvedené období bylo registrováno 110 přestupků proti veřejnému pořádku. Přestupky proti veřejnému pořádku vymezuje § 5 zákona č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích. Podle informací městské policie bylo v oblasti přestupků proti veřejnému pořádku nejčastěji řešeno rušení nočního klidu, znečišťování veřejného prostranství nebo vzbuzování veřejného pohoršení. Městská policie dále řešila 74 přestupků proti majetku. Přestupky proti majetku vymezuje § 8 zákona č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích. Nejčastěji byly řešeny krádeže a zničení nebo poškození cizího majetku.

Na základě teplotních map poskytnutých Policejním prezídiem České republiky⁴⁶, jež zachycují rozmístění trestných činů a přestupků na území města Jihlavy v období let 2016 - 2018, je možné identifikovat ohniska vyšší míry výskytu jednotlivých deliktů.

Při vyhodnocování míst s vyšší mírou intenzity daného jevu bylo třeba vzít v potaz umístění policejní služebny, kde jsou lokalizovány trestné činy a přestupky v případech, kdy není

⁴⁴Do kategorie ostatní činy se řadí např. maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání, drogová kriminalita, výtržnictví, sprejství, ohrožování výchovy mládeže, požáry či podílnictví.

⁴⁵Do kategorie zbývající činy patří např. ohrožení pod vlivem návykové látky-opilství, zanedbávání povinné výživy, sdělení nepravdivé informace, týrání zvířat, šíření poplašné zprávy, hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny.

⁴⁶Teplotní mapy nejsou veřejným dokumentem, nýbrž majetkem Policejního prezidia České republiky. Mapové soubory tedy nelze publikovat, v textu se proto nachází pouze slovní interpretace zobrazených údajů.

známo místo činu nebo poškozený (nebo jiná osoba) přijde na služebnu skutek ohlásit a není možné přesně určit místo spáchání skutku - je tedy zaznamenáno pouze místo oznámení.

Toto se projevilo především u přestupků proti veřejnému pořádku a občanskému soužití, kdy sídlo OO PČR Jihlava ve Vrchlického ulici představovalo místo vykazující nejvyšší koncentraci těchto jevů v celém sledovaném období. Mezi lokality s vyšší intenzitou výskytu těchto přestupků patří oblast v centru města vymezená ulicemi Znojemská, Čajkovského, Lazebnická a Brněnská. Dalším takovým místem je dle teplotní mapy rovněž Obchodní centrum Březinky (dále také „OC Březinky“). V roce 2018 přibyla ještě ulice Malátova a její blízké okolí.

Přestupky proti majetku byly v celém sledovaném období nejvíce páčány v přilehlém okolí křižovatky ulic Hradební a Znojemské, tedy v území kde se nachází Obchodní centrum City Park (dále také „OC City Park“). I pro ostatní místa se zvýšeným výskytem přestupků proti majetku je charakteristická přítomnost obchodního centra, hypermarketu nebo supermarketu. Jedná se o oblast kolem Billy v Havlíčkově ulici, dále o obchodní zónu (Kaufland, Albert, OBI) a Aquapark Vodní ráj v ulici Romana Havelky, areál Tesca v ulici Brněnská, areál OC Březinky v Březinově ulici a okolí supermarketu Albert v Kollárově ulici.

Ohniska zvýšené míry výskytu trestného činu krádeže kopírovala místa, kde byly nejvíce páčány přestupky proti majetku. Na teplotní mapě je nejvyšší intenzita výskytu tohoto trestného činu lokalizována v okolí OC City Park a v horní části Masarykova náměstí zahrnující i přilehlou oblast ulic Benešovy, Palackého a Matky Boží. Následoval areál OC Březinky a okolí Billy v Havlíčkově ulici.

Jiná majetková trestná činnost je na teplotní mapě lokalizována na adrese služebny OO PČR Jihlava (viz výše). Dále je to opět oblast okolo OC City Park s přesahem do ulic Čajkovského a Brněnská. Zvýšený výskyt těchto skutků byl identifikován také v horní části Masarykova náměstí a v areálu OC Březinky. V porovnání jednotlivých let sledovaného období došlo v roce 2018 ke zvýšení intenzity páčání této trestné činnosti v OC City Park a jeho okolí.

Místo, kde byla nejvíce páčána násilná trestná činnost, představuje jednoznačně areál OC Březinky, jenž vykazuje v celém sledovaném období nejintenzivnější výskyt těchto skutků. Jako další takové místo bylo identifikováno Masarykovo náměstí, kde však nápad násilných trestných činů nedosahoval takové intenzity jako na Březinkách. V roce 2017 oblast výskytu těchto skutků přesahovala z Masarykova náměstí směrem k ulicím Hradební a Žižkova.

U deliktů v oblasti toxikománie byly ve sledovaném období zaznamenány největší změny v lokalizaci ohnisek největší intenzity výskytu. V roce 2016 byly tyto skutky páčány zejména v místě vymezeném ulicemi Chelčického, Družstevní a Dělnická. Roku 2017 největší intenzitu výskytu vykazovalo Masarykovo náměstí, okolí autobusového nádraží a oblast ohraničená ulicemi Havlíčkova, Úvoz a Okružní. V roce 2018 bylo místem, kde došlo k největšímu počtu těchto deliktů znovu Masarykovo náměstí s přesahem do ulic U Mincovny, Farní a Hluboká a do okolí křižovatky ulic Hradební a Znojemská. V řadě dalších lokalit se zvýšený výskyt skutků v oblasti toxikománie objevil nově. Jedná se například o místo vymezené ulicemi Stavbařů, U Břízek a Okružní, dále o oblast mezi ulicemi Okružní, Březinova a Brněnská a o oblast ohraničenou ulicemi Havlíčkova, Úvoz a Třebízského.

Nejvyšší míra intenzity přestupků na úseku ochrany před alkoholismem a toxikománií byla identifikována v letech 2017 a 2018 shodně v lokalitě vymezené ulicemi Havlíčkova, Úvoz,

Okružní a Mlýnská. V roce 2018 přibyla ještě lokalita mezi ulicemi Tolstého, Jiráskova a Tyršova v okolí zimního stadiónu a Smetanových sadů.

Z dostupných statistických údajů i z výpovědí relevantních institucionálních aktérů vyplývá, že za jednu z nejvíce problematických oblastí v Jihlavě je možné považovat lokalitu na „Březinkách“ (oblast okolo OC v Březinově ulici). Oblast byla označena jako problematická či riziková také ze strany dalších respondentů – pracovníků organizací poskytujících sociální služby a místních obyvatel.

V Jihlavě podobně jako v dalších městech České republiky hraje významnou roli i další dimenze bezpečnosti, kterou je pocit bezpečí. Tento pocit se u každého jedince liší, je ovlivněn celou řadou různých faktorů. Mezi tyto faktory patří individuální postoje a názory, délka pobytu v místě bydliště, znalost prostředí, ale například i zdravotní stav. Důležitým faktorem je též funkčnost lokální komunity a míra sociální soudržnosti. Významný vliv má také sociální a fyzické prostředí, média, legislativa státu atd.⁴⁷

Obyvatelé se tak nemusí cítit bezpečně v místech, která nevykazují významnější nápad trestné nebo přestupkové činnosti. Pocity strachu mohou umocňovat nepřehledná, opuštěná, málo osvětlená a zanedbaná místa, typicky se jedná o parky, podchody, prostranství v blízkosti nádraží a okolí nočních podniků. Obavy a nepříjemné pocity v lidech může vzbuzovat i přítomnost jednotlivců nebo skupin osob projevujících se nestandardním chováním (hlučnost, vulgárnost, projevy agresivity) nebo osob, jež se jakýmkoliv způsobem odlišují (vzhled, životní styl). Strach mají lidé také z osob, jejichž negativní obraz přejímají například z médií, aniž by vycházeli ze svých vlastní zkušeností či zážitků. Toto se potvrdilo v mnoha výpovědích respondentů, ať už šlo o institucionální aktéry, osoby ohrožené sociálním vyloučením nebo běžné obyvatele Jihlavy. Téma pocitu strachu, respektive pocitu bezpečí, bude více rozpracováno ve zprávě ze screeningu realizovaného v Jihlavě v květnu 2019 týmem výzkumníků ASZ.

Ve výpovědích respondentů se mezi rizikovými skupinami, jejichž přítomnost negativně ovlivňuje pocit bezpečí místních obyvatel, často objevovaly děti a mládež od 12 do 20 let. Podle pracovníků organizací poskytujících sociální služby pro tuto cílovou skupinu jde zejména o děti a mladé lidi, kteří volný čas tráví venku a tím pádem jsou více náchylní k rizikovým aktivitám, jež mohou přerůst v přestupkovou nebo trestnou činnost či v ohrožení sociálně patologickými jevy. Mnozí respondenti poukazovali na skutečnost, že dětem z rodin ohrožených sociálním vyloučením, kterých je z důvodu dostupnosti bydlení v některých lokalitách vyšší koncentrace, chybí možnost trávit volný čas jinde než na ulici. Zdánlivě jednoduchá otázka hřišť bývá často velmi obtížně řešitelná. Část veřejnosti je totiž pro jejich zachování a novou výstavbu, zatímco druhá razantně odmítá i stávající hřiště. Příkladem může být hřiště ve Srázné ulici, které bylo zrušeno na základě petice obyvatel okolních domů.

V médiích se na jaře roku 2019 objevily informace o organizovaných ganzích mladistvých, kteří vykazují agresivní chování nejen vůči sobě navzájem, ale i vůči okolí⁴⁸. Relevantní aktéři a zástupci města i kraje se na společném setkání svolaném po zveřejnění těchto zpráv v médiích shodli, že ze strany novinářky došlo k dezinterpretaci údajů získaných v rozhovoru

⁴⁷ <https://www.geograficke-rozhledy.cz/archiv/clanek/183/pdf>, zobrazeno 4. 6. 2019

⁴⁸ https://www.idnes.cz/jihlava/zpravy/napadeni-gang-mladez-skupina-jihlava-vrakbar-vysocina-varovani-utok-policie-vytrznik.A190302_461156_jihlava-zpravy_mv nebo <https://jihlava.city.cz/zpravodajstvi/v-jihlave-vznikaji-gangy-mladych-vrakbar-hleda-reseni-vzrustajici-agrese/18879>, zobrazeno 5. 6. 2019

s pracovníky jednoho z jihlavských nízkoprahových zařízení pro děti a mládež (dále také „NZDM“). NZDM totiž vzhledem k rostoucí míře násilí mezi mladými lidmi i ve společnosti obecně připravilo preventivní projekt s názvem Z(A)BRAŇ AGRESE(I)!, jehož prostřednictvím chtějí na tento negativní fenomén upozornit a začít s preventivními aktivitami zaměřenými nejen na mládež, ale i na širokou veřejnost⁴⁹. Cílem aktivit je poskytnout osvětu o tématu agrese, ale i návody, jak se jí bránit. Zástupci Policie České republiky i Městské policie Jihlava nepotvrdili, že by přítomnost gangů registrovali v rámci pochůzkové činnosti nebo při řešení spáchaných přestupků a trestných činů. Řada aktérů však varuje před bagatelizací tohoto tématu, neboť skupiny starších školních dětí a mladistvých trávící velkou část volného času bezprizorně na ulicích jsou minimálně v očích veřejnosti vnímány jako riziková skupina. I když netvoří skutečné kriminální gangy, ale skupiny, které se jako gangy nazývají a identifikují se svým gangem spíše ve stylu hudby a společnou zábavou. Tomuto tématu se dostane většího prostoru i ve výše zmíněné zprávě, jež je zaměřena na pocit bezpečí v Jihlavě.

Rezonujícím sociálně patologickým jevem ve městě jsou drogy, především marihuana a pervitin. Podle zástupců organizace Oblastní charita Jihlava, která zajišťuje ve městě K-centrum, je v Jihlavě, podobně jako v dalších městech České republiky, nejčastější drogově závislou osobou muž mezi pětácti a čtyřiceti lety, který nemá dokončenou střední školu. Užívá pervitin, většinou v kombinaci s marihuanou, alkoholem a tabákem. Drogová scéna stárne a mnoho lidí se snaží udržet svou závislost pod kontrolou, takže jsou schopni udržet si určitý sociální status, to však neznamená, že ubývá i související patologie. Drogy lze sehnat stejně snadno jako alkohol - uživatelé a dealeri využívají sociální sítě, dealerem drog je nejčastěji někdo známý. Což bylo potvrzeno i ve výpovědích některých respondentů. Úkolem Policie ČR (v součinnosti s městskou policií) je prostřednictvím preventivní a represivní činnosti snižovat drogovou kriminalitu. Na snižování sociálních a zdravotních rizik spojených s užíváním drog se zaměřuje výše zmíněné K-centrum.

V souvislosti s nárůstem počtu zahraničních pracovníků zaměstnaných v průmyslových podnicích v Jihlavě, spatřují někteří aktéři možnost zvýšení kriminality páchané cizinci. Statistické údaje tomu zatím nenasvědčují. Cizinci ze třetích zemí, především z východní a jihovýchodní Evropy, však mohou být vnímáni jako další skupina ovlivňující pocit bezpečí obyvatel města. Někteří respondenti zmiňovali, že nejvíc rizikovými jsou z pohledu obyvatel cizinci – muži v mimopracovním čase vyhledávající alkohol. K 1. 1. 2019 bylo v Jihlavě evidováno 2 428 cizinců s povoleným pobytem (1 242 osob s přechodným pobytem, 1 186 osob s trvalým pobytem). Podle údajů k 31. 12. 2018 byli v okrese Jihlava nejvíce zastoupeni státní příslušníci Ukrajiny, Slovenska, Vietnamu, Mongolska, Arménie, Bulharska a Moldavska.

Město nemá vypracovaný strategický plán prevence. Byla však zřízena Komise pro bezpečnost a prevenci kriminality, jedním z jejích prioritních výstupů by měla být tvorba tohoto dokumentu. Pozice manažera (koordinátora) prevence kriminality bude obsazena od léta 2019. Manažer prevence kriminality bude zároveň i manažerem SPSZ. V zájmu snižování trestné a přestupkové činnosti je v Jihlavě využíván kamerový systém zabezpečovaný městskou policií. Městská policie s ohledem na potřebu zvýšení pocitu bezpečí v centru města deklarovanou veřejností zajistila nepřetržitou hlídkovou činnost na Masarykově náměstí. O zapojení do projektu k posílení prevence kriminality prostřednictvím asistentů prevence kriminality (dále také „APK“) v současné době zástupci Městské policie

⁴⁹ <http://nzdm.vrakbar.cz/>, zobrazeno 5. 6. 2019

neuvažují. Na základě zkušeností z Havlíčkova Brodu nebo ze Žďáru nad Sázavou lze APK využít k monitorování problémovějších lokalit a díky jejich přítomnosti tak působit na zvyšování pocitu bezpečí obyvatel.

Mezi preventivní opatření proti nárůstu sociálně patologických jevů patří rovněž obecně závazné vyhlášky (dále také „OZV“). V Jihlavě platí například OZV o stanovení podmínek pro pořádání, průběh a ukončení veřejnosti přístupných sportovních a kulturních podniků, včetně tanečních zábav a diskoték v rozsahu nezbytném k zajištění veřejného pořádku, OZV k zabezpečení místních záležitostí veřejného pořádku, kterou se vymezují veřejná prostranství, na nichž se zakazuje žebrání na veřejném prostranství, OZV k zabezpečení místních záležitostí veřejného pořádku, kterou se vymezují veřejná prostranství, na nichž se zakazuje konzumace alkoholických nápojů na veřejném prostranství nebo zdržování se s otevřenou lahví nebo jinou nádobou obsahující alkoholický nápoj na veřejném prostranství, OZV o zákazu provozování loterií a jiných podobných her.

Městská policie Jihlava aktivně působí v oblasti prevence kriminality. Při preventivní činnosti spolupracuje s OO PČR Jihlava a také se Střední policejní školou MV v Jihlavě. Pořádá pravidelné programy pro žáky jihlavských mateřských, základních škol a středních škol, jejich cílem je seznámit děti s činností městské policie a PČR a úměrně věku u dětí posilovat právní vědomí. Cílovou skupinou preventivních programů jsou i senioři. Primární prevenci pro školy zajišťuje Centrum primární prevence při Oblastní charitě Jihlava. Komunikace mezi organizacemi působícími v oblasti prevence v současné době probíhá v rámci Komise pro bezpečnost a prevenci kriminality.

Sociální služby

Sociální služby jsou v Jihlavě koordinovány v rámci komunitního plánování sociálních služeb. První komunitní plán sociálních služeb byl zpracován v roce 2007. V letech 2015 - 2016 došlo k aktualizaci tohoto strategického dokumentu. Pro následující roky byl vypracován Komunitní plán sociálních služeb statutárního města Jihlavy. Komunitní plánování probíhalo ve třech pracovních skupinách: „Senioři, osoby se zdravotním postižením“, „Rodina, děti a mládež“ a „Osoby bez zaměstnání, osoby sociálně vyloučené nebo sociálním vyloučením ohrožené a osoby závislé a ohrožené závislostmi“. Ve druhé polovině roku 2019 začne tvorba nového Komunitního plánu sociálních služeb statutárního města Jihlavy, v první fázi je plánována revize stávajícího dokumentu⁵⁰.

Soupis poskytovatelů sociálních služeb a souvisejících služeb působících ve městě je možné najít na webových stránkách města Jihlavy⁵¹ nebo v mapovém katalogu sociálních služeb dostupných na území Kraje Vysočina, jenž je rovněž přístupný na webu⁵². Přehled o poskytovatelích je také součástí výše popisovaného Komunitního plánu sociálních služeb statutárního města Jihlava.

Podle registru poskytovatelů sociálních služeb (dále také „registr“) a výše zmíněných zdrojů je na území Jihlavy poskytováno 52 sociálních služeb⁵³. Z údajů v registru vyplývá, že ve městě působí 6 poskytovatelů sociálních služeb, jejichž cílovou skupinou jsou osoby ohrožené sociálním vyloučením, respektive osoby žijící v sociálně vyloučených komunitách, osoby v krizi, osoby bez přístřeší, etnické menšiny, děti a mládež ohrožené společensky nežádoucími jevy nebo rodiny s dětmi. Jde o následující organizace:⁵⁴ Diecézní charita Brno – Oblastní charita Jihlava (dále také „Oblastní charita Jihlava“), Středisko křesťanské pomoci, Středisko křesťanské pomoci – Naděje pro život Jihlava, Občanská poradna Jihlava, z.s., F POINT, z.s., Centrum pro rodinu Vysočina, z.s.

Sociální služby pro osoby v krizi, jimž kvůli mimořádným událostem hrozí propad do rizikové skupiny ohrožené sociálním vyloučením, poskytují tyto organizace: Bílý kruh bezpečí, z.s., Centrum J. J. Pestalozziho, o.p.s. a Psychocentrum – manželská a rodinná poradna Kraje Vysočina, příspěvková organizace. Uvedené organizace poskytují služby jak v katastrálním území města, tak i mimo něj - jedná se většinou o obce ve správním obvodu města Jihlava, ale i o další obce jihlavského okresu.

Se skupinou sociálně znevýhodněných či ohrožených osob pracuje rovněž Odbor sociálních věcí magistrátu města. Pracovníci oddělení sociální péče ve výpovědích uváděli, že mají s většinou poskytovatelů sociálních služeb spíše dobrou zkušenost. S některými ze zástupců těchto organizací řeší konkrétní případy klientů nebo se s nimi setkávají v rámci případových konferencí. Sociální práci s klienty v hmotné nouzi vykonávají i sociální pracovnice oddělení hmotné nouze ÚP v Jihlavě.

Z hlediska právní formy jsou mezi organizacemi poskytujícími sociální služby výše vymezeným cílovým skupinám zastoupeny zapsané spolky, obecně prospěšné společnosti,

⁵⁰ Zápis z 1. schůze Komise pro neziskovou a sociální oblast RM Jihlavy, konané dne 22. 1. 2019 - <https://www.jihlava.cz/zapisy-z-jednani-komise-pro-neziskovou-a-socialni-oblast/ds-57014>, zobrazeno 19. 6. 2019

⁵¹ <https://jihlava.cz/poskytovatele%2Dsociálních%2Dslužeb%2Da%2Dsouvisejících%2Dslužeb/d-466974>, zobrazeno 3. 6. 2019

⁵² <https://www.kr-vysocina.cz/poskytovatele-socialnich-sluzeb/gs-100648>, zobrazeno 3. 6. 2019

⁵³ http://iregistr.mpsv.cz/socreg/rozsirene_hledani_sluzby.do?si=&spo=&spd=&zn=&srp=pdaz&zak=Vyso%C4%8Dina&zaok=Jihlava&zao=Jihlava&zau=&pn=&pic=&SUBSESSION_ID=1560407681403_5&sbmt=Vyhledat, zobrazeno 3. 6. 2019

⁵⁴ Ve výčtu se objevují pouze služby pro uvedené cílové skupiny, některé ze jmenovaných organizací poskytují ještě další sociální služby určené jinému spektru klientů.

církevní organizace a organizace zřizované krajem - příspěvkové organizace. Nejčastějším zřizovatelem sociálních služeb pro osoby ohrožené sociální vyloučením jsou církevní organizace – Oblastní charita Jihlava, Středisko křesťanské pomoci a Středisko křesťanské pomoci – Naděje pro život Jihlava. Za nimi následují zapsané spolky a obecně prospěšné společnosti. Ani jedna ze služeb pro sledovanou cílovou skupinu není zajišťována zařízením zřizovaným městem.

Nejčastějším a největším zdrojem financování jsou u neziskových organizací dotace, příspěvky od kraje a od města. Další část tvoří soukromé zdroje (nadace apod.). Státní dotace a příspěvky kraje i města hrají velkou roli také u církevních organizací. Významným zdrojem financí jsou v případě neziskových i církevních organizací granty EU.

Služby jsou poskytovány pobytovou (azylové domy), ambulantní nebo terénní formou. Terénní sociální práci prostřednictvím terénních programů zajišťuje Oblastní charita Jihlava. Pracovnice Terénních programů Sovy (dále také „TP Sovy“) zajišťují tuto službu v přirozeném sociálním prostředí klientů. Z výpovědí respondentů z řad současných i bývalých klientů bylo zřejmé, že terénní pracovníce, které jsou Romky, jsou klienty i jejich sociálním okolím respektovány a získaly si důvěru cílové skupiny. To jim usnadňuje navázání kontaktu, zmapování situace klienta i prostředí, formulaci zakázky ze strany klienta a následné naplánování individuálního plánu klienta v rámci služby.

Další terénní službou, jejíž úspěšnost je založena na důvěře mezi pracovníkem a klientem při výkonu přímé sociální práce, je kontaktní centrum spadající rovněž pod Oblastní charitu. Podle výpovědí aktérů by bylo účelné navázat intenzivnější spolupráci mezi kontaktním centrem a terénními programy.

S ohledem na závažnost situace v oblasti zadluženosti by bylo také potřeba posílit terénní službu poskytovanou Občanskou poradnou. Zvláště pak poté, co v červnu 2019 začala platit novela insolvenčního zákona a předpokládá se, že dojde k velkému nárůstu žádostí o osobní bankrot.

Přehled dostupných sociálních služeb v Jihlavě zaměřených na osoby ohrožené sociálním vyloučením

Azylové domy, noclehárny				
Poskytovatel	Forma služby	Cílová skupina	Kapacita/počet uživatelů	Počet pracovníků
Středisko křesťanské pomoci Jihlava (azylový dům pro muže)	pobytová	osoby bez přístřeší, osoby v krizi (pouze muži)	22 lůžek	1 sociální pracovník na plný úvazek, 6 pracovníků v sociálních službách (3x plný úvazek, 2x 0,75, 1x 0,5)
Středisko křesťanské pomoci Jihlava (noclehárna)	ambulantní	osoby bez přístřeší	19 lůžek (několik míst na tzv. teplých židlích)	1 sociální pracovník na DPP 0,4, 7 pracovníků v sociálních službách na DPP 0,4
Středisko křesťanské pomoci – Naděje pro život Jihlava (azylový dům pro ženy a rodiny s dětmi)	pobytová	osoby bez přístřeší, oběti domácího násilí, rodiny s dětmi	33 lůžek	3 sociální pracovníci na plný úvazek, 1 pracovník v sociálních službách na částečný úvazek

Kontaktní centra				
Poskytovatel	Forma služby	Cílová skupina	Kapacita/počet uživatelů	Počet pracovníků
Diecézní charita Brno – Oblastní charita Jihlava Centrum U Větrníku Jihlava	ambulantní, terénní	osoby ohrožené závislostí nebo závislé na návykových látkách, osoby žijící v sociálně vyloučených komunitách	284 uživatelů za rok (2017)	4 pracovníci na plný úvazek, 2 pracovníci na částečný úvazek, 1 pracovník na dohodu

Krizová pomoc				
Poskytovatel	Forma služby	Cílová skupina	Kapacita/počet uživatelů	Počet pracovníků
Centrum J. J. Pestalozziho, o.p.s.	ambulantní	osoby v krizi	okamžitá kapacita 3 uživatelé, počet uživatelů 200 (2018)	2 sociální pracovníci (1 plný úvazek, 0,75 úvazku), 2 psychologové (1 plný úvazek, 0,80 úvazku)

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež				
Poskytovatel	Forma služby	Cílová skupina	Kapacita/počet uživatelů	Počet pracovníků
Diecézní charita Brno - Oblastní charita Jihlava Erko	ambulantní	děti a mládež ve věku od 6 do 26 let ohrožené společensky nežádoucími jevy, osoby ohrožené závislostí nebo závislé na návykových látkách, osoby žijící v sociálně vyloučených komunitách, osoby, které vedou rizikový způsob života nebo jsou tímto způsobem života ohroženy, rodiny s dětmi, etnické menšiny	okamžitá kapacita 49, zimní období 60, letní 30-35 osob/den, 226 uživatelů za rok (2017), 130 uživatelů k 11. 7. 2019	5 pracovníků na plný úvazek, 1 pracovník na částečný úvazek
Diecézní charita Brno - Oblastní charita Jihlava Vrakbar	ambulantní, terénní	děti a mládež ve věku od 6 do 26 let ohrožené společensky nežádoucími jevy, osoby, které vedou rizikový způsob života nebo jsou tímto způsobem života ohroženy, etnické menšiny, pachatelé trestné činnosti	25 okamžitá kapacita	v přímé práci 4 pracovníci na plný úvazek, 1 pracovník na částečný úvazek

Odborné sociální poradenství				
Poskytovatel	Forma služby	Cílová skupina	Kapacita/počet uživatelů	Počet pracovníků
Občanská poradna Jihlava, z.s.	ambulantní, terénní	osoby v krizi	1607 kontaktů za rok (2018), 2749 dotazů za rok (2018)	5 poradců, 1 administrativní pracovníce
Bílý kruh bezpečí, z.s.	ambulantní, terénní	oběti domácího násilí, oběti trestné činnosti	2529 kontaktů za rok (2017)	1 případový manažer, tým poradny

Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi				
Poskytovatel	Forma služby	Cílová skupina	Kapacita/počet uživatelů	Počet pracovníků
Diecézní charita Brno – Oblastní charita Jihlava Klubičko Jihlava	ambulantní, terénní	rodiny s dětmi, etnické menšiny	kapacita 15 dětí v předškolním klubu (+ jejich rodiny) 22 podpořených rodin za rok 2018 (celkem 57 osob, z toho 25 dětí)	2 sociální pracovníce na plný úvazek, 1 pracovníce v sociálních službách na plný úvazek
Centrum pro rodinu Vysočina, z.s.	ambulantní, terénní	rodiny s dětmi	1066 kontaktů za rok 2018, 33 podpořených rodin za rok 2018, z toho 61 dětí	3 sociální pracovníce na plný úvazek

Sociální rehabilitace				
Poskytovatel	Forma služby	Cílová skupina	Kapacita/počet uživatelů	Počet pracovníků
F POINT, z.s.	ambulantní, terénní	děti a mládež ve věku od 6 do 26 let ohrožené společensky nežádoucími jevy, imigranti a azylanté, oběti obchodu s lidmi, osoby žijící v sociálně vyloučených komunitách, rodiny s dětmi, etnické menšiny	ambulantně – individuální aktivita 7 klientů, skupinová aktivita 30 klientů, terénně – individuální aktivita 10 klientů, skupinová aktivita 30 klientů	11 pracovníků na plný úvazek, 17 pracovníků na dohodu o provedení práce (údaje za celou organizaci)

Terénní programy				
Poskytovatel	Forma služby	Cílová skupina	Kapacita/počet uživatelů	Počet pracovníků
Diecézní charita Brno – Oblastní charita Jihlava Terénní programy Sovy	terénní	osoby žijící v sociálně vyloučených komunitách	45 kontaktů/den	3 sociální pracovníce na plný úvazek, 3 pracovníce v sociálních službách na plný úvazek

Poskytovatelé sociálních služeb a další relevantní aktéři se snaží cílové skupiny informovat o nabídce služeb. Využívají při tom tištěné letáky, články v místním tisku, nástěnky, elektronická média i sociální sítě. V rozhovorech se ukázalo, že uživatelé sociálních služeb získali informace o poskytovaných službách nejčastěji od příbuzných, přátel, lidí ze sousedství nebo od osob, jež řešily podobný problém. Většina oslovených respondentů z cílové skupiny je či byla v kontaktu s pracovníky těchto organizací. Nejčastěji byla respondenty zmiňována spolupráce s Oblastní charitou Jihlava, konkrétně pak TP Sovy, Klubíčko a Erko. Mnozí z nich využili jejich asistenci při jednání s úřady či při řešení konkrétních životních situací. Někteří respondenti však uváděli, že je pro ně nepříjemné nechávat si nahlížet do soukromí, případně chtějí řešit pouze dílčí problémy, a nikoliv jejich primární příčiny.

Podle výpovědí aktérů i zástupců cílové skupiny se jako nejvíce nedostačující ukazují služby související s bydlením. Bylo poukazováno na nedostačující kapacitu azylových domů (viz kapitola Bydlení). Sociální pracovníci popisovali, že z důvodu nedostatku volných lůžek nezřídka klientům zařizují pobyt v azylových domech i mimo Kraj Vysočina. Problémem je i nedostupnost návazného bydlení – klienti azylového domu se nemohou posunout do standardního bytu (např. sociálního bytu s podporou sociální práce) a tak se často dostávají do bludného kruhu využívání sociálních služeb. Poté, co jim skončí pobyt v azylovém domě, sociální byt nedostanou a na nájemní byt s komerčním nájmem nedosáhnou, a proto nemají mnohdy jinou možnost, než vyhledat jiný azylový dům.

Většina respondentů napříč celým spektrem poskytovatelů sociálních služeb se shodla na tom, že velmi palčivý problém představuje absence krátkodobého krizového bydlení. Tato skutečnost ztěžuje mnoha organizacím poskytování služeb - v rámci výkonu sociálního poradenství by měli být schopni klientům pomoci při zajištění krizového, azylového nebo utajovaného bydlení. V Jihlavě však dlouhodobě chybí možnost krátkodobého ubytování osobám v obtížné sociální situaci spojené s náhlou ztrátou bydlení. Tato potřeba byla zaznamenána již v předchozím komunitním plánu, a je zřejmé, že přetrvává i nadále. Pro město by mohla být inspirací například Praha 7, jež vyčlenila krizové byty, které slouží k bezodkladnému řešení nepříznivé životní situace jejích občanů⁵⁵. Krizové byty řeší naléhavou potřebu krátkodobého ubytování především rodin s dětmi, u kterých reálně hrozí, že by mohly skončit na ulici. K této situaci došlo v Jihlavě zrovna v průběhu výzkumu, když sociální pracovnice Terénního programu Sovy řešily případ rodiny s malými dětmi, která byla ze dne na den vystěhována z nájemního bytu. Pracovnice oslovovaly azylové domy, ubytovny i pronajímatele komerčních bytů a rodina zatím bydlela střídavě u kamarádky a u otce. Potřebnost krizového bydlení velmi důrazně artikulovali také zástupci organizací poskytující sociální služby obětem domácího násilí.

Bydlení představuje jeden z nejčastějších problémů, který je s klienty řešen v rámci terénních programů i sociálně aktivizačních služeb. Bydlení pro klienty je těžké nejen získat, ale i udržet.

„Bydlení je častý problém klientů. Hlavně u rodin s větším počtem dětí je to velký problém. U romských rodin je tam ještě navíc diskriminace, třeba u realitek. Například hledáme už po šesté bydlení pro sedmičlennou rodinu. S kapacitou azylových domů je to nemožné, ubytovny teď už

⁵⁵<https://www.praha7.cz/praha-7-ma-na-svatky-pripraveny-druhy-krizovy-byt/>, zobrazeno 6. 6. 2019

*vypadly, rok a půl – dva roky už rodiny neberou. Když se shání pronájem, tak se musí počítat s kaucí a nájmem třeba 15 000 za jeden pokoj. A když nemají, musí pryč a tak stěhují do jiného bydlení...*⁵⁶

V kapitole Bydlení již bylo zmíněno, že v Jihlavě chybí pobytová služba pro mladé lidi opouštějící po dosažení zletilosti dětský domov.

Z rozhovorů o potřebách osob ohrožených sociálním vyloučením vyplynulo, že nejméně saturovanou skupinou jsou lidé bez přístřeší. Podle odhadů relevantních aktérů se jedná zhruba o 80 - 100 osob. Velmi problematickou se jeví zvláště situace mužů ve starším dospělém věku bez nároku na invalidní nebo starobní důchod (ať už z důvodu, že nezískali potřebnou dobu pojištění, nebo že nedosáhli řádného důchodového věku), vykazujících zhoršený zdravotní stav (závislost na alkoholu a související psychické diagnózy, alkoholová demence, snížená samostatnost/nesoběstačnost, kognitivní poruchy). V Jihlavě není pro skupinu osob bez domova zajištěna ani terénní práce, ani zařízení (jako je například nízkoprahové denní centrum) nabízející poradenství, ale také možnost získat základní stravu, hygienu a ošacení. Lze předpokládat, že lidé bez přístřeší by využívali rovněž pomoc formou tzv. pouliční medicíny⁵⁷. Pro osoby bez domova je v Jihlavě od roku 2016 v zimním období kromě azylového domu k dispozici také noclehárna, která ve městě dlouho scházela.

V souvislosti s tématem gangů dětí a mladistvých (viz kapitola Bezpečnost) je v Jihlavě třeba zefektivnit zajišťování programů primární prevence, které napomáhají předcházet či mírnit negativní jevy rizikového chování. Problematikou prevence se zabývá v rámci své činnosti Komise pro bezpečnost a prevenci kriminality. Komise se jako hosté účastní i zástupci organizací poskytujících služby sociální prevence (např. z nízkoprahových zařízení pro děti a mládež), v rámci kterých je zajišťována také sekundární sociální prevence v oblasti rizikového chování dětí a mládeže. Z výpovědí relevantních aktérů vyplynulo, že je důležité zmapovat potřeby této cílové skupiny ohledně smysluplného trávení volného času. Zazněla i doporučení jako vytvoření dostupného krytého místa za účelem vlastních aktivit mladistvých, navýšení kontaktní terénní práce s dětmi a mladistvými a realizace finančně nenáročných aktivit ve venkovním prostředí (zejména v místech s vyšším výskytem cílové skupiny tak, aby došlo k prolínání jednotlivých sociálních vrstev cílové skupiny).

V řadě případů respondenti popisovali nedostatečnou komunikaci či spolupráci mezi jednotlivými službami navzájem, dále upozorňovali na chybějící propojenost poskytovatelů sociálních služeb, samosprávy a státních institucí. Většina z nich však konstatovala, že se v posledním období tato situace začala měnit a spolupráce se postupně navazuje například v rámci případových konferencí. Oblast koordinované spolupráce poskytovatelů služeb a dalších relevantních institucí včetně společného strategického plánování by tak měla být v následujících letech předmětem zájmu místních aktérů a důležitou součástí řešení sociálního začleňování v Jihlavě.

⁵⁶ Pracovnice organizace poskytující sociální služby 7

⁵⁷ <https://armadaspasy.cz/wp-content/uploads/2017/08/Pr%C5%AFvodce-pouli%C4%8Dn%C3%AD-medic%C3%ADnou.pdf>,
zobrazeno 7. 6. 2019

Zdraví

Město má zpracovaný „Zdravotní plán města Jihlavy na roky 2018 – 2020“⁵⁸ (dále také „Zdravotní plán“), jímž byl aktualizován předchozí „Zdravotní plán města Jihlavy na roky 2015 – 2017“. Dokument byl připraven pod metodickým vedením Národní sítě Zdravých měst ČR podle doporučení odborné Pracovní skupiny Ministerstva zdravotnictví pro Zdravotní plány. Návrh aktualizace Zdravotního plánu byl zpracován v expertní skupině tvořené zástupci města, členy Komise Projektu Zdravé město a místní Agendy 21, partnery města ze zdravotnických zařízení, škol, neziskových organizací a dalších subjektů. Zpracovatelé Zdravotního plánu vycházeli rovněž z dokumentu „Analýza a vyhodnocení zdravotního stavu obyvatel Jihlavy“⁵⁹ z roku 2016, který čerpal z dat vztahujících se k roku 2015. Aktuální Zdravotní plán se zaměřuje na následujících osm oblastí: zdraví mladých, zdravé stárnutí, zlepšení duševního zdraví, zdravější životní styl, snížení škod způsobených alkoholem, drogami a tabákem, zdravé místní životní podmínky, mobilizace partnerů pro zdraví. V rámci oblasti zaměřené na děti a mládež byla mezi cíli deklarována i podpora aktivního trávení volného času, a to jak v rámci organizovaných, tak i neorganizovaných aktivit.

Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách, ukládá od 1. 4. 2012 kraji odpovědnost za organizaci a zajištění lékařské pohotovostní služby, lékárenské pohotovostní služby a pohotovostní služby v oboru zubní lékařství. Lékařskou pohotovostní službou se rozumí ambulantní péče poskytovaná pacientům v případech náhlé změny zdravotního stavu nebo zhoršení průběhu onemocnění. Lékařská pohotovostní služba je zajišťována v nemocnicích zřízených Krajem Vysočina. V případě krajského města je to Nemocnice Jihlava, kde jsou pohotovostní služby zajišťovány v oborech všeobecný praktický lékař a praktický lékař pro děti a dorost. Obě ordinace pohotovostní služby se nachází v areálu nemocnice. Ordinační hodiny jsou ve všedních dnech od 17:00 do 20:00 hodin, o víkendech a svátcích od 8:00 do 20:00 hodin. Zubní pohotovostní služba je od 1. ledna 2013 na Jihlavsku poskytována v ambulancích jednotlivých sloužících lékařů. Ordinační hodiny zubní pohotovosti jsou v sobotu, v neděli a o svátcích od 8:00 do 12:00 hodin. Rozpisy stomatologů zajišťujících pohotovostní službu jsou pacientům dostupné v ordinacích nebo na webových stránkách Nemocnice Jihlava.

Zdravotnická záchranná služba kraje Vysočina (dále také „ZZS KV“) vznikla 1. 7. 2004. Výjezdové základny ZZS KV pro oblast Jihlavska jsou v Jihlavě a v Telči. K 1. 1. 2019 bylo pro Jihlavsko k dispozici celkem 11 výjezdových skupin. Přímou v Jihlavě jde o 5 výjezdových skupin rychlé zdravotnické pomoci, 3 výjezdové skupiny "rendez vous" (výjezdovou skupinu tvoří lékař a řidič - záchranář) a letecká výjezdová skupina.

Národní registr poskytovatelů zdravotních služeb (dále také „NRPZS“) uvádí, že ve městě je 261 subjektů poskytujících tyto služby⁶⁰. V Jihlavě zajišťuje podle přehledu NRPZS primární zdravotní péči více než 100 poskytovatelů – konkrétně jde o 45 ordinací všeobecného praktického lékařství, 11 ordinací praktického lékařství pro děti a dorost, 38 ordinací zubních lékařů a 13 ordinací gynekologů. Vedle poskytovatelů zajišťujících základní péči, jsou ve městě zastoupeny i odborné ordinace – například chirurgie, ortopedie, kardiologie, neurologie, endokrinologie a urologie. Dle přehledu NRPZS je v Jihlavě 13 poskytovatelů

⁵⁸ https://www.jihlava.cz/assets/File.ashx?id_org=5967&id_dokumenty=526681, zobrazeno 19. 5. 2019

⁵⁹ https://www.jihlava.cz/assets/File.ashx?id_org=5967&id_dokumenty=523715, zobrazeno 19. 5. 2019

⁶⁰ <https://nrpzs.uzis.cz/index.php?q=&Submit=Vyhledat&kraj=CZ063&okres=CZ0632&obec=Jihlava&ulice=&obvod=&obor=&for ma=&druh=¢rum=&pg=vyhledavani-poskytovatele--pro-verejnost&token=16c6460ca2910a59d245ee9258d97c0763609dffeaa3170539358214bbd93be6>, zobrazeno 19. 5. 2019

lékárenské péče. V Jihlavě se nachází protialkoholní záchytná stanice, která je jediným takovým zařízením v kraji Vysočina. V roce 2019 byly pro záchytnou stanici vybudovány nové prostory v areálu jihlavské nemocnice.

Podle zprávy „Personální kapacity v českém zdravotnictví v r. 2017“ publikované Ústavem zdravotnických informací a statistiky ČR (dále také „ÚZIS ČR“) připadalo v roce 2016 v Kraji Vysočina na 1 úvazek lékaře ve všech segmentech péče 297 obyvatel. Za celou Českou republiku to bylo 252 obyvatel na 1 úvazek lékaře. Co se týče úvazků přepočtených na 1 000 obyvatel, dosahovala výše úvazku lékaře v Kraji Vysočina hodnoty 1,65. V případě celé České republiky měla výše úvazku hodnotu 3,97⁶¹. Autoři studie „Regionální rozdíly v dostupnosti zdravotních služeb v Česku“⁶² však upozorňují na skutečnost, že samotný údaj o počtu poskytovatelů zdravotnických služeb či o počtu úvazků, respektive vztažení jejich počtu na určitý počet obyvatel daného regionu, není z hlediska míry dostupnosti zdravotní péče rozhodující, neboť neodráží množství dalších faktorů. K těm nejdůležitějším patří charakter regionu a věková struktura lékařů i obyvatelstva – potenciálních pacientů v regionu.

Věková struktura lékařů není příznivá v celé České republice. Dle údajů z poslední zveřejněné Zdravotnické ročenky Kraje Vysočina z roku 2013⁶³ skupina lékařů ve věku 50 - 64 let zaujímala 40 % z celkového počtu úvazků. Tato nerovnoměrnost je hrozbou především s ohledem na budoucí vývoj, přičemž dostupnost zdravotní péče může být ohrožena už v krátkodobém horizontu. Generace mladších lékařů není natolik početně silná, aby je byla schopna dostatečně nahradit. V regionálním pohledu je věková struktura poskytovatelů zdravotních služeb velmi důležitá, jelikož odchod jednoho lékaře do důchodu může značně ovlivnit celkovou dostupnost poskytovaných služeb.

Se stárnutím obyvatelstva dochází k přesunu silných populačních ročníků do vyšších věkových kategorií a tím se zvyšuje počet „kontaktně náročnějších“⁶⁴ skupin pacientů. Lze předpokládat, že regiony, které mají výrazně starší obyvatelstvo, budou potenciálně poptávat více kontaktů s lékařem než regiony s mladší strukturou obyvatel. Existuje ještě celá řada dalších faktorů ovlivňujících dostupnost zdravotní péče, které nelze přímo kvantifikovat, jako je třeba osobní volba lékaře, kolik bude mít registrovaných pacientů. Ministerstvo zdravotnictví České republiky zveřejnilo „Seznam oblastí s omezenou dostupností zdravotních služeb praktických lékařů nebo praktických lékařů pro děti a dorost pro rok 2019“⁶⁵. Do těchto oblastí je pak možné prioritně směřovat dotace na podporu dostupnosti uvedených zdravotních služeb. Celý Kraj Vysočina je v seznamu uveden jako region, kde lze požádat o dotaci pro podporu všeobecného praktického lékařství i praktického lékařství pro děti a dorost.

V rámci rozhovorů mnozí z aktérů tematizovali sníženou míru dostupnosti základní zdravotní péče. Nejčastěji zmiňovali zubní lékaře, praktické lékaře pro dospělé i praktické lékaře pro děti a dorost. Pracovnice neziskových organizací uváděly, že často řeší problém klienty

⁶¹<http://www.uzis.cz/rychle-informace/personalni-kapacity-v-ceskem-zdravotnictvi-v-r-2017>, zobrazeno 19. 5. 2019

⁶²https://www.researchgate.net/publication/321097784_Regionalni_rozdily_v_dostupnosti_zdravotnich_sluzeb_v_Cesku_na_prikladu_vseobecneho_praktickeho_lekarstvi_Regional_differences_in_the_availability_of_health_services_in_Czechia_on_the_example_of_gener, zobrazeno 19. 5. 2019

⁶³<http://www.uzis.cz/katalog/rocenky/zdravotnicka-rocenka-kraje-vysocina>, 19. 5. 2019

⁶⁴Věk (i pohlaví) představují významný faktor v otázce přímého styku pacienta s lékařem, tj. počtu kontaktů, který s věkem pacienta obvykle narůstá.

⁶⁵https://www.mzcr.cz/dokumenty/program-na-podporu-dostupnosti-zdravotnich-sluzeb-praktickych-lekaru_11690_3.html, zobrazeno 19. 5. 2019

u zubařů a praktiků registrovat. U části klientů se jim nakonec registraci nebo i akutní vyšetření podařilo zajistit díky tomu, že jim lékař na základě předchozích dobrých zkušeností vyšel vstříc. Stejnou zkušenost potvrdily i pracovnice Oddělení sociální správy Odboru sociálních věcí. Všichni dotázaní aktéři se shodli v tom, že ve městě není pro jejich klienty dobře dostupná základní stomatologická péče. Značná část z nich není u zubního lékaře registrována a registrace se mnohdy nezdaří ani přes snahu sociálních pracovníků. Na nedostupnost stomatologické péče upozorňovali v rozhovorech sami respondenti z řad osob ohrožených sociálním vyloučením. V případě problémů vyhledávají výhradně zubní pohotovost, nežádka zmiňovali dojíždění na zubní pohotovost až do Brna. Návštěvu pohotovosti se snaží oddálit prostřednictvím užívání léků proti bolesti a to i v případě dětí. Toto řešení potíží se zuby zaznamenali i pracovníci nízkoprahového zařízení pro děti a mládež, kteří upozornili na jeho souvislost s problémy se sníženou školní docházkou. Z rozhovorů bylo zřejmé, že problém s dostupností stomatologické péče se týká i většinové populace.

„...Zubní vůbec, tam se vůbec nedostanou. K pediatrovi taky hodně těžko. To jsme sháněli a obvolali jsme asi patnáct pediatrů, než je někdo vzal...”⁶⁶

„...Ale i když děti dospějí, tak se taky těžko hledá. Když dospělý, rodič, někde je, tak se snaží, i my se snažíme dát tam i to dítě a doktorky ho pak většinou i vezmou. Ale trvalo nám to třeba rok...”⁶⁷

„...Zubaři to je zlý, nemáme zubaře. Na pohotovost jezdíme, až do Brna jezdíme, i s dětma jezdíme. Bolely mě zuby, teď před měsícem asi, ale já si vezmu brufen, hodně brufenu a vydržím to, kdyžtak si vezmu další, no a pak to samo přestalo. Abych nemusela na tu pohotovost, když nemám zubaře, protože nikdo nás nevezme...”⁶⁸

„...Kvůli bolestem zubů nechodí děti do školy, ráno jim dá máma prášky a zůstanou doma. Zubní péče ani prevence pro ně neexistuje a k zubaři nechodí – nevezmou je, protože je to tady problém obecně, natož pro tyhle rodiny...”⁶⁹

V případě všeobecných praktických lékařů, praktických lékařů pro děti a dorost i zubních lékařů není snížená dostupnost zdravotní péče ve městě způsobena nedostačujícím počtem ordinací, ale zejména nemožností či neochotou registrovat nové pacienty, například pokud jde o osoby sociálně vyloučené (lidé bez domova, lidé závislí na návykových látkách) nebo osoby s jinou etnicitou (Romové, cizinci z třetích zemí). Jak již bylo uvedeno, dostupnost zdravotní péče souvisí rovněž s věkovou strukturou lékařů. Praktické lékařství pro děti a dorost patří mezi odbornosti s vůbec nejstarší populací lékařů. Průměrný věk lékařů se na začátku roku 2017 pohyboval v České republice nad hranicí 57 let. Kraj Vysočina patří k regionům, kterých se tento problém bude nejvíce týkat⁷⁰. Podle výpovědí aktérů i respondentů z cílové skupiny jsou pediatři, ochotní přijímat pacienty z řad osob ohrožených sociálním vyloučením, v předdůchodovém věku. Ukončení činnosti ordinace odchodem lékaře do důchodu bude pro tuto část obyvatel Jihlavy znamenat rapidní zhoršení dostupnosti zdravotní péče. Bariéry v dostupnosti zdravotní péče jsou však i na straně výše uvedených skupin. Souvisí zejména se sníženou důvěrou ke zdravotníkům, která může vyplývat z obav z diskriminace nebo z pocitů studu za svou situaci, ale také s nízkou zdravotní gramotností.

⁶⁶ Pracovnice organizace poskytující sociální služby 1

⁶⁷ Pracovnice organizace poskytující sociální služby 2

⁶⁸ Respondentka z CS

⁶⁹ Pracovnice organizace poskytující sociální služby 4

⁷⁰ <https://www.natur.cuni.cz/geografie/demografie-a-geodemografie/veda-a-vyzkum/vybrane-projekty/hodnoceni-a-modelovani-dostupnosti-primarni-zdravotni-pece-jako-klicoveho-aspektu-zdravotni-pece-v-cr/projekce-lekari-pzp.pdf>, zobrazeno 27. 5. 2019

Na zvýšení zdravotní gramotnosti, zlepšení primární prevence ale i na podporu mediace mezi sociálním vyloučením ohroženými lidmi a zdravotními službami je zaměřen projekt Státního zdravotního ústavu „Efektivní podpora zdraví osob ohrožených chudobou a sociálním vyloučením“⁷¹. V kraji Vysočina bylo v roce 2018 zřízeno jedno ze 14 regionálních center podpory zdraví (dále také „RCPZ“), kde působí koordinátorka a dvě mediátorky podpory zdraví. Úkolem RCPZ je propojit klíčové partnery v této oblasti a na základě jejich znalostí a zkušeností z praxe vytvořit intervenční preventivní programy, které budou vycházet z potřeb regionu. V rámci projektu jsou proškolení mediátoři podpory zdraví, kteří mají klíčovou úlohu při poskytování poradenství a mediace mezi sociálně vyloučenými nebo chudobou ohroženými osobami a poskytovateli zdravotních služeb. Mediátoři pracují přímo s jednotlivci nebo rodinami - reagují na jejich aktuální potřeby poskytováním individuálního poradenství, ale zaměřují se také na osvětu a zvyšování zdravotní gramotnosti, k čemuž by měly napomoci výše zmíněné preventivní programy, jež bude postupně zpracovávat RCPZ⁷². V Jihlavě je mediátorka podpory zdraví od podzimu roku 2018, počátkem roku 2019 již absolvovala potřebný kurz a zahájila svou činnost v plném rozsahu. Vzhledem k tomu, že má vazbu k cílové skupině a rovněž je v kontaktu s terénními pracovníci TP Sovy, nebylo pro ni problémem získání důvěry ani mapování potřeb. Nejčastěji se na mediátorku lidé obrací s žádostí o doprovod k lékaři, na pohotovost nebo do lékárny. Pomáhala už také lékaři při komunikaci s pacientem. Lidé s ní rovněž řeší problémy s hledáním lékařů nebo s registrací. Přínos tohoto projektu pro město Jihlava lze spatřovat nejen v oblasti podpory zdraví cílové skupiny, ale také v tom, že se pracovníci organizací poskytujících sociální služby díky součinnosti s RCPZ nebudou muset tolik zabývat zakázkami, jež se týkají spíše zdravotní problematiky.

Z výpovědí aktérů dále vyplynulo, že se při práci s klienty někdy potýkají s nedostatkem psychiatrické péče. Podle přehledu NRPZS je v Jihlavě více než 10 poskytovatelů provozujících ordinaci v oboru psychiatrie. Ve městě se rovněž nachází Psychiatrická nemocnice Jihlava. Od srpna roku 2018 funguje v Havlíčkově Brodě Centrum duševního zdraví, které poskytuje sociální a zdravotní služby lidem s vážným duševním onemocněním. V Jihlavě poskytuje sociální služby pro osoby s duševním onemocněním Sdružení pro podporu a péči o duševně nemocné VOR Jihlava, z.ú. Nepříznivá je podle některých aktérů i situace v dostupnosti péče psychologů. Ve městě funguje několik ordinací psychologů či psychologických ambulancí. Působí zde i Psychocentrum – manželská a rodinná poradna Kraje Vysočina, p. o., jež nabízí služby odborného psychologického poradenství a krizovou intervenci. Pomoc psychologa nabízí v rámci svých programů řada poskytovatelů sociálních služeb, případně jsou schopni klientům zprostředkovat kontakt s psychologem jiného pracoviště. Jedná se například o Krizové centrum Jihlava Centrum J. J. Pestalozziho, o.p.s. nebo o Bílý kruh bezpečí, z.s.

Dostupnost zdravotní péče záleží také na finanční situaci pacientů, která souvisí i s dalším faktorem, jímž je zajištění veřejné nebo individuální dopravy do zdravotnického zařízení. Dojezd za lékařem se v případě Jihlavy týká především stomatologické pohotovosti. V rozhovorech se sociálními pracovníky zaznívalo, že zdraví klientů do velké míry ovlivňuje jejich životní styl (špatné stravovací návyky, nedostatečná pohybová aktivita, zvýšená míra užívání nikotinu, alkoholu a dalších návykových látek, výhradně pasivní formy odpočinku,

⁷¹https://www.esfcr.cz/detail-clanku/-/asset_publisher/BBFAoaudKGfE/content/efektivni-podpora-zdravi-osob-ohrozenych-chudobou-a-socialnim-vyloucenim?inheritRedirect=false, zobrazeno 23. 5. 2019

⁷²Více informací na <http://www.szu.cz/efektivni-podpora-zdravi-osob-ohrozenych-chudobou>, zobrazeno 23. 5. 2019

atd.), nastavení osobního žebříčku hodnot i horší ekonomický status. Všechny zmíněné faktory se navíc týkají téměř všech členů rodiny a přenášejí se tedy v dalších generacích.

S otázkou zdraví úzce souvisí i kvalita bydlení. V Jihlavě je snížená kvalita bytů spojena zejména s nájemními byty soukromých vlastníků. Jak už bylo popsáno v kapitole Bydlení, jednotlivé byty se svou kvalitou odlišují, stejně jako se liší způsobem ohřevu teplé vody a typem vytápění. Zhoršené zdravotní podmínky jsou většinou v cihlových domech ve starší zástavbě nebo v historickém centru města. Mezi nejvíce nevyhovující patří byty, kde se topná tělesa nacházejí pouze v některých místnostech. Dále jsou to byty s vlhkým zdivem se zvýšeným výskytem plísní. Výskyt plísní podle výpovědí respondentů vede k respiračním onemocněním a dalším zdravotním obtížím, což někteří dokládají diagnózou astmatu, alergií a ekzémů u sebe nebo svých dětí. Častým problémem bývají také netěsnící okna se ztrouchnivělými dřevěnými rámy a omezená či snížená možnost zajištění ohřevu vody. Z výpovědí pracovníků organizací poskytujících sociální služby i z terénního šetření vyplynulo, že nejhorší situace je v domech dvou soukromých vlastníků orientujících se na pronajímání bytů osobám sociálně slabým nebo ohrožených sociálním vyloučením. Přímo v centru města v blízkosti Masarykova náměstí se v ulici Husova nachází dům, kde jsou byty vykazující většinu z výše popsaných problémů a nedostatků, podobně kritický stav vykazují i společné prostory. Výrazně zhoršené podmínky jsou i v domech druhého ze zmíněných soukromých vlastníků. Jedná se o dům v Nerudově ulici a dům v ulici Zborovská.

Zdroje

<https://www.esfcr.cz/mapa-svl-2015/www/index.html>

<https://www.czso.cz/csu/sldb>

<https://portal.mpsv.cz/sz/stat>

www.mapakriminality.cz

www.mapaexekuci.cz

www.mapabankrotu.cz

<https://isir.justice.cz/isir/common/index.do>

<http://iregistr.mpsv.cz/>

<https://nrpzs.uzis.cz/>

www.jihlava.cz

Zpráva o stavu romské menšiny v kraji za rok 2018

<https://www.pracevobci.cz/upload/studies/2/SPOT-Prace-jako-financni-a-existencni-riziko.pdf>

<https://www.geograficke-rozhledy.cz/archiv/clanek/183/pdf>

<https://www.jihlava.cz/zapisy-z-jednani-komise-pro-neziskovou-a-socialni-oblast/ds-57014>

<https://www.praha7.cz/praha-7-ma-na-svatky-pripraveny-druhy-krizovy-byt/>

<https://armadaspasy.cz/wp-content/uploads/2017/08/Pr%C5%AFvodce-pouli%C4%8Dn%C3%AD-medic%C3%ADnou.pdf>

<https://www.natur.cuni.cz/geografie/demografie-a-geodemografie/veda-a-vyzkum/vybrane-projekty/hodnoceni-a-modelovani-dostupnosti-primarni-zdravotni-pece-jako-klicoveho-aspektu-zdravotni-pece-v-cr/projekce-lekari-pzp.pdf>

https://www.researchgate.net/publication/321097784_Regionalni_rozdily_v_dostupnosti_zdravotnich_sluzeb_v_Cesku_na_prikladu_vseobecneho_praktickeho_lekarstvi_Regional_differences_in_the_availability_of_health_services_in_Czechia_on_the_example_of_gener

<https://www.natur.cuni.cz/geografie/demografie-a-geodemografie/veda-a-vyzkum/vybrane-projekty/hodnoceni-a-modelovani-dostupnosti-primarni-zdravotni-pece-jako-klicoveho-aspektu-zdravotni-pece-v-cr/projekce-lekari-pzp.pdf>

https://www.esfcr.cz/detail-clanku/-/asset_publisher/BBFAoaudKGfE/content/efektivni-podpora-zdravi-osob-ohrozenych-chudobou-a-socialnim-vyloucenim?inheritRedirect=false

<http://www.szu.cz/efektivni-podpora-zdravi-osob-ohrozenych-chudobou>